

EURO&TALOUS

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

3 • 2012

Talouden näkymät

Sisällys

Pääkirjoitus	3
Suomen Pankin ennusteet	5
Ennusteen kokonaiskuva	6
Talouden näkymät	9
Viimeaikainen kehitys	9
Kehikko 1. Vuoden 2012 ensimmäisen neljänneksen tilinpito	11
Toimintaympäristö	12
Yritykset	19
Kehikko 2. Palveluiden vienti Suomessa edelleen kapealla pohjalla	21
Kotitaloudet	25
Kokonaistuotanto ja työllisyys	27
Kehikko 3. Tuottavuuskehityksen taustalla toimialakohtaisia, rakenteellisia ja suhdannetekijöitä	30
Julkinen talous	33
Ulkoinen tasapaino	35
Kehikko 4. Vaihtotaseen heikkenemisen taustalla useita tekijöitä	37
Hinta- ja palkkakehitys	39
Riskiarvio	41
Kehikko 5. Vaihtoehtolaskelma: Kotitaloudet vahvistavat rahoitusasemaansa kysyntää sopeuttamalla	43
Muutokset edellisestä ennusteesta	47
Suomen asuntohintakehityksen arviointia eri mittareita käyttäen <i>Jarkko Kivistö</i>	49
Suomen tavaraviennin markkinaosuus supistunut voimakkaasti 2000-luvulla <i>Seppo Orjasniemi – Terhi Ravaska</i>	59
Suomen talouden pitkän aikavälin kasvuennuste <i>Helvi Kinnunen – Petri Mäki-Fränti – Elisa Newby – Seppo Orjasniemi – Jukka Railavo</i>	69
Aiempiä artikkeleita ja kehikoita	79
Ennustetaulukot	T1

Euro & talous 3 • 2012
Julkaisupäivä 14.6.2012
20. vuosikerta
(aiemmin Markka & talous)
Lehti ilmestyy viisi kertaa vuodessa.

Päätoimittaja
Erkki Liikanen

Ennuste on laadittu Suomen Pankin
rahapolitiikka- ja tutkimusosastolla
ennustepäällikkö Anssi Rantalan
johtolla.

Ennusteen kirjoittajat
Juhana Hukkinen Seppo Orjasniemi
Lauri Kajanoja Jukka Railavo
Helvi Kinnunen Terhi Ravaska
Jarkko Kivistö Jaakko Suni
Petri Mäki-Fränti Hannu Viertola
Elisa Newby

Assistentit
Anna Marin
Reijo Siiskonen
Ulla Sjöblom

Toimitus
Suomen Pankin kieli- ja julkaisupalvelut

Tilaukset
sähköposti: SPjulkaisut@edita.fi

Painopaikka
Edita Prima Oy, Helsinki 2012

Lehden aineistoa saa vapaasti lainata,
mutta lähde on mainittava.

ISSN-L 1797-3759 (painettu julkaisu)
ISSN 1797-3767 (verkkójulkaisu)

Suomen Pankki
PL 160
00101 HELSINKI
Puhelin: 010 8311
Faksi: (09) 174 872
www.suomenpankki.fi

Pääkirjoitus

Suomen talous on viime vuosina käynyt läpi rakennemuutosta, jonka seuraukset ovat näkyneet ulkoisen tasapainon heikentymisenä. Vuonna 2011 vaihtotase muuttui alijäämäiseksi, mikä tarkoittaa, että kansantalouden yhteenlasketut menot olivat suuremmat kuin tulot. Osa kotitalouksien, yritysten ja julkis-yhteisöjen menoista rahoitettiin siten nettomääräisesti ulkomailta. Vaihtotase oli viimeksi alijäämäinen vuonna 1993.

Vaihtotaseen alijäämä herättää kysymyksen talouskehitykseen liittyvistä riskeistä. Moni nyt vaikeuksissa olevista kehittyneistä talouksista velkaantui nopeasti ulkomaille ennen tilanteen heikkenemistä kansainvälisen finanssikriisin myötä. Nyt onkin syytä tarkastella, mitkä ovat Suomen vaihtotaseen heikkenemisen taustatekijät, onko alijäämien syytä odottaa kasvavan lähivuosina, ja millaista talouspolitiikkaa noudattaen suurimmat riskit vältetään.

Suomen vaihtotaseen heikkenemiseen on useita syitä. Yksi on suomalaisen tuotannon kustannuskilpailukyvyn heikkeneminen. Työkustannukset kasvoivat vuosina 2007 ja 2008 nopeasti, ja työn tuottavuuden kehitys on vuodesta 2008 lähtien ollut vaatimatonta.

Vaihtotaseen kehityksen taustalla on myös metsä- ja elektroniikkateollisuuden viennin heikko kehitys vuosittu-hannen vaihteen jälkeen. Lisäksi öljyn hinnan kallistuminen on kasvattanut tuonnin arvoa ja siten heikentänyt vaihtotasetta.

Useimmista muista euroalueen maista poiketen kotitaloudet ovat Suomessa finanssikriisin alkamisen jälkeen edelleen kuluttaneet ja investoineet

asuntoihin enemmän kuin tulojensa verran, ja kotitalouksien velka on kasvanut melko nopeasti. Myös tämä on heikentänyt vaihtotasetta. Niin ovat tehneet myös julkisen talouden alijäämät.

Vaihtotaseen heikkenemisen syyt ovat suurelta osin sellaisia, että ei ole perusteltua odottaa niiden väistyvän nopeasti. Vaihtotaseen alijäämän ennustetaan pysyvän nykytasonsa tuntumassa lähivuodet.

Suomen vaihtotaseen vähäinen alijäämä ei ainakaan vielä ole itsessään akuutti ongelma, koska ulkomainen rahoitus ei pääosin ole vaikeutunut. Talouskehitys ei Suomessa ole 2000-luvulla perustunut nopeaan ulkomaiseen velkaantumiseen toisin kuin eräissä muissa kehittyneissä talouksissa. Vaihtotaseen pitkän ylijäämien kauden jäljiltä Suomen kansantalouden ulkomainen nettovelka ei ole suuri.

Vaihtotaseen muuttuminen alijäämäiseksi ja tämän mukanaan tuoma kansantalouden riippuvuus ulkomaisesta rahoituksesta kuitenkin kasvattavat ajan mittaan haavoittuvuutta kansainvälisten häiriöiden suhteen.

Samalla vaihtotaseen alijäämä heijastaa kotimaisen talouskehityksen epätasapainon lisääntymistä. Viimeaikainen talouskasvu on ollut pitkälti velkavetoista, kun kotitalouksien ja valtion menot ovat olleet niiden tuloja suuremmat. Vienti on sen sijaan jäänyt taantuma edeltänyttä vähäisemmäksi, eikä sen nopea kasvu lähivuosina ole todennäköistä mm. metsä- ja elektroniikkateollisuuden näkymien heikentymisen takia.

Tällainen talouskehitys ei ole pitkällä aikavälillä tasapainoista. Kotitalouksien tulonkäyttö saattaa perustua ylioptimistisiin tulevaisuudenodotuksiin. Kotitalouksien ja julkisyhteisöjen velkaantumiseen perustuva talouskasvu ei ole kestävää tilanteessa, jossa väestön ikääntymiseen varauduttaessa olisi perusteltua säästää tulevaisuutta varten.

Epätasapainoinen kehitys voidaan välttää talouspolitiikalla, joka pienentää julkisia ja kotitalouksien alijäämiä, parantaa talouden kasvumahdollisuuksia ja kohentaa kustannuskilpailukykyä.

Yksi osa tällaista politiikkaa on julkisen talouden sopeuttaminen. Tärkeää on myös toteuttaa työn tarjontaa lisääviä rakenneuudistuksia erityisesti työuria pidentämällä. Talouden kasvumahdollisuuksia parantavat myös toimet, jotka edistävät kilpailua eri toimialoilla.

Hallituksen maaliskuinen ns. kehyspäättös sisältää merkittäviä julkisen talouden sopeutustoimia, ja työmarkkinajärjestöjen työurasopimus pidentää työuria. Tasapainoinen talouskehitys ja julkisen talouden kestävyys edellyttävät lisää samansuuntaisia toimenpiteitä.

Julkiset menot ovat viime vuosina kasvaneet suhteessa bruttokansantuotteen, eikä tämä suhdeluku ole tähän asti päätetyistä sopeutustoimista huolimatta pienemässä lähivuosina. Julkisten tulojen näkymät ovat puolestaan epävarmat, jos yleinen talouskehitys ei ole kestäväällä pohjalla.

Nopean talouskasvun ei ole syytä odottaa ratkaisevan Suomen talouden ongelmia lähivuosina – ainakaan ilman

rakenneuudistusten jatkumista. Kun kotimaisen kysynnän kasvu on velkavetoista ja viennin kehitys heikentynyt osin rakenteellisista syistä, ei talouden voi arvioida enää olevan suhdannekuopassa.

Epätasapainoisen kehityksen välttäminen edellyttää myös kotitalouksien velkaantumisen hallintaa. Asuntolainakorkojen verovähennysoikeuden pienentämistä onkin syytä jatkaa. Lisäksi rahoitusjärjestelmän toiminnan ohjaaminen tältä osin voi osoittautua tarpeelliseksi. Tähän on syytä varautua tekeillä mahdolliseksi mm. asuntolainojen luototusasteen sitova rajoittaminen.

Näiden keinojen lisäksi tasapainoinen ja kestävä talouskehitys edellyttää kotimaisen tuotannon kansainvälisen kustannuskilpailukykyyn kohentamista. Tätä voidaan tukea luomalla edellytyksiä palkanmuodostuksen koordinaatiolle koko talouden tasolla. Samalla palkanmuodostuksen yritys- ja toimialatason joustavuuden edistäminen tukee niin ikään kilpailukykyä sekä talouden sopeutumista muuttuviin olosuhteisiin.

11. kesäkuuta 2012

Erkki Liikanen

Suomen Pankin ennusteet

Tämä Euro & talous -lehden numero esittelee Suomen Pankin kokonaistaloudellisen ennusteen, joka on laadittu pankin rahapolitiikka- ja tutkimusosastolla. Ennusteraportissa tarkastellaan viimeaikaista talouskehitystä sekä kuluvaan ja kahden seuraavan kalenterivuoden näkymiä. Ennusteraportti keskittyy Suomen talouteen, ja ennuste kuvaa kaikkein todennäköisimmäksi arvioitua kehitystä. Näkymiin liittyviä epävarmuuksia käsitellään raporttiin sisältyvässä riskiarviossa.

Ennuste on laadittu osana eurojärjestelmän asiantuntijoiden kokonaistaloudellista arviota euroalueen tulevasta talouskehityksestä.¹ Ennusteen taustalla olevat oletukset ja arviot kansainvälisen talouden tulevasta kehityksestä ovat siten samat kuin eurojärjestelmän asiantuntijaennusteessa. Ennusteessa oletetaan korkojen kehittyvän rahoitusmarkkinoiden

¹ Eurojärjestelmään kuuluvat Euroopan keskuspankki sekä euroalueen maiden kansalliset keskuspankit, myös Suomen Pankki.

odotusten mukaisesti ja valuuttakurssien pysyvän ennustejakson aikana muuttumattomina.

Suomen talouden ennustetta ja siihen liittyvää riskiarviota laadittaessa on käytetty Suomen Pankissa kehitettyä kokonaistaloudellista mallia sekä laajaa joukkoa muita talouskehitystä koskevia tietoja ja arvioita.²

Suomen Pankin kokonaistaloudellisten ennusteiden julkaisuaikataulu muuttui vuonna 2011 siten, että ennusteartikkeli ja siihen liittyvät erilliset artikkelit julkaistaan Euro & talous -lehden kesäkuun ja joulukuun numerossa. Euroopan keskuspankki julkaisee yhteenvedon eurojärjestelmän yhteisestä asiantuntijaennusteesta EKP:n Kuukausikatsauksen kesäkuun ja joulukuun numerossa.

² Ennusteessa on käytetty uusinta versiota Suomen Pankin kokonaistaloudellisesta Aino-mallista. Mallin perusominaisuudet on kuvattu Elisa Newbyn, Jukka Railavon ja Antti Ripatin artikkelissa ”Estimoitu yleisen tasapainon malli ennustekäyttöön”, Euro & talous 3/2011: Talouden näkymät.

Ennusteen kokonaiskuva

Suomen kokonaistuotanto kasvoi 2,9 % vuonna 2011.¹ Kasvu hidastui vuoden lopussa, mutta ennakkotietojen perusteella nopeutui jälleen vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä. Suomen Pankki ennustaa kokonaistuotannon kasvavan 1,5 % vuonna 2012, ja vuonna 2013 kasvu hidastuu 1,2 prosenttiin. Vuonna 2014 kokonaistuotannon kasvun ennustetaan nopeutuvan hieman 1,6 prosenttiin.

Kokonaistuotannon kohenemista tukee ennustejaksolla edelleen yksityisen kulutuksen ja investointien kasvu. Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen lisääntymisen odotetaan vielä tänä vuonna kannattelevan kulutuksen kasvua, mutta vuonna 2013 ostovoima ei parane lainkaan. Matala korkotaso ja kotitalouksien säästämisasteen lasku lähelle nolaa kuitenkin ylläpitävät kulutuksen kasvua. Vuonna 2014 reaalityulojen odotetaan jälleen kääntävän hienoiseen kasvuun, mikä vauhdittaa osaltaan kulutuskysyntää. Yksityisen kulutuksen kasvu jää kuitenkin ennustejaksolla selvästi vaimeammaksi kuin viime vuosina.

Talouden näkymien epävarmuus on hidastanut yksityisten investointien palautumista taantumasta aiheuttamasta pudotuksesta. Pääosa tuotannollisista investoinneista on edelleen korvaus- ja rakennusinvestointeja. Yksityisten investointien rakenne kuitenkin muuttuu ennustejaksolla, sillä tuotannollisten investointien kasvun ennustetaan vauhdittuvan selvemmin vuosina 2013 ja 2014, kun taas asuntoinvestoinnit lisääntyvät vain hieman.

¹ Julkaisu perustuu 23.5.2012 käytettävissä olleisiin tilastoihin.

Suomen tavaraviennin arvo kasvoi selvästi tuontia hitaammin vuonna 2011, mikä on johtanut kauppa- ja vaihtotaseen alijäämään. Viennin määrän ennustetaan kasvavan vuonna 2012 hitaasti. Kotimaisen kysynnän kasvu vaimenee, ja tuonti lisääntyy hieman vientiä vähemmän. Vuosina 2013–2014 vienti ja tuonti kasvavat molemmat runsaan 5 prosentin vuosivauhtia. Ulkomaankaupan vaihtosuhteen heikkenemisen ennustetaan pysähtyvän ennustejakson loppupuolella, kun raakaöljyn hinnan odotetaan laskevan. Vaihtotaseen ennustetaan pysyvän alijäämäisenä vajaan 1 prosentin suhteessa BKT:hen koko ennustejakson ajan. Suomen vienti jää edelleen jälkeen vientimarkkinoiden kasvusta ennustejaksolla.

Myönteinen työllisyyskehitys on tukenut yksityistä kulutusta. Vuonna 2013 työllisyyden kasvu pysähtyy talouskasvun hidastuessa. Työttömyysasteen ennustetaan laskevan ennustejaksolla hieman eli noin 7½ prosenttiin. Työvoiman määrä ei supistu ennustejaksolla työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) määrän voimakkaasta pienenemisestä huolimatta.

Valtiontalouden tasapainon koheneminen vuonna 2011 supisti koko julkisen talouden alijäämän 0,9 prosenttiin BKT:stä. Vuonna 2012 julkisen talouden alijäämä pysyy lähes ennallaan, mutta vuonna 2013 julkisen talouden tila paranee, kun hallituksen kehyspäätöksessä sovitut valtiontalouden vahvistamistoimet tulevat voimaan. Vuonna 2014 julkisyhteisöjen tulojen kasvu hidastuu ja menot lisääntyvät lähes samaa vauhtia kuin vuonna 2013.

Valtion velkaantuminen jatkuu vuosina 2012–2014, mutta velka-asteen nousu pysähtyy noin 45½ prosenttiin BKT:stä vuonna 2014. Koko kansantalouden veroaste nousee ennustejaksolla tuntuvasti ja on jakson lopulla 1,8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2010.

Vuonna 2012 kuluttajahintojen nousua vauhdittavat erityisesti välillisten verojen korotukset. Vuoden 2012 inflaatioksi ennustetaan 2,9 %. Vuonna 2013 toteutettava arvonlisäveron korottaminen nostaa hintatasoa, mutta samalla talouskasvun vaimenemisen odotetaan vähentävän talouden yleisiä hintapaineita. Vuonna 2013 yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattu inflaatio on ennusteessa 2,2 %, ja vuonna 2014 inflaatio hidastuu 1,6 prosenttiin.

Suomen Pankin ennuste perustuu oletukseen, että euroalueen velkakriisi ei kärjisty ja rahoitusmarkkinoiden vakauttamistoimet tehoavat. Näiden oletusten mukaisesti maailmantalouden ja kansainvälisen kaupan kasvu vauh-

dittuu jo vuoden 2012 loppupuolella. Velkakriisin kehityksen ennakoiminen on kuitenkin vaikeaa, ja siksi epävarmuus Suomen ulkoisen ympäristön kehityksestä on suuri. Ennustettua heikomman kehityksen riski onkin merkittävä. Suomen talouteen vakavat häiriöt maailmantaloudessa välittyisivät voinnin kautta voimakkaasti.

Kotimaantaloudessa suurimmat riskit liittyvät kotitalouksien kulutuskäyttäytymiseen ja velkaantumiseen. Kotitalouksien tulokehityksen vaimentuminen ei ole vaikuttanut merkittävästi kotitalouksien kulutukseen ja investointeihin. Kotitalouksien säästämisaste on laskenut ja velkaantuminen on edelleen lisääntynyt. Jos kotitalouksien kulutuksen lisääntyminen ei hidastu, bruttokansantuote kasvaa lähivuosina ennustettua nopeammin. Tällaiseen osittain velalla rahoitettuun kulutusvetoiseen kasvuun liittyy huomattavia koko talouden tasapainoa uhkaavia riskejä. Vaihtotaseen alijäämä syvenisi ennustettua enemmän, ja kotitaloudet voisivat velkaantua kestävämmällä tavalla.

Taulukko 1.

Ennusteen keskeiset tulemat						
Kysyntä ja tarjonta						
	2011	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
	Käyvin hinnoin, mrd. euroa	Määrän prosenttimuutos edellisestä vuodesta				
Bruttokansantuote	191,6	3,7	2,9	1,5	1,2	1,6
Tuonti	75,9	7,7	0,1	1,8	5,3	5,2
Vienti	74,9	7,8	-0,8	2,2	5,1	5,2
Yksityinen kulutus	105,3	3,0	3,3	1,4	1,3	1,6
Julkisen kulutus	45,7	0,2	0,8	1,1	0,2	0,4
Yksityiset investoinnit	31,9	4,1	5,0	1,5	3,3	3,5
Julkiset investoinnit	4,8	-6,7	2,4	0,2	0,6	0,6
Talouden keskeiset tasapainoluvut						
		2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
Prosenttimuutos edellisestä vuodesta						
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi		1,7	3,3	2,9	2,2	1,6
Kuluttajahintaindeksi		1,2	3,5	2,9	2,1	1,7
Ansiotaso		2,6	2,7	3,2	2,7	3,2
Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohti		3,5	2,8	2,9	2,7	3,1
Tuottavuus työllistä kohti		4,1	1,8	1,0	1,2	1,4
Yksikkötyökustannukset		-0,6	1,0	1,9	1,5	1,7
Työlliset		-0,4	1,1	0,5	0,0	0,2
Työllisyysaste, 15–64-vuotiaat, %		67,8	68,6	69,2	69,6	70,1
Työttömyysaste, %		8,4	7,8	7,7	7,6	7,5
Tavaroiden ja palveluiden viennin hinta		3,9	4,7	2,4	1,7	1,8
Vaihtosuhte (tavarat ja palvelut)		-2,3	-2,7	-0,4	0,1	0,2
% BKT:stä, kansantalouden tilinpidon käsittein						
Kansantalouden veroaste		42,2	42,7	43,2	43,9	44,0
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto		-2,8	-0,9	-0,8	-0,2	0,1
Julkisyhteisöjen velka		48,4	48,6	52,4	53,5	54,1
Tavaroiden ja palveluiden tase		0,9	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5
Vaihtotase		1,4	-0,7	-0,7	-0,9	-0,9

e = ennuste.

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Talouden näkymät

Viimeaikainen kehitys

Suomen kokonaistuotanto kasvoi Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 2,9 % vuonna 2011. Kasvu painottui yksityisen kulutuksen suuntaan, ja kotitalouksien kulutusmenot lisääntyivät 3,3 %. Suomen vienti sitä vastoin supistui. Bruttokansantuotteen vauhdikas kasvu oli paljolti perua vuoden 2010 aikana kertyneestä kasvuperinnöstä. Vuoden 2011 aikana talouden keskimääräinen neljännesvuosikasvu jäi huomattavasti edellisvuotista hitaammaksi, vain noin 0,3 prosenttiin.

Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä bruttokansantuote kasvoi 1,3 % edellisestä neljänneksestä Tilastokeskuksen tilinpidon pikaennakon mukaan (kuvio 1).¹ Tuotannon suhdannekuvaajan tietojen mukaan kasvua syntyi erityisesti palveluilla, kun sen sijaan jalostustoimialoilla kasvu on pysähtynyt.

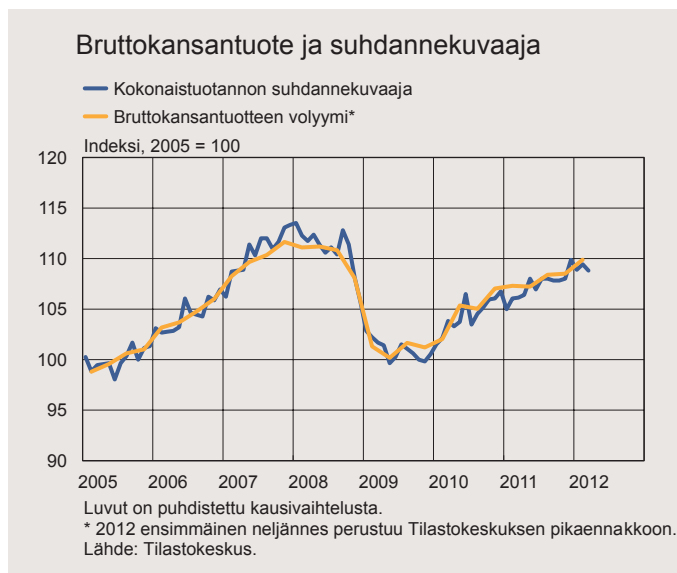
Suomen vienti supistui ennakkotietojen mukaan lähes 1 prosentin vuonna 2011 (kuvio 2). Tavaroiden viennin määrä lisääntyi hieman, mutta palveluiden vienti supistui lähes 9 %. Tuonnin määrä pysyi edellisvuotisen suuruisena, ja ulkomaankaupan vaihtosuhte heikkeni erityisesti energian hinnannousun myötä. Kauppatase painui vuonna 2011 alijäämäiseksi. Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä viennin arvo on hieman kasvanut edellisvuoden lopun notkahduksesta ja on vuoden takaisella tasollaan. Tuonti on puolestaan jäänyt vähäisemmäksi kuin

¹ Vuoden 2012 ensimmäisen neljänneksen tilinpidon ennakkotietoja käsitellään kehikossa 1.

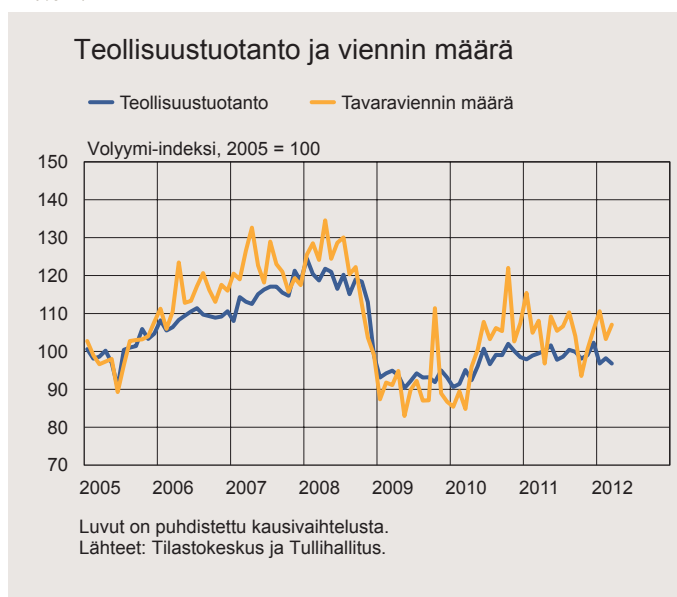
edellisellä vuosineljänneksellä, mikä on pysäyttänyt kauppataseen alijäämän kasvun toistaiseksi.

Teollisuustuotannon kehityssuunta on ollut supistuva vuoden 2011 alkupuolelta lähtien. Myös teollisuuden saa-

Kuvio 1.

Kuvio 2.

mat uudet tilaukset vähenivät vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä. Teollisuuden suhdanneodotukset ovat kuitenkin parantuneet alkuvuoden aikana, vaikka lähikuukausina kasvun odotetaan edelleen olevan hyvin heikkoa. Päätoimialoista metsäteollisuuden tuotanto on vähentynyt selvästi viimeisen vuoden aikana, ja myös sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto on lievästi supistumassa. Myöskään metalliteollisuuden ja kemianteollisuuden tuotantomäärät eivät ole viime kuukausina kasvaneet.

Yksityiset investoinnit lisääntyivät 5 % vuonna 2011. Rakentaminen kasvoi 4 % vielä vuonna 2011, mutta vuoden 2012 alussa uudisrakentamisen määrä alkoi vähetä. Kone- ja laiteinvestoinnit, joita vuosina 2009–2010 tehtiin niukasti, elpyivät viime vuonna ripeää 12 prosentin tahtia. Ne painottuivat

kuitenkin edelleen korvausinvestointeihin, kun taas investoinnit uuteen kapasiteettiin säilyivät vähäisinä.

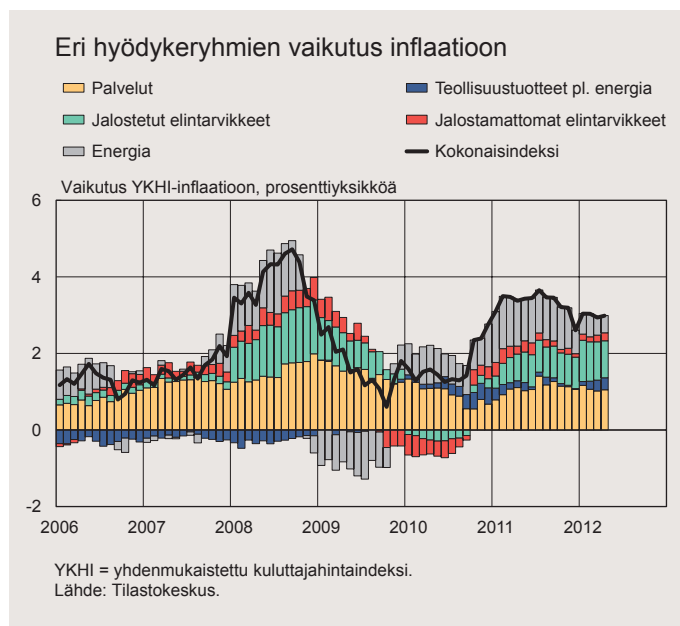
Työllisyys koheni noin 25 000 hengellä vuoden 2011 aikana. Työttömyysaste laski vuonna 2011 ja oli alimmillaan 7,5 % vuodenvaihteessa. Myönteinen työllisyyskehitys jatkui vuoden 2012 alussa, jolloin työllisyysasteen trendi kohosi 69 prosenttiin. Uusia työpaikkoja on viimeisen vuoden aikana syntynyt erityisesti sosiaali- ja terveysalalle. Myönteisestä työllisyyskehityksestä huolimatta työttömyys on hieman lisääntynyt alkuvuoden aikana, ja huhtikuussa 2012 työttömyysasteen trendi nousi 7,7 prosenttiin. Myös avointen työpaikkojen määrän kasvu pysähtyi vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä.

Kuluttajien luottamus Suomen talouden kehitykseen on vahvistunut selvästi vuodenvaihteen jälkeen, mikä näkyi myös vähittäiskaupan voimakkaana kasvuna alkuvuodesta. Lisäksi autokauppa vilkastui huomattavasti vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä, kun kuluttajat ennakoivat huhtikuussa voimaan tulleen autoveron korotuksen. Myös palkkasumman nopeahko kasvu tuki kulutusta. Palkkasummaa kasvattivat sekä työllisyyden paraneminen että työmarkkinoiden raamiratkaisuun liittyneet palkan korotukset ja kertaerät.

Välilliset verot nopeuttavat inflaatiota

Yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin (YKHI) mukainen inflaatio kiihtyi 3,3 prosenttiin vuonna 2011 pääosin energian ja elintarvikkeiden hintojen nousun seurauksena (kuvio 3). YKHI-

Kuvio 3.

Vuoden 2012 ensimmäisen neljänneksen tilinpito

Tilastokeskus julkisti vuoden 2012 ensimmäisen neljänneksen tilinpidon 5. kesäkuuta. Samalla julkistettiin tarkistetut tiedot vuoden 2011 neljännesvuosi-kehityksestä.

Tässä julkaisussa esiteltävä Suomen Pankin kokonaistaloudellinen ennuste perustuu Tilastokeskuksen maaliskuussa julkistamiin vuoden 2011 ennakkotietoihin, toukokuussa julkaistiin ensimmäisen neljänneksen tilinpidon pikaennakkotietoihin sekä laajaan talouden ilmiöitä kuvaavaan indikaattoriaineistoon.

Ennakkotietojen mukaan bruttokansantuote kasvoi vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä 1,7 % edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta ja 0,8 % edellisestä neljänneksestä. Toukokuussa julkaistun tilinpidon neljännesvuosittaisen pikaennakon mukaan ensimmäisen vuosineljänneksen kasvu oli 2,4 % edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta ja 1,3 % edellisestä neljänneksestä, kun tiedot lasketaan kausivaihteluista puhdistettuja lukuja käyttäen.

Vuoden 2011 viimeisen neljänneksen bruttokansantuotteen kasvua koskevat luvut muuttuivat tarkistuksen myötä 0,1 prosenttiyksikköä aiemmin arvioitua pienemmiksi. Bruttokansantuote

pysyi vuoden 2011 viimeisellä neljänneksellä samalla tasolla kuin kolmannella neljänneksellä. Kasvuperinnön vuodeksi 2012 arvioidaan olevan 0,5 % lasketuna kausivaihteluista puhdistetuista luvuista. Toukokuussa julkaistettujen vuoden 2011 ennakkotietojen mukaan kasvuperintö vuodeksi 2012 oli 0,6 %.

Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä yksityinen kulutus lisääntyi 2,7 % edellisestä neljänneksestä. Erityisesti kestokulutustavaroiden kauppa oli vilkasta, kun kuluttajat ennakoivat huhtikuussa voimaan tulleen autoveron korotuksen. Yksityiset investoinnit supistuivat 0,2 % edellisestä neljänneksestä. Kokonaisuudessaan investointien kasvu perustui julkisiin investointeihin, jotka lisääntyivät 2,1 % edellisestä neljänneksestä. Kaiken kaikkiaan kotimaisen kysynnän kasvuvaihtelu vaikutus bruttokansantuotteeseen oli 1,6 prosenttiyksikköä.

Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä vienti lisääntyi 3,7 % edellisestä neljänneksestä. Tuonti sitä vastoin supistui 1,3 %. Nettoviennin kasvuvaihtelu vaikutus bruttokansantuotteeseen oli ensimmäisellä neljänneksellä 2 prosenttiyksikköä.

Kokonaiskysyntä lisääntyi enemmän kuin tarjonta, joten varastojen muutoksen ja tilasto-

virheen kasvuvaihtelu vaikutus supistui voimakkaasti. Varastojen muutos ja tilastovirhe-erä pienensi bruttokansantuotteen kasvua 2,8 prosenttiyksikköä vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä.

Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä työllisten määrä kasvoi tilinpidon mukaan 1 prosentin ja tehdyt työtunnit lisääntyivät 3 % edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta. Kun kokonaistuotanto koheni 1,7 %, työn tuottavuuden kasvu jäi hitaaksi.

Uusimman neljännesvuosittilinpidon antama kuva alkuvuoden talouskehityksestä on samansuuntainen kuin aiemman tilastomateriaalin perusteella arvioitiin. Kotimainen kysyntä lisääntyi voimakkaasti, joskin yksityisen kulutuksen nopea kasvu perustui poikkeuksellisiin tekijöihin. Nettoviennin voimakkaan kasvuvaihtelun voidaan näin ikään arvioida olevan tilapäistä, sillä vientiteollisuus käyttää runsaasti tuontipanoksia, mikä supistaa nettoviennin kasvuvaihtelusta lähitulevaisuudessa.

inflaatio pysytteli myös alkuvuonna 2012 noin 3 prosentin vauhdissa. Vuoden 2012 alussa korotettiin useita välillisiä veroja. Näiden veronkorotusten vaikutus kuluttajahintainflaatioon on arviolta 0,8 prosenttiyksikköä vuonna 2012.

Alkuvuonna 2012 inflaatioon vaikuttivat eniten elintarvikkeiden ja alkoholijuomien hinnat, joihin kohdistui tammikuussa valmisteverojen korotuksia. Ruoan hinta nousi 4½ % vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä verrattuna edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan. Edellisvuotiseen tapaan makeis- ja virvoitusjuomaveroja korotettiin, mutta lisäksi hintojen nousuun vaikutti raaka-aineiden hintojen kohoaminen.

Raakaöljyn hinta alkoi vuodenvaihteessa uudelleen nousta jyrkästi, ja lisäksi tammikuussa korotettiin liikennepolttonesteiden valmisteveroja. Polttoaineet kallistuivatkin alkuvuoden aikana lähes 10 % edellisvuotisesta. Sähkön hinnan nousu sen sijaan pysähtyi ja hinta alkoi lievästi laskea vuoden ensimmäisellä neljänneksellä.

Energian hinnan kallistuminen on lisännyt myös palveluiden kustannuspaineita. Vuokrat nousivat alkuvuonna 2012 edelleen yli 3 prosentin vauhtia, ja myös ravintola- ja kahvilapalveluiden hintojen kohoaminen jatkui vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden hintoihin tehtiin indeksikorotuksia vuodenvaihteessa, ja työvoimavaltaisten alojen pienennetyt arvonnäisöverokannan palauttaminen ennalleen korotti mm. parturi- ja kamppamopalveluiden hintoja.

Teollisuustuotteiden hintojen nousu kiihtyi hieman vuoden 2012 alussa.

Muiden kuin kestokulutustavaroiden hinnat nousivat noin 2 %. Kestokulutustavaroiden, kuten viihde-elektronikan ja käytettyjen autojen, hinnat laskivat vuoden ensimmäisellä neljänneksellä.

Toimintaympäristö

Kansainvälinen talous ja Suomen vientimarkkinat

Maailmantalouden lähiaikojen kehitystä koskevat odotukset kohenivat vuoden alkukuukausina, kun keskeiset luottamusindikaattorit paranivat, osakeindeksit nousivat ja niihin liittyvä epävarmuus väheni. Kevään aikana toiveikkuus lähiaikojen kehityksestä kuitenkin hiipui uudelleen. Epävarmuuden lisääntyminen näkyi luottamusindikaattorien heikentymisenä, osakeindeksien laskuna, maailmankaupan aiempaa hitaampana kasvuna sekä raakaöljyn hinnan alenemisena.

Maailmantaloutta ja kansainvälistä kauppaa koskevat uudet kasvuennusteet lähivuosiksi ovat hieman heikompia kuin se kansainvälinen kuva, jolle Suomen Pankin edellinen, joulukuussa 2011 julkaistu kotimaantalouden ennuste rakentui. Alkuvuoden aikana talousindikaattorit viestivät maailmantalouden vakautumisesta ja tilanteen asteittaisesta kohentumisesta. Teollisuuden ja palvelualojen luottamus on vahvistunut loppukevään aikana päätalousalueilla euroaluetta lukuun ottamatta. Epävarmuus talouskehityksen suunnasta on kuitenkin edelleen suurta, ja luottamusilmapiiri on hauras.

Ennusteen kuva maailmantalouden kehityksestä rakentuu oletukselle, että euroalueen valtioiden velkakriisin kärjistyminen onnistutaan välttämään ja luottamus alkaa vähitellen palautua. Kriisimaiden mittavat valtionvelat ja budjettipolitiikan uskottavuusongelmat voivat kuitenkin korjaantua vain hitaasti ja asteittain. Ennusteen lähtökohtana on maltillinen odotus markkinoiden riskitunnelmien ja riskiarvioiden kohentumisesta vuoden 2012 aikana.

Finanssipolitiikan sopeuttamisen oletetaan heikentävän kehittyneiden maiden lähivuosien kasvunäkymiä. Pitkän aikavälin velkakestävyuden turvaaminen on kuitenkin välttämätöntä, jotta korkotaso kehittyneissä maissa yleisesti pysyy kestävässä. Kriisimaissa julkisten talouden vakauttaminen on puolestaan välttämätöntä, jotta korot voi palautua yksityisen sektorin suotuisan kehityksen mahdollistavalle tasolle.

Talousnäkyvät päätalousalueilla

Euroalueen kokonaistuotanto ei kasvanut vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä edellisestä neljänneksestä. Vuoden 2011 viimeisellä neljänneksellä talous supistui 0,3 %. Talouden supistumisen pysähtymistä selittää Saksan talouden vahva kehitys alkuvuoden aikana. Kuluvana vuonna sekä yksityisen kulutuksen että investointien kehitys jää euroalueella hyvin heikoiksi. Myös viennin kasvu jää hitaaksi maailmankaupan kasvun hiipumisen, hintakilpailukyyn heikkenemisen ja vientitilauksen vähyyden vuoksi. Finanssipolitiikan kiristäminen useissa jäsenmaissa samoin kuin velkakestävyyttä parantavat toimet jarruttavat kasvua. Talous-

kasvun ennustetaan jälleen vahvistuvan vuonna 2013.

Yhdysvaltojen talous kasvoi vuoden 2011 jälkipuoliskolla verraten ripeästi, kun euroalueen velkakriisin vaikutukset yksityiseen kulutukseen ja investointeihin jäivät odotettua pienemmiksi. Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä Yhdysvaltojen kasvuvauhti hidastui tuotannollisten investointien ja varastoinvestointien aiempaa heikommaksi kehityksen vuoksi. Viime kuukausien myönteiset luottamusindikaattorit ja työmarkkinoiden tilan kohentuminen antavat perusteen odottaa talouden kasvuvauhdin nopeutuvan kuluvana vuonna hieman edellisvuotisesta. Mittava työttömyys pysyy kuitenkin ongelmana koko ennustejakson ajan.

Nousevien talouksien, etenkin Kiinan, ennustetaan kasvavan edelleen nopeasti, vaikka vauhdin odotetaan hieman hidastuvan. Kiinan kasvuvauhdin hidastuminen on lähinnä seurausta kasvua rauhoittavasta talouspolitiikasta, rakennusinvestointien kasvuvauhdin hiljenemisestä sekä viennin kasvun maltillistumisesta.

Japanille vuosi 2011 oli monin tavoin poikkeuksellinen. Maaliskuisen maanjäristyksen, tsunamin ja ydinvoimalaonnettomuuden lisäksi maan taloutta koettelivat maailmantalouden ongelmat sekä Thaimaan tulvista japanilaisille vientiyrittäjille aiheutuneet haitat. BKT supistui vuonna 2011, eikä vuoden 2012 kasvukaan yllä vähäisen nettoviennin vuoksi niin ripeäksi kuin vilkkaan jälleenrakentamisen perusteella voisi odottaa. Vaikka maailmantalous elpyy ennusteperiodin jälkipuoliskolla, Japanin kasvuedellytyksiä tukahduttaa kasvava

paine tasapainottaa julkista taloutta menoleikkauksin ja veronkorotuksin.

Venäjän talouskasvu nopeutui vuoden 2011 jälkipuoliskolla ja jatkui vahvana myös tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Teollisuustuotannon kasvua ovat alkuvuonna tukeneet mm. öljytuotteiden tuotanto ja raakaöljyn viennin piristyminen. Toisaalta kotimaisen kysynnän kehitys on alkuvuonna ollut heikkoa, kun kotitalouksien reaalityulojen kasvu on ollut pysähdyksissä ja investoinnit ovat supistuneet rakentamisen heikon kehityksen vuoksi. Vuoden 2011 jälkipuoliskon ripeä kasvu suurintaa kuluvan vuoden kasvuennusteen noin 4 ½ prosenttiin. Vuosina 2013–2014 Venäjän talouden ennustetaan kasvavan noin neljän prosentin vauhtia.

Maailmantalouden kasvun ennustetaan jäävän vuonna 2012 runsaaseen 3 prosenttiin, mutta kasvun odotetaan vauhdittuvan jo vuoden toisella puoliskolla. Ennustejakson lopulla maailmantalouden kasvun ennustetaan nopeutu-

van hieman yli 4 prosenttiin. Kasvun painopiste on nousevissa talouksissa, kun kasvu kehittyneissä talouksissa on jäämässä melko hitaaksi koko ennustejaksolla. Monissa kehittyneissä talouksissa kasvua rajoittavat työ- ja asunomarkkinoiden heikkous sekä velkaantuneisuuden purkaminen.

Myös maailmankaupan ennustetaan kasvavan vuonna 2012 selvästi viime vuosien keskimääräistä vauhtia hitaammin. Maailmankaupan kasvu hidastui jo vuoden 2011 loppupuolella selvästi. Vaikka vientitilauksia koskevat tiedot ovat kuluvan vuoden alkukausina kohentuneet erityisesti Yhdysvalloissa ja jossain määrin myös Kiinassa, epävarmuus ja hauras luottamusilmapiiri näkyvät kotitalouksien ja yritysten kestokulutuksen ja investointitavaroitten ostopäätöksissä edelleen. Maailmankaupan kasvu jää ennusteessa tänä vuonna noin 4½ prosenttiin. Ennusteperiodin loppupuolella maailmantalous ja maailmankauppa saavuttavat ennusteen mukaan likimain vuosien 2003–2010 keskimääräisen kasvuvauhdin.

Suomen vientimarkkinoiden eli Suomen viennin kohdemaiden yhteenlasketun tuonnin arvioidaan kasvavan ennustejaksolla hieman hitaammin kuin maailmankauppa. Tähän vaikuttaa se, että Suomen viennille tärkeiden kehittyneiden maiden tuonnin kasvu on hitaampaa kuin maailman koko tuonnin kasvu keskimäärin.

Raaka-aineiden ja ulkomaankaupan hinnat

Raaka-aineiden (pl. öljy) hintojen oletetaan laskevan lähineljänneksen aikana ja alkavan maltillisesti nousta vuoden

Taulukko 2.

BKT:n ja maailmankaupan kasvu				
Prosenttimuutos edellisestä vuodesta				
BKT	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
Yhdysvallat	1,7	2,2	2,2	2,8
Euroalue*	1,5	-0,5-0,3	0,0-2,0	
Japani	-0,7	2,2	1,7	1,6
Aasia pl. Japani	7,2	6,5	7,3	7,5
Maailma	3,7	3,2	3,8	4,2
Maailmankauppa	6,1	4,4	6,4	7,2
Suomen vientimarkkinat**	7,1	4,0	5,8	6,2

* Eurojärjestelmän asiantuntijoiden arvio euroalueen taloudesta esitetään vuosille 2012–2013. Arvioihin liittyvää epävarmuutta on kuvattu esittämällä ne vaihteluväleinä. Vaihteluvälit perustuvat aiempina vuosina laadittujen arvioiden ja toteutuneen kehityksen välisiin eroihin. Vaihteluvälien leveys on näiden erojen itseisarvojen keskiarvo kerrottuna kahdella.

** Suomen vientimarkkinoiden kasvu on tuonnin kasvu Suomen viennin kohdemaisissa keskimäärin niiden vientiosuuksilla painotettuna. e = ennuste.

Lähde: Eurojärjestelmä ja Suomen Pankki.

lopulla. Hintojen alenemisen taustalla on raaka-aineiden kysynnän kasvun hidastuminen, joka johtuu maailmantalouden kasvuvauhdin lievästä hiljentyneisistä. Ennusteessa raaka-öljyn (Brent-laatu) hinnan oletetaan kehittyvän 14.5.2012 vallinneiden futuurinoiteerausten mukaisesti. Tämän mukaan raakaöljyn hinta olisi ennustejakson lopulla dollareissa mitattuna noin 10 % halvempi kuin toukokuun 2012 alkupuolella keskimäärin.

Raaka-aineiden hintojen lasku lähineljännesten aikana näkyy Suomen viennin kannalta keskeisten maiden vientihinnoissa. Euron valuuttakurssien toteutunut heikentyminen ja ennusteen oletus euron ulkoisen arvon muuttumattomuudesta vastaisuudessa merkitsevät kuitenkin sitä, että Suomen viennin kanssa kilpailevien maiden vientihintojen euroissa mitattu nousuvauhti säilyy tänä vuonna runsaassa 4 prosentissa. Ennustejakson loppupuolella Suomen viennin kanssa kilpailevien maiden vientihinnat nousevat euroissa mitattuna maltillisesti, vuonna 2013 noin 2 % ja vuonna 2014 runsaat 1½ %. Maltilli-

nen vientihintojen kehitys johtuu kovasta kilpailusta, joka ei anna tilaa hintojen nostolle vaan lisää paineita kasvattaa tuottavuutta.

Korot ja valuuttakurssit

Markkinaodotuksiin perustuvan ennusteoletuksen mukaan 3 kuukauden euriborkorko pysyttelee jotakuinkin

Kuvio 4.

Taulukko 3.

Ennusteen oletukset	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
Suomen vientimarkkinat ¹ , prosenttimuutos	13,3	7,1	4,0	5,8	6,2
Öljyn hinta, USD/barreli	79,6	110,9	114,5	107,8	101,9
Suomen vientimaiden vientihinnat euroina, prosenttimuutos	8,0	4,4	4,2	1,9	1,6
Euribor, 3 kk, %	0,8	1,4	0,8	0,7	0,9
Suomen 10 vuoden obligaatiokorko, %	3,0	3,0	2,2	2,5	2,8
Suomen nimellinen kilpailukykyindikaattori ²	103,6	103,0	100,4	100,3	100,3
Euron arvo Yhdysvaltain dollareina	1,33	1,39	1,30	1,30	1,30

¹ Suomen vientimarkkinoiden kasvu on tuonnin kasvu Suomen viennin kohdemaissa keskimäärin niiden vientiosuuksilla painotettuna.

² Suppea, euroalueen mailla täytetty, tammi-maaliskuu 1999 = 100.
e = ennuste.

Lähteet: Eurojärjestelmä ja Suomen Pankki.

nykyisellä tasollaan vuoden 2013 toiseen neljännekseen asti. Tämän jälkeen 3 kuukauden euriborkorko nousee siten, että se on 1,1 % vuoden 2014 viimeisellä neljänneksellä (kuvio 4).

Pitkä korko eli Suomen valtion 10 vuoden obligaatiokorko nousee toukokuun alkupuolen keskimääräisestä 1,9 prosentista noin 2,3 prosenttiin vuoden 2012 viimeisellä neljänneksellä ja tämän jälkeen edelleen siten, että se on noin 2,9 % ennustejakson lopussa eli vuoden 2014 viimeisellä neljänneksellä. Näin tuottokäyrä jyrkkenee hieman eli pitkien ja lyhyiden korkojen ero suurenee ennustejakson aikana. Euron ulkoisen arvon oletetaan pysyvän muuttumattomana ennustejakson aikana (taulukko 3).

Ennusteen korko-oletukset on johdettu 14.5.2012 vallinneista markkinaodotuksista. Korkoja ja valuuttakursseja koskevat oletukset ovat puhtaasti teknisiä eivätkä ennakoivat Euroopan keskuspankin neuvoston rahapolitiikkaa. Oletukset eivät myöskään sisällä arvioita tasapainovaluuttakursseista.

Rahoitusmarkkinat

Euroalueen pankkijärjestelmää loppuvuodesta 2011 uhannut maksuvalmiuskriisi lieventyi vuoden 2012 alkupuolella erityisesti EKP:n pitkien luotto-opeeraatioiden ansiosta. Euroopan rahoitusmarkkinat ovat kuitenkin edelleen epävakaita. Suomessa pankkisektorin tila on hyvä, mutta pankkien rahoitustilanne voi heiketä, jos laajamittainen epävarmuus palaa rahoitusmarkkinoille. Rahoituslaitosten vakavaraisuus ja kannattavuus ovat Suomessa säilyneet hyvällä tasolla, joskin pankkien vakava-

raisuus on heikentynyt edellisvuotisesta.²

Euroopan rahoitusmarkkinoiden ongelmat ovat vaikuttaneet välillisesti suomalaisen rahoitusjärjestelmään pankkien varainhankinnan saatavuuden ja sen kustannusten kautta. Ennusteessa oletetaan, että epävarmuus rahoitusmarkkinoilla ei uudelleen voimistu ja että Suomen pankkisektorin luotonantokyky säilyy vakaana.

Suomalaisten pankkien pitkäaikaisen rahoituksen hankinta on vuoden 2011 loppupuolelta lähtien voimakkaasti keskittynyt katettuihin joukkolainoihin. Lyhytaikaisen rahoituksen saatavuus on hieman helpottunut vuoden 2011 lopusta. Lyhytaikaisen rahoituksen maturiteetti on pidentynyt, ja suomalaiset pankit ovat saaneet rahoitusta edulliseen hintaan.

Euroopan keskuspankki laski ohjauskorkonsa 1 prosenttiin joulukuussa 2011. Myös rahoitusmarkkinoiden riskilisien huomattava kaventuminen alkuvuoden aikana on tukenut lyhyiden markkinakorkojen alentumista, ja markkinoiden odotukset lähivuosien kehityksestä ovat hyvin maltilliset. Vuoteen 2014 ulottuvan ennustejakson lopulla 3 kuukauden euriborkoron odotetaan olevan 1 prosentin tuntumassa.

Yritysten ulkoisen rahoituksen kysyntä on kasvanut hieman alkuvuonna 2012. Pankkien yritysluottojen kasvu on vauhdittunut, ja ensimmäisen neljänneksen aikana myös yritysten rahoituksen saatavuus joukkovelkakirjamarkkinoilta helpottui. Rahoituksen kysyntä on kohdistunut etupäässä käyt-

² Euro & talous 2/2012: Rahoitusjärjestelmän vakaus.

töpääomainvestointeihin, rahoituksen uudelleenjärjestelyihin ja maksuvalmiuden varmistamiseen. Vuoden 2012 ensimmäisen neljänneksen aikana osakeindeksit nousivat voimakkaasti, mutta euroalueen valtioiden velkakriisiä koskevan epävarmuuden voimistuminen uudelleen toisen neljänneksen aikana käänsi osakekurssit laskuun. Osakemarkkinoiden tunnelman vaihtuminen varjostaa yritysten rahoitustilannetta.

Euroopan valtioiden velkakriisi ei ole merkittävästi vaikeuttanut yritysten tai kotitalouksien luotonsaantia Suomessa. Yritysluottojen kannan kasvu on hieman nopeutunut vuoden 2011 loppupuolelta (kuvio 5). Talousnäkymien epävarmuus siirtää investointiaikeita eteenpäin, joten rahoituksen kysynnän odotetaan jäävän lähiaikoina vaimeaksi.

Kotitalouksien luottokanta on kasvanut vuoden 2012 alkupuolella tasaisesti noin 6 prosentin vuotuista vauhtia. Myös asuntoluottokanta on kasvanut vakaasti noin 7 prosentin vuotuista vauhtia. Poikkeuksellisen matalat markkinakorot ovat pitäneet lainanhoitokustannukset matalina, vaikka pankkien myöntämien asuntolainojen korkomarginaalit ovat viimeaikoina leventyneet.

Finanssipolitiikan oletukset

Finanssipolitiikkaa on ryhdytty Suomessa asteittain kiristämään taantuman aikaisten elvytystoimien jälkeen. Vuoden 2011 talousarvion mukaiset päätökset kohensivat valtiontalouden tasapainoa merkittävästi. Yhteensä verojen ja työeläkemaksujen muutokset vahvistivat julkisyhteisöjen tasapainoa noin

Kuvio 5.

0,6 prosenttiyksikköä suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Finanssipolitiikan kiristäminen vahvistaa julkisen talouden tasapainoa tuntuvasti vuosina 2012–2014. Hallitusohjelmassa sovittiin yhteensä valtiontalouden 2,5 mrd. euron vakauttamistoimista vuosiksi 2012–2015. Noin puolet päätettiin toteutettavaksi verojen korotuksin ja puolet menojen kasvua hidastamalla. Valtion menojen kasvua hidastavat sopeuttamistoimet kohdistuvat sekä kuntien valtionosuuksiin että kaikkien hallinnonalojen menoihin. Samaan aikaan sovittiin kuitenkin myös veronkevennyksistä, minkä seurauksena hallitusohjelmassa sovittujen toimien nettomääräinen vaikutus valtiontalouteen jää ainoastaan noin 1,2 mrd. euroon eli 0,6 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Syksyn 2011 palkkaneuvottelukierroksen yhteydessä hallitus sopi työt-

tömyysturvaa parantavista toimista. Raamisopimukseen liittyvät toimet tulivat voimaan vuoden 2012 alussa, ja ne heikentävät valtion rahoitusasemaa noin 0,2 % suhteessa BKT:hen.

Huhtikuussa 2012 kehyspäätöksen yhteydessä sovittiin merkittävistä uusista valtiontalouden sopeutustoimista. Toimet kohdistuvat vuosiin 2013–2016, ja osa niistä on pysyviä ja osa tilapäisiä. Lisäksi sovittiin rakenteellisista toimita, joiden tarkoituksena on lisätä työvoiman tarjontaa.

Kehyspäätöksen yhteydessä sovitut toimet vahvistavat valtiontaloutta yhteensä 2,3 mrd. eurolla, mistä noin 1,2 mrd. euroa on veronkorotuksia ja 1,1 mrd. euroa menojen leikkauksia. Valtion tulojen kannalta keskeisiä toimia ovat sekä tuloverotuksen että välillisen verotuksen kiristykset.

Kotitalouksien tuloverotus kiristyy vuosina 2013–2014, kun veroasteikkojen tarkistukset jätetään toteuttamatta. Tekemättä jäävät paitsi normaalit inflaatiotarkistukset, myös hallitusohjelmassa kaavailut tarkistukset, joilla oli määrä kompensoida reaaliansioiden noususta aiheutuva verotuksen kiristyminen. Tämä toimi, samoin kuin kaikkien arvonlisäveroprosenttien suurentaminen yhden prosenttiyksikön verran vuonna 2013, ovat julkisen talouden tasapainon kannalta pysyviä toimia. Nämä toimet yhteensä lisäävät valtion verokertymää vuosittain noin 0,5 prosenttiyksikköä BKT:stä vuosina 2013–2014. Lisäksi suurituloisten verotusta kiristetään tilapäisesti ja varainsiirtoveroa korotetaan, mutta näiden toimien vaikutus valtiontalouteen jää vähäiseksi ja on noin 0,1 % BKT:stä.

Ennusteessa oletetaan lisäksi, että kuntien verotus jatkaa kiristymistään viime vuosien trendien mukaisesti. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousee ennusteessa yhteensä 0,4 prosenttiyksikköä vuosina 2012–2014.

Kehyspäätöksen yhteydessä sovittiin myös merkittävistä valtion menojen leikkauksista. Suurin yksittäinen kohde ovat kuntien valtionosuudet, jotka pienenevät noin 0,5 mrd. euroa vuosina 2013–2015. Tästä tosin valtaosa korvataan kunnille mm. jatkamalla kuntien yhteisöveron tuotosta saamaa suurennettua osuutta. Kaiken kaikkiaan hallitus aikoo leikata valtion tulonsiirtoja ja kulutusmenoja asteittain siten, että nämä menot pienenisivät vuoteen 2015 mennessä bruttokansantuotteeseen suhteutettuna noin 0,6 %.

Kehyspäätöksessä sovittiin myös useista verotuloja vähentävistä toimita, joilla pyritään tukemaan talouskasvua. Esimerkiksi investointeja, tuotekehitystä ja kasvuyrityksiin sijoittamista kannustetaan tilapäisesti. Toimet heikentävät valtiontaloutta tilapäisesti yhteensä noin 0,1 %.

Työeläkevakuutusmaksujen korotuksista ennustevuosina 2012–2014 on päätetty jo aiemmin. Työmarkkina-keskusjärjestöt sopivat työurasopimuksessa maaliskuussa 2012 työeläkevakuutusmaksun korotusten jatkumisesta myös vuosina 2015 ja 2016. Yhteensä työntekijöiden ja työnantajien eläkevakuutusmaksut suurenevät bruttokansantuotteeseen suhteutettuna 0,9 % vuosina 2012–2016.

Valtionvelkaa kasvattavat vuosina 2012–2014 alijäämien lisäksi myös Euroopan vakausmekanismille (EVM)

maksettava pääoma sekä euroalueen kriisimaille myönnettävät rahoitustuet, joista on jo päätetty. Ennusteessa ei ole otettu huomioon YLE-veron käyttöönottoa vuoden 2013 alusta lähtien.

Kaiken kaikkiaan sovitut veroperustemuutokset ja menosäästöt kohentavat julkisyhteisöjen rahoitusasemaa 2,1 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuosina 2012–2014 (kuvio 6). Vuonna 2013 sopeutustoimet vahvistavat julkisyhteisöjen rahoitusasemaa noin 1 prosentin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Vuoteen 2016 mennessä finanssipolitiikkaa on kiristetty vuoteen 2011 verrattuna yhteensä noin 5 mrd. eurolla, eli 2,2 prosenttiyksikköä suhteessa bruttokansantuotteeseen.

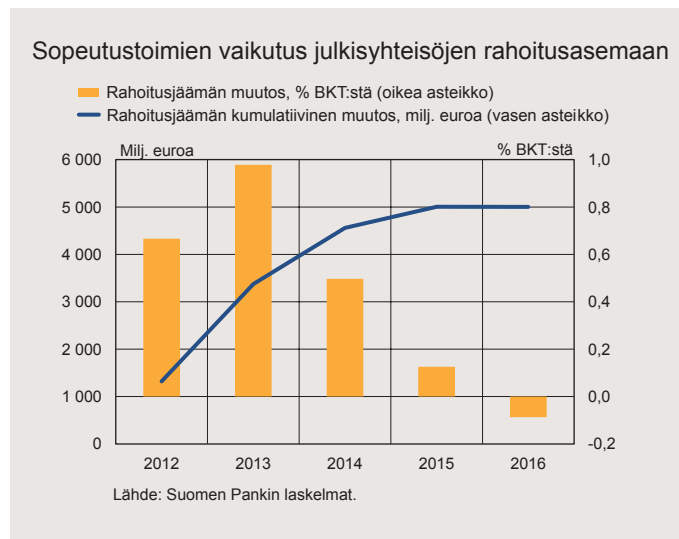
Yritykset

Viennin kasvu vauhdittuu hitaasti

Suomen tavaroiden ja palveluiden vienti jäi vuonna 2011 huomattavasti jälkeen maailmankaupan kasvusta (kuvio 7). Vientimarkkinat kasvoivat noin 7 %, kun tavaroiden ja palveluiden vienti Suomesta supistui lähes 1 prosentin. Viennin heikko kehitys johtui erityisesti palveluiden viennistä, joka supistui lähes 9 %. Tavaroiden viennin kasvu jäi 2 prosenttiin. Palveluiden viennin osuus oli noin neljännes Suomen koko viennin arvosta vuonna 2011.

Maailmankaupan kasvuvauhdin ennustetaan hidastuvan väliaikaisesti vuonna 2012. Suomen vientimarkkinoiden kasvu on vuonna 2012 noin 3 prosenttiyksikköä hitaampaa kuin vuonna 2011. Kansainvälisen suhdannetilanteen arvioidaan kuitenkin kohentuvan vuo-

Kuvio 6.

den 2012 loppupuolella, jolloin myös maailmankaupan ja Suomen vientimarkkinoiden kasvu alkaa vauhdittua.

Viennin ennustetaan lisääntyvän vuonna 2012 noin 2 %. Maailmankaupan vilkastumisen ennustetaan nopeuttavan Suomen viennin kasvun noin 5 prosenttiin vuosina 2013–2014. Viennin kasvun ei odoteta yltävän vientimarkkinoiden kasvuvauhdin tasolle ennustejakson aikana. Suomen tavaravienti on painottunut voimakkaasti investointitavaroihin ja välituotteisiin. Suomen päävientimarkkinat sijaitsevat kehittyneissä talouksissa, joiden investointiasteiden odotetaan nousevan vain hitaasti.³ Myös palveluiden vienti on kapealla pohjalla, sillä elektroniikkateollisuuden osuus palvelujen (pl. kuljetus- ja matkailupalvelut) viennistä

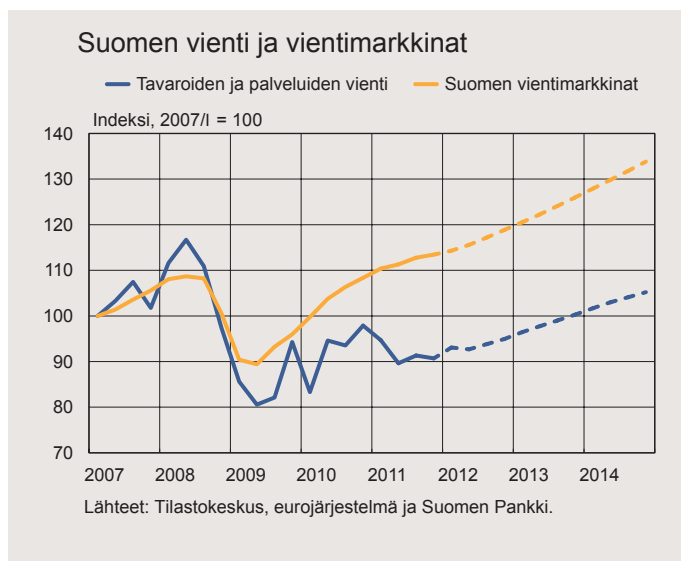
³ Suomen tavaraviennin kehitystä arvioidaan Seppo Orjasniemen ja Terhi Ravaskan liiteartikkelissa ”Suomen tavaraviennin markkinaosuus supistunut voimakkaasti 2000-luvulla” tässä lehdessä.

on noin $\frac{2}{3}$.⁴ Ennustejakson lopussa vuonna 2014 viennin määrän ennustetaan olevan edelleen pienempi kuin viennin huippuvuonna 2008.

Raaka-aineiden ja öljyn kallistuminen näkyi Suomen vientihinnoissa vuoden 2011 aikana, jolloin vientihinnat nousivat liki 5 %. Vientihintojen nousun ennustetaan hidastuvan vuonna 2012 ja kasvavan alle 2 prosentin vuosivauhtia ennustejakson lopussa. Vientihintainflaation hidastumiseen vaikuttavat tuotantopanoksina käytettävien raaka-aineiden halpeneminen vuonna 2012 ja öljyn hinnan odotettu lasku vuosina 2013–2014. Myös keskeisten vientialojen kilpailun kireys pitää vientihintapaineet kurissa. Vuonna 2012 vientihintojen ennustetaan nousevan noin prosenttiyksikön nopeammin kuin kilpailijoiden vientihintojen, mutta kahden seuraavan vuoden aikana hintojen odotetaan nousevan suunnilleen samaa

⁴ Suomen palveluviennin rakennetta tarkastellaan kehikossa 2.

Kuvio 7.

vauhtia. Viennin vauhdittumisen kannalta on ratkaisevan tärkeää, että Suomen hintakilpailukyvyyn heikkeneminen pysähtyy.

Kotimarkkinoiden kysyntä vaimenee

Kotimarkkinoiden kysynnän kasvu oli ripeää vuonna 2011. Vähittäiskauppa kävi vilkkaasti vuoden 2011 loppupuolella ja vuoden 2012 alussa. Sitä pitivät yllä kotitalouksien vahva ostovoima, suotuisa työllisyyskehitys ja ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun lisääntyminen. Myös palveluiden tuotanto on kasvanut viime aikoina ripeästi.

Julkisen talouden sopeutustoimet, etenkin välillisten verojen korotukset, heikentävät kotitalouksien kysyntää lähiaikoina ja sitä myöden kotimarkkinoille suuntautuvien yritysten toimintaympäristöä. Kotitalouksien ennustetaan kuitenkin vähentävän säästämistään samalla, kun niiden reaalityulojen kasvu heikkenee. Tällä on myönteinen vaikutus kotimarkkinayritysten kysyntänäkymiin.

Asuinrakennusinvestointien kasvu hidastui vuonna 2011 noin 4 prosenttiin vuoden 2010 poikkeuksellisen nopean kasvun jälkeen. Uudisrakentaminen väheni vuonna 2011, ja myönnettyjen rakennuslupien määrä alkoi pienentyä syksyllä 2011. Vaikka korkotason oletetaan säilyvän matalana, hidastavat epävarmuus ja kotitalouksien ostovoiman kasvun heikkeneminen asuininvestointien elpymistä. Asuininvestointien ennustetaan liki pysähtyvän tänä vuonna ja kasvavan hidasta, noin 2 prosentin vuosivauhtia vuosina 2013–2014. Myös muun rakennustuo-

Palveluiden vienti Suomessa edelleen kapealla pohjalla

Suomessa on herätelty toiveita, että huipputekniikan palveluiden viennin lisääntyminen voisi vähitellen täyttää sitä aukkoa, jonka matkapuhelimista ja muusta viestintätekniikasta saatujen vientitulojen vähentyminen on synnyttänyt. Palveluiden ulkomaankauppa on kuitenkin viime vuosina heikentynyt hieman vuoden 2008 huippulukemista. Koko palveluiden viennin arvo suhteessa bruttokansantuotteeseen oli vuosina 2008–2010 runsaat 11 %, mutta putosi vuonna 2011 vajaaseen 10 prosenttiin. Palveluiden viennin kasvun pysähtyminen johtuu ”muiden palveluiden” viennin supistumisesta. Muihin palveluihin kuuluvat korkean arvonlisäyksen palvelutyyppit kuten konsultti-, suunnittelu-, asiantuntijapalvelut, tietotekniikkapalvelut sekä tutkimus- ja kehitystyö.

Tässä kehikossa hyödynnetään Tilastokeskuksesta saatua

aineistoa, joka mahdollistaa palveluiden ulkomaankaupan tarkastelun toimialoitain. Aineiston uusimmat tiedot ovat vuodelta 2010. Vuotta 2011 koskevat arviot perustuvat suppeaan neljännesvuosikyselyyn. Vuoden 2011 lukuja tarkasteltaessa on hyvä huomata, että ennakkotiedot ovat viime vuosina yleensä tarkentuneet kesällä julkaistavan vuosikyselyn perusteella aiemmin avioitua suuremmiksi.¹

Vuonna 2011 Suomesta vietiin eniten tietotekniikkapalveluita

Palveluiden vienti on keskittynyt sekä palvelutyypeittäin että toimialoitain. Noin kaksi kolmasosaa palveluiden viennistä koostuu välityskaupasta ja tieto-

tekniikkapalveluista.² Välityskaupan osuuden supistuessa on tietotekniikkapalveluiden osuus muiden palveluiden viennistä vastaavasti kasvanut. Vuonna 2011 tietotekniikkapalvelut olivat suurin yksittäinen palveluerä yli 4,5 mrd. euron osuudellaan. T&K-palveluiden vienti on edelleen hyvin vähäistä, keskimäärin 250 milj. euroa vuodessa (T&K-palvelut sisältyvät kuviossa A erään ”muut yhteensä”). T&K-palveluiden arvon määrittäminen on kuitenkin vaikeaa etenkin, koska kyseessä on tyyppillisesti konsernin sisäinen liiketoiminta.

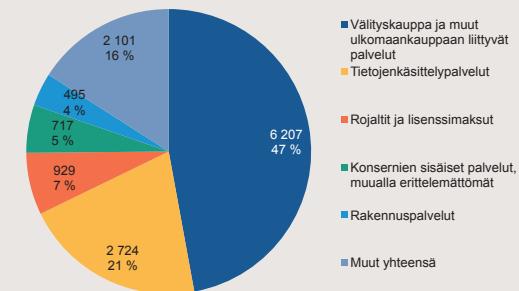
Uusimman, vuodet 2009 ja 2010 kattavan tilastoaineiston perusteella palveluiden viennin

¹ Vastaavaa aineistoa hyödynnettiin edellisen kerran syyskuussa 2010 ilmestyneessä *Euro & talous: Talouden näkymät 2/2010* -lehden kehikossa, jonka keskeisiä tulemia tarkastellaan nyt uusimman tilastoaineiston valossa.

² Välityskauppa määritellään tapahtumaksi, jossa Suomessa sijaitseva yritys ostaa tavaran toisessa maassa olevalta yritykseltä ja myy tämän tavaran sen jälkeen kolmanteen maahan sijoittuneelle talousyksikölle.

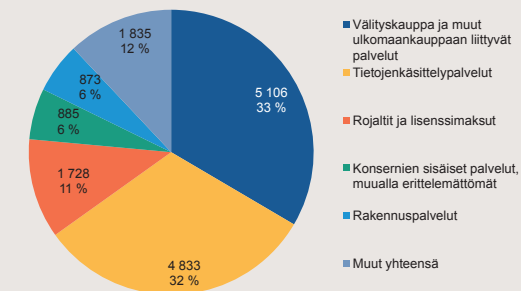
Kuvio A.

Muiden palveluiden vienti palvelutyypeittäin, keskiarvo vuosilta 2006–2008 (milj. euroa)

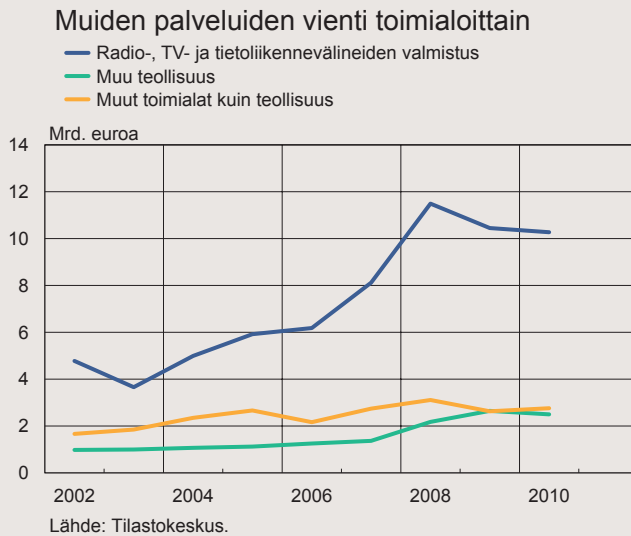
Lähteet: Suomen Pankki ja Tilastokeskus.

Muiden palveluiden vienti palvelutyypeittäin, keskiarvo vuosilta 2009–2011 (milj. euroa)

Lähteet: Suomen Pankki ja Tilastokeskus.

Kuvio B.

vetovastuu oli tuolloin edelleen radio-, TV- ja tietoliikennevälineiden valmistuksen toimialalla (TOL-luokka 32).³ Sen osuus oli alan kasvun pysähdyksestä huolimatta noin kaksi kolmasosaa muiden palveluiden viennistä (kuvio B). Muun teollisuuden palveluiden vienti kasvoi lähes 60 % vuonna 2008 ja vakiintui noin 2,5 mrd. euron tasolle. Vuonna 2010 noin 60 % muun teollisuuden palveluiden viennistä liittyi koneiden ja laitteiden valmistukseen.

Luokkaan ”muut toimialat kuin teollisuus” kuuluvat mm.

³ Toimialakohtainen jaottelu perustuu Tilastokeskuksen TOL 2002 -luokitukseen.

tietojenkäsittelypalveluita tarjoavat yritykset, joiden palveluiden viennin arvo on vakiintunut noin 600 milj. euron vuositasolle. Tällä toimialalla internetin tuomat mahdollisuudet näkyvät selkeimmin. Siihen kuuluvat uudentyypiset, puhtaasti tietoverkossa operoivat ja globaaliin palveluiden vientiin suuntautuneet yritykset.

Palveluiden vienti kasvanut viime vuosina hitaammin kuin kilpailijamaissa

Suomi vei muita palveluita Eurooppaan 5,6 mrd. euron ja Aasiaan 4,7 mrd. euron arvosta vuonna 2011. Latinalaiseen Amerikkaan suuntautuneen palvelui-

den viennin arvo on seitsenker- taistunut neljän vuoden aikana, mutta on yhä vain 5 % muiden palveluiden viennistä. Suurimmat muiden palveluiden kohdemaat vuonna 2011 olivat Yhdysvallat, Ruotsi, Venäjä ja Intia. Palvelu- tyyppien vienti vaihtelee mait- tain. Esimerkiksi Yhdysvalloista saadaan palveluvientituloja rojaltili- ja lisenssimaksujen kaut- ta, Venäjälle viedään rakennus- palveluita ja Intiaan on viety koko viime vuosikymmenen ajan etenkin tietojenkäsittelypalvelui- ta. Suomen muiden palveluiden vienti BRIC-maihin eli Brasiliaan, Venäjälle, Intiaan ja Kiinaan on kasvanut voimakkaasti viimeisen neljän vuoden aikana.

Viime vuosina Suomen mui- den palveluiden vienti on kehitty- nyt heikommin kuin kilpailija- maissa. Eri EU-maissa palvelui- den vienti on reagoinut viime vuosien suhdannevaihteluihin hyvinkin eritahtisesti. Kun Sak- sassa muiden palveluiden vienti kasvoi läpi finanssikriisin, sekä Ruotsissa että Suomessa palvelui- den vienti supistui voimakkaasti. Vuotta 2011 koskevien ennako- tietojen mukaan Suomen palve- luiden vienti ei vielä ole toipunut vuosien 2008–2009 taantumasta, sillä se on supistunut yhtäjaksoi- sesti vuodesta 2009 lähtien. Tästä huolimatta muiden palveluiden viennin osuus bruttokansantuot- teen arvosta oli Suomessa reilut 9 % vuonna 2010, mikä on noin 3 prosenttiyksikköä enemmän kuin EU-maissa keskimäärin.

Ulkomaankauppatilastoista näkyy, että tavara- ja palvelukaupalla on selvä yhteys. Niihin maihin, jonne Suomesta viedään paljon tavaroita, viedään myös runsaasti palveluita. Jotta palvelulle olisi kysyntää, pitääkin ostajalle monessa tapauksessa ensin myydä tavara, minkä jälkeen asennus-, huolto- tai ohjelmapalvelun myynti seuraa heti laitteen toimittamista.

Suomen markkinaosuus Ruotsin ja Saksan muiden palveluiden tuontimarkkinoilla on talouden kokoon nähden suuri. Suomi oli absoluuttisesti mitattuna Ruotsiin muita palveluja vievistä maista viidenneksi suurin vuonna 2010. Suomen osuus Ruotsin palveluiden tuonnista on säilynyt koko 2000-luvun tasaisena, noin 6 prosentissa.⁴ Saksan muiden palveluiden tuonnista Suomen markkinaosuus on ollut prosentin verran vuosien 2008–2010 aikana. Osuus on kasvanut selvästi vuodesta 2004, jolloin se oli vain noin puoli prosenttia.

⁴ Suomen tavaraviennin kehitystä arvioidaan Seppo Orjasniemen ja Terhi Ravaskan liiteartikkelissa ”Suomen tavaraviennin markkinaosuus supistunut voimakkaasti 2000-luvulla” tässä lehdessä.

tannon kasvun odotetaan pysyvän vai-
meana yritysten vaatimattomien tuo-
tantonäkymien vuoksi. Vähittäiskaupan
ja palvelualojen tuotannon kohenemi-
nen jää aiempaa hitaammaksi koti-
talouksien kysynnän kasvun hiipuessä.
Terveys- ja sosiaalipalvelujen kasvu-
näköymien odotetaan sitä vastoin pysy-
vän vakaina.

Investoinnit alkavat vähitellen kasvaa

Suhdanneltilanne heikensi teollisuuden luottamusta voimakkaasti vuoden 2011 jälkipuoliskolla, ja teollisuustuotanto on ollut laskevalla uralla. Teollisuudessa kapasiteetin käyttöaste on alentunut vuoden 2011 puolivälin jälkeen ja on pitkän aikavälin keskimääräistä tasoaan alempana.

Kone- ja laiteinvestoinnit kasvoivat 12 % vuonna 2011, mikä osaltaan vauhditti tuotannolliset investoinnit 5 prosentin kasvuun vuonna 2011 (kuvio

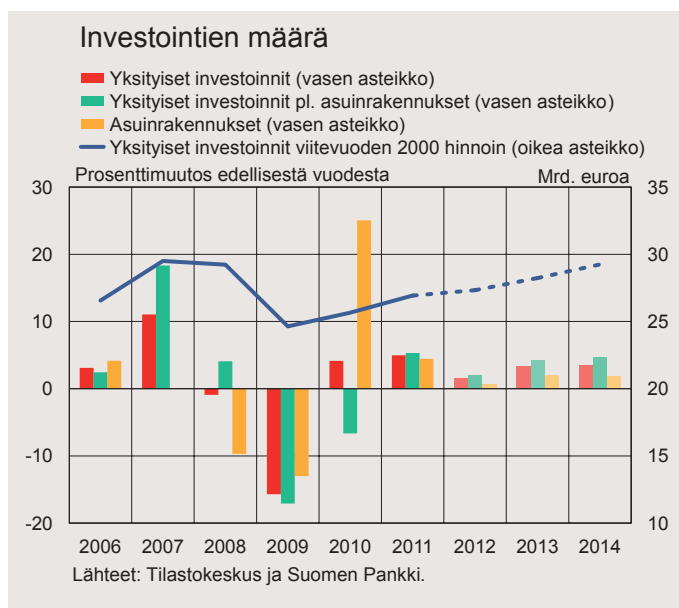
8). Tuotannollisten investointien kasvun ennustetaan kuitenkin jäävän heikoksi vuonna 2012. Elinkeinoelämän keskusliiton investointitiedustelun mukaan investoinnit painottuvat edelleen korjausinvestointeihin, ja tehdasteollisuuden investointien arvioidaan kasvavan vain vähän tänä vuonna. Tuotannollisten investointien ennustetaan vauhdittuvan vähitellen seuraavan vuoden aikana. Investointien käynnistymistä ennustejaksolla tukevat rahoituksen saatavuus, alhainen korkotaso ja ulkoisen kysynnän asteittainen voimistuminen. Yksityisen sektorin investointiaste pysyttelee noin 17 prosentissa ennustejaksolla, mikä on selvästi matalampi kuin ennen finanssikriisiä.

Työvoiman kysynnän kasvu vaimeaa

Työllisten määrä lisääntyi noin 25 000 hengellä vuonna 2011. Työllisyys kohe- ni kaupan, rakentamisen ja etenkin jul- kisesti rahoitettujen palveluiden toimi- aloilla. Teollisuusyritysten työvoiman- tarve ei tuotannon kasvuvauhdin hidas- tuessa lisääntynyt. Vaimean talous- kasvun vuoksi työvoiman kysyntä ei ennustejaksolla kasva.

Työllistä kohden tuotetulla brutto- kansantuotteella mitattu tuottavuus kasvaa vuonna 2012 edellisvuotista hitaammin. Tuottavuuden kasvu on ennustejaksolla jäämässä vaatimatto- maksi tuotannon hitaan kasvun myötä. Työvoimakustannusten nousuvauhti ylittää tuottavuuden kasvun selvästi, ja yksikkötyökustannukset kasvavat lähes 2 % kuluvana vuonna. Tuottavuuskas- vun nopeutumisen painaa yksikkötyö- kustannusten nousuvauhdin noin 1½ prosenttiin seuraavina vuosina. Lähes

Kuvio 8.

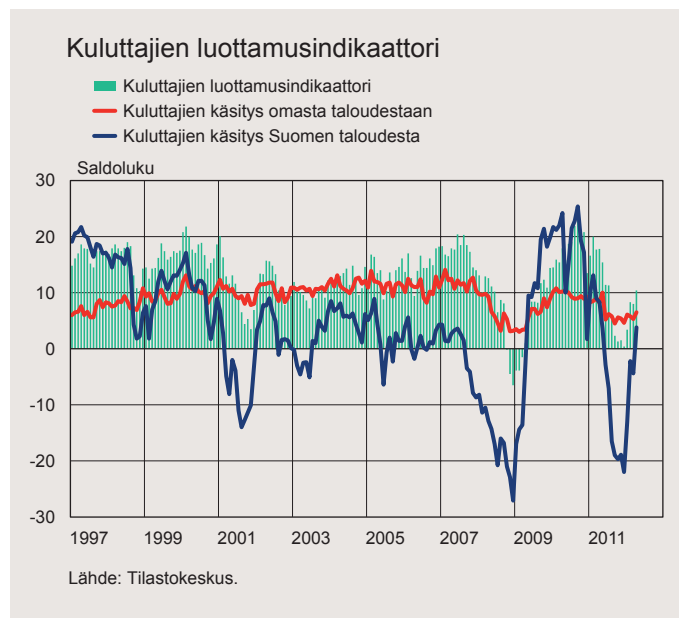
2 prosentin vuotuinen yksikkötyökustannusten nousu tarkoittaa, että suomalaisten yritysten kustannuskilpailukyky ei ennustejaksolla kohene. Yksikkötyökustannusten nousu on ennustejaksolla monissa kilpailijamaisissa yhtä nopeaa tai hitaampaa kuin Suomessa.

Kotitaloudet

Epävarmuuden lisääntyminen kansainvälisessä taloudessa ja rahoitusmarkkinoilla heikensi vuoden 2011 jälkipuoliskolla kotitalouksien odotuksia Suomen talouden tulevasta kehityksestä. Tilastokeskuksen kuluttajabarometrin mukaan kuluttajien luottamus Suomen talouteen on palautunut vuoden 2012 aikana lähelle pitkän aikavälin keskimääräistä tasoaan (kuvio 9). Kuluttajien odotusten vahvistuminen näkyi alkuvuonna myös vähittäiskaupassa, joka kasvoi nopeasta inflaatiosta huolimatta voimakkaasti vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Kulutusta ovat ylläpitäneet myönteinen työllisyyskehitys ja matala korkotasoa.

Työllisyyskehitys pysyi suotuisana koko vuoden 2011. Työllisten määrän odotetaan kasvavan maltillisesti vielä vuonna 2012, mutta kasvun ennustetaan pysähtyvän vuonna 2013. Työllisyyden kasvun hidastumisesta seuraa, että palkkojen nousun merkitys palkansaajien nimellistulokehityksessä korostuu. Keskipalkkojen odotetaan nousevan keskimäärin vajaan 3 prosentin vauhtia koko ennustejakson. Kotitalouksien muista tuloista etenkin eläketulot kasvavat vuonna 2012 ripeästi yli 3½ prosentin suuruisten

Kuvio 9.

Kuvio 10.

indeksikorotusten ja eläkkeensaajien määrän lisääntymisen myötä.

Vuonna 2012 kotitalouksien käytettävissä olevat tulot lisääntyvät nimel-

lisesti 4 %, mutta vuonna 2013 kasvu hidastuu, kun työllisyyden kohenemisen pysähtyminen jarruttaa ansiotulojen kasvua, työn verotus kiristyy ja eläketulojen kasvu hidastuu. Vuonna 2014 ansiotulojen kehitys hieman nopeutuu ja käytettävissä olevat tulot lisääntyvät edellisvuotista nopeammin.

Kuluttajahintojen nopea nousu leikkaa kotitalouksien ostovoimaa erityisesti tänä ja ensi vuonna. Yhdenmuikaistetun kuluttajahintaindeksin mukainen inflaatio on ennusteessa lähes 3 % tänä vuonna, ja sen ennustetaan pysyvän mm. arvonlisäverotuksen kiristymisen johdosta vuonna 2013 yli 2 prosentissa. Tänä vuonna kotitalouksien reaaliset käytettävissä olevat tulot lisääntyvät noin 1 %, mutta vuonna 2013 reaalityulojen kasvu lähes pysähtyy (kuvio 10). Vuonna 2014 inflaation ennustetaan hidastuvan alle 2 prosenttiin, mikä yhdessä hieman kohentuvan ansiotulokehityksen kanssa nopeuttaa kotitalouksien reaalityulokehitystä selvästi.

Vuonna 2011 yksityinen kulutus kasvoi 3,3 %. Kulutuksen kasvu painottui voimakkaasti kestokulutustaveroihin, joiden kulutus lisääntyi lähes 10 %. Myös palveluiden kulutus lisääntyi ripeästi, yli 4 %.

Kotitalouksien kulutusmenojen kasvun ennustetaan hidastuvan tänä vuonna noin 1½ prosenttiin. Vuonna 2013 kulutuksen ennustetaan lisääntyvän lähes tämänvuotista vauhtia, kun kotitalouden kompensoivat ostovoiman kasvun väliaikaista pysähtymistä vähentämällä säästämistään. Ennustejakson lopulla vuonna 2014 kulutuksen kasvu nopeutuu hieman käytettävissä olevien

tulojen lisääntyessä ja inflaation hidastuessa. Yksityinen kulutus kasvaa kuitenkin koko ennustejakson nopeammin kuin kotitalouksien käytettävissä olevat tulot, mikä painaa säästämisasteen nol-lan tuntumaan vuoteen 2014 mennessä.⁵

Matala korkotaso, työllisyyden koheneminen ja kotitalouksien luottamuksen säilyminen omaan talouteensa ovat ylläpitäneet luotonkysyntää valtioiden velkakriisiin liittyvästä epävarmuudesta huolimatta. Vuonna 2011 suomalaisten kotitalouksien luottokanta kasvoi liki 5 mrd. euroa ja lähes-tyi 110 mrd. euron tasoa, mikä on noin 107 % käytettävissä olevasta tulosta. Jos velkaan lasketaan mukaan koti-talouksien arvioitu osuus asunto-osaakeyhtiöiden lainoista, velkaantumis-aste on noin 114 %.

Kotitalouksien velka-aste on nous- sut koko 2000-luvun. Suomalaisten kotitalouksien velkaantuneisuus on kansainvälisesti vertaillen keskimääräis- tä tasoa. Kasvanut velkaantuneisuus lisää kuitenkin kotitaloussektorin herkkyyttä talouteen kohdistuvien häiriöi- den suhteen ja voi vastedes lisätä koko talouden suhdanneherkkyyttä.

Asuntojen hintojen nousu Suomes- sa on hidastunut viimeisen vuoden aikana selvästi. Kotitalouksien käytettä- vissä olevien tulojen hidas kasvu hillit- see asuntojen kysyntää ja jarruttaa nii- den hintojen nousua. Toisaalta matala korkotaso sekä asuntojen uudistuotan- non vaikeus tukevat asuntojen hintake- hitystä. Kokonaisuutena asuntojen hin-

⁵ Ennusteen vaihtoehtolaskelmassa kehikossa 5 tarkas- tellaan kokonaistaloudellista kehitystä tilanteessa, jossa kotitalouksien säästämisaste nousee ennustejaksolla pitkän aikavälin keskimääräiselle tasolle.

tojen odotetaan kohoavan ennustejaksolla hyvin maltillisesti.⁶

Kokonaistuotanto ja työllisyys

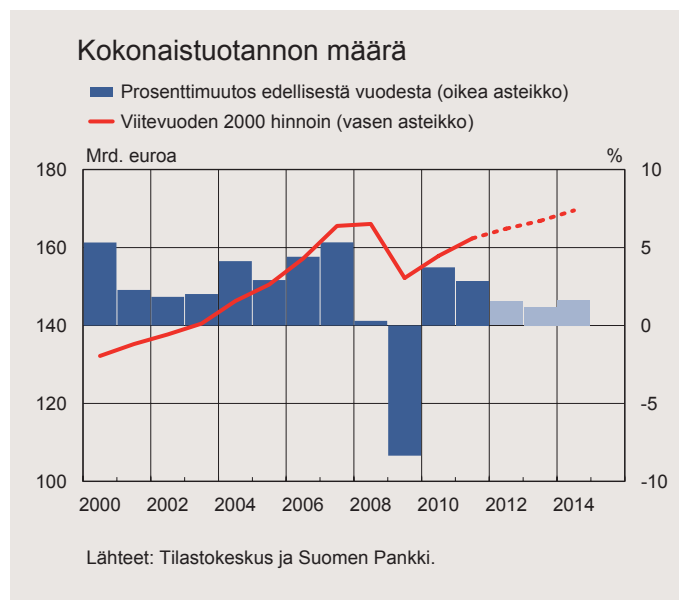
Yksityinen kulutus kannattelee talouskasvua

Kokonaistuotanto kasvoi 2,9 % vuonna 2011. Kasvulukua paisutti ripeä tuotannon koheneminen vuoden 2010 aikana, kun taas tuotannon kasvu vuoden 2011 aikana jäi vaatimattomaksi. Lähivuosina kasvun odotetaan olevan selvästi hitaampaa kuin vuosina 2010 ja 2011. Vuonna 2012 Suomen talouden kasvu hidastuu 1,5 prosenttiin ja vuonna 2013 edelleen 1,2 prosenttiin. Vuonna 2014 talouskasvu nopeutuu uudelleen 1,6 prosenttiin. Ennusteen mukaan bruttokansantuote saavuttaa taantumaa edeltäneen huipputasonsa vasta vuoden 2013 lopussa (kuvio 11).

Talouskasvu on viime aikoina ollut enimmäkseen yksityisen kysynnän varassa. Kotitalouksien kulutus on kasvanut ripeästi huolimatta vaatimattomasta tulokehityksestä. Ennustejakson aikana kotitalouksien kulutuksen kasvun ennustetaan hiipuvan selvästi. Samalla julkisen kulutuksen kehitys pysyy vaimeana julkisten talouden sopeuttamistoimien vuoksi. Asuinrakennusinvestoinnit lisääntyvät ennustevuosina vain hitaasti, ja myös tuotannollisten investointien kasvu jää vaatimattomaksi.

⁶ Asuntojen hintakehitystä arvioidaan tarkemmin Jarkko Kivistön liiteartikkelissa ”Suomen asuntohintakehityksen arviointia eri mittareita käyttäen” tässä lehdessä.

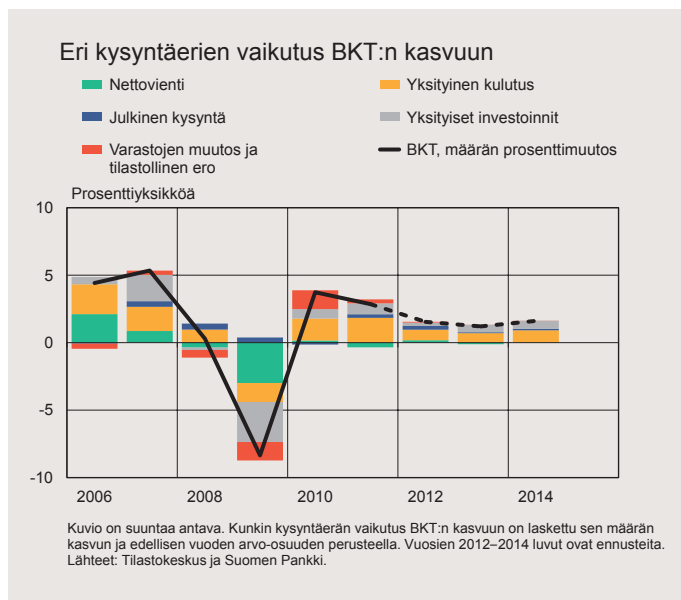
Kuvio 11.

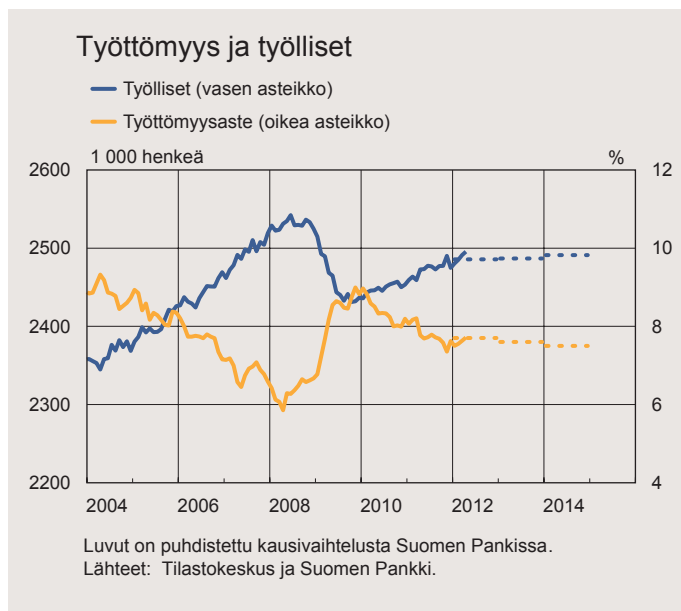
Teollisuustuotanto polkee paikallaan, ja viennin kehitys on ollut vaatimattomaa. Kuluvana vuonna viennin ennustetaan kasvavan vielä hitaasti. Vuosina 2013 ja 2014 kansainvälisen kaupan asteittainen vauhdittuminen nopeuttaa viennin kasvuvauhdin noin 5 prosenttiin. Viennin kasvu jää silti Suomen vientimarkkinoiden kasvua hitaammaksi. Tuonti lisääntyy viennin kanssa samaa vauhtia, joten nettoviennin vaikutus talouskasvuun jää koko ennusteperiodilla nollan tuntumaan (kuvio 12).

Suomen talouden rakenne on finanssikriisin jälkeen painottunut aiempaa enemmän kulutuksen suuntaan. Tähän ovat vaikuttaneet sekä viennin ongelmat että kotitalouksien kulutuksen ripeä kasvu. Yksityisen ja julkisen kulutuksen yhteenlaskettu BKT-osuus suureneekin tänä vuonna jo lähes 80 prosenttiin.

Kuvio 12.

Kuvio 13.

Työllisyyden kasvu pysähtyy

Työllisten määrä on lisääntynyt syksystä 2009 noin 60 000 hengellä. Työllisyyden paraneminen kuitenkin pysähtyy

työennusteperiodin aikana, kun talouskasvu hidastuu. Työllisten määrä kasvaa vielä tänä vuonna edellisvuotiseen verrattuna, mutta vuosina 2013 ja 2014 työllisyyden ennustetaan pysyvän lähes ennallaan. Taantumaa edeltänyttä työllisten määrää ja työllisyysastetta ei siis saavuteta ennusteperiodin aikana (kuvio 13).

Työttömyysasteen ennustetaan laskevan ennustejaksolla vain hieman, eli noin 7 ½ prosenttiin. Työttömien määrä ei kuitenkaan juuri vähene. Työkäinen väestö (15–64-vuotiaat) supistuu ennustejaksolla voimakkaasti. Samalla kuitenkin lähellä eläkeikää olevien ikäluokkien osallistumisasteet kohenevat, minkä ansiosta työvoiman tarjonta ei ennustejaksolla supistu.

Työllisyyden rakenteessa on meneillään muutos, joka seuraa tuotannon rakennemuutosta. Taantumana työpaikkoja menetettiin lähinnä teollisuudessa ja rakentamisessa. Taantumaa jälkeen uusia työpaikkoja on sen sijaan syntynyt eniten palvelualoille ja erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluihin (kuvio 14). Näitä palveluita tuotetaan julkisen sektorin lisäksi myös verovaroilla yksityisellä sektorilla. Vuonna 2011 työtuntien määrä sosiaali- ja terveyspalveluissa kasvoi työpaikkojen määrää hitaammin, mutta alkuvuonna 2012 myös työntekijää kohti laskettujen työtuntien määrä on kasvanut.

Koska työllisyyskehitys ei ennusteajanjaksolla parane, osa työvoimasta uhkaa ajautua kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolelle. Yli kaksi vuotta työttömänä olleiden osuus noin 60 000 pitkäaikaistyöttömästä on nyt noin puolet,

ja tämäkin työttömien ryhmä kasvaa edelleen. Nuorisotyöttömyys on vähentynyt vain hitaasti taantuman jälkeen. Alle 25-vuotiaiden työttömyysasteen trendi oli huhtikuussa reilut 19 %, eli työttömyysaste on laskenut vuodessa noin 1 prosenttiyksikön.

Tuottavuuden kasvuvauhti asettuu hitaammalle kasvu-uralle

Taloukskasvun hidastuminen näkyy työllisyyskehityksessä tyypillisesti viipeellä. Suhdannetilanteen heikkeneminen hidastaa tänä vuonna työn tuottavuuden kasvun 1 prosentin tuntumaan.⁷ Työn tuottavuuden kasvuvauhti nopeutuu hieman vuosina 2012–2014. Tuottavuus tulee siten asettumaan arvioidulle pitkän aikavälin kasvu-uralleen, jossa tuottavuuden kasvuvauhti on hitaampi kuin Suomessa on viimeisten vuosikymmenten aikana totuttu⁸ (kuvio 15).

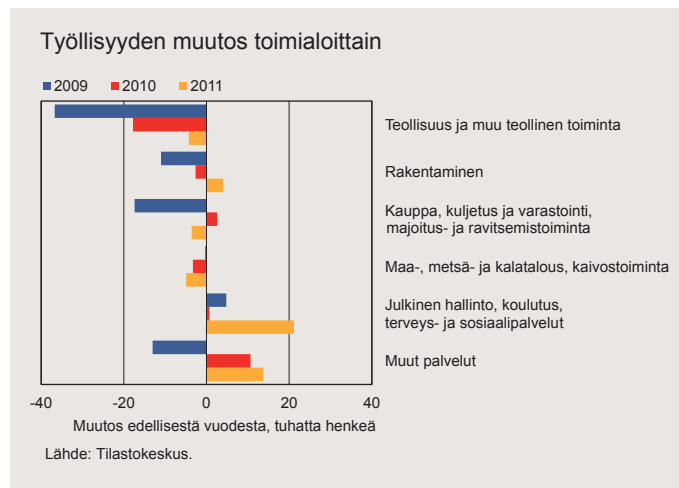
Pitkällä aikavälillä työn tuottavuuden kasvuvauhti riippuu keskeisesti kokonaistuottavuuden kasvuvauhdista. Investoinnit aineelliseen pääomaan eivät ole olleet merkittävä tuottavuuden kasvun lähde enää 1980-luvun lopun jälkeen.

Työn tuottavuuden kehitys riippuukin siitä, mihin suuntaan Suomen tuotantorakenne kehittyi lähivuosina. Aikaisempina vuosikymmeninä kokonaistuottavuus kasvoi nopeimmin tehdasteollisuudessa ja sen sisällä erityisesti tieto- ja viestintätekniikkateollisuudessa. Jos tämän toimialan paino Suomen tuotantorakenteessa supistuu

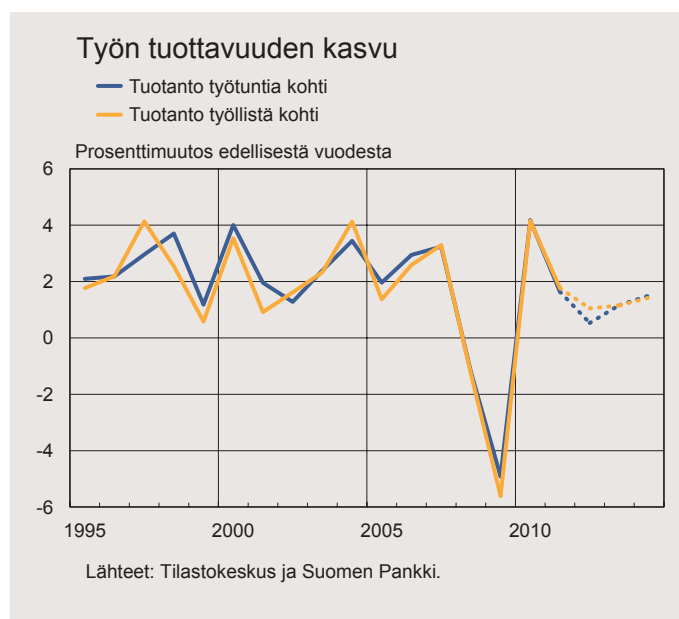
⁷ Tuottavuuskehityksen taustalla olevia tekijöitä arvioidaan kehikossa 3.

⁸ Työn tuottavuuden kehityksestä lähivuosikymmeninä esitetään arvio liiteartikkelissa ”Suomen talouden pitkän aikavälin kasvuennuste” tässä lehdessä.

Kuvio 14.

Kuvio 15.

pysyvämmiin, jää 1990-luvun puolenvälin jälkeen nähty tuottavuuden voimakas kasvu väliaikaiseksi ilmiöksi. Tällöin teollisuustuotanto jää pysyvästi aikaisempaa vaatimattomammalle kasvu-uralle. Varmaa on se, että julkisesti tuotettujen tai rahoitettujen palveluiden osuus tuotannosta tulee kasvamaan väestön ikääntyessä.

Tuottavuuskehityksen taustalla toimialakohtaisia, rakenteellisia ja suhdannetekijöitä

Työn tuottavuuden kehitystä Suomessa ovat muovanneet useat tekijät. Lähimenneisyydessä kehityksen taustalla on paitsi yleisen tuotantotekniikan paranemisen ja tuoteinnovaatioiden myötä tullutta tuottavuuden kohenemista myös talouden rakennemuutoksien vaikutus keskimääräiseen tuottavuuteen. Viime vuosien tuottavuusluvuissa on lisäksi voimakkaasti mukana talouden syvästä taantumasta aiheutuva suhdannetekijä.

Tieto- ja viestintätoimialan poikkeuksellisen voimakas kasvu ja yritystoiminnan uudistuminen kiihdyttivät tuottavuuden paranemista voimakkaasti 1990-luvun loppupuolella. 2000-luvulla tuottavuuden kasvu hidastui, mutta koheni kuitenkin yhtäjaksoisesti finanssikriisiin ja sitä seuranneeseen taantumaa

saakka. Vuonna 2007 työn tuottavuus oli noin kolmanneksen parempi kuin 1990-luvun puolivälissä (kuvio A). Tehdasteollisuudessa tuottavuus kasvoi vastaavana aikana keskimäärin 7 % vuodessa ja tuottavuus yli kaksinkertaistui.

Pääasiassa verovaroin kustannetussa toiminnassa, johon sisällytetään tässä tarkastelussa toimialat ”julkinen hallinto, koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut”, mitattu tuottavuus on sen sijaan heikentynyt koko 2000-luvun. Muilla toimialoilla eli yksityisillä palvelualoilla, rakennustoiminnassa ja energiahuollossa tuottavuus on kokenut keskimäärin noin viidenneksen.

Koko kansantalouden tasolla tuottavuus oli vuonna 2011 vielä jäljessä taantumaa edeltä-

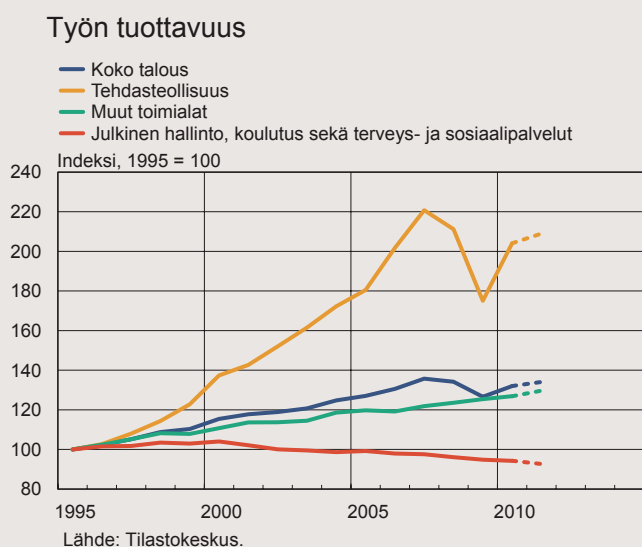
nyttä aikaa. Taantuma romahdutti tuottavuuden teollisuudessa, ja vuotta 2011 koskevat tiedot viittaavat siihen, että teollisuuden tuottavuus on vielä taantumaa edeltänyttä heikompi.

Teollisuuden toimialoista sähkö- ja elektroniikka-alan tuottavuuskehitys on ollut omaa luokkaansa. Alan voimakas teknologinen kehitys yli kahdeksankertaisti tuottavuuden 1990-luvun lopusta vuoteen 2008 mennessä (kuvio B). Muu metalliteollisuus on parantanut tuottavuuttaan selvemmin vasta vuodesta 2004 lähtien. Metsäteollisuudessa tuottavuuden koheneminen oli poikkeuksellisen nopeaa ennen taantumavuosia.

Taantumien vaikutus on näkynyt teollisuuden tuottavuusluvuissa voimakkaasti. Kysynnän romahtaminen vähensi tuotannon määriä rajusti, mutta työpanoksen sopeuttaminen on ollut hidasta. Eri toimialoilla tuottavuus reagoi taantumaa kuitenkin kovin eri tavoin.

Metsäteollisuudessa tuottavuus heikkeni voimakkaasti vuonna 2009, mutta elpyi sen jälkeen ripeästi (kuvio B). Metsäteollisuuden tuotannon arvonnolisäys kasvoi vuonna 2010 lähes 50 prosenttia samalla, kun tehdyt työtunnit edelleen hieman vähenivät. Työn tuottavuus romahti taantumassa sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa että muussa metalliteollisuudessa, ja vielä

Kuvio A.

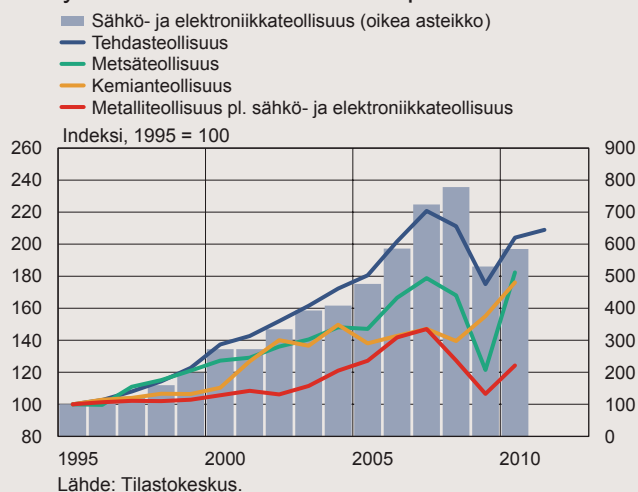
vuonna 2010 tuottavuus oli kohentunut vain vähän. Kemia-nteollisuudessa tuottavuus ei muista aloista poiketen heikentynyt lainkaan vuonna 2009. Alan tuotannon pieneneminen oli vähäisempää kuin muilla teollisuusaloilla ja tehdyt työtunnit ovat vähentyneet vuodesta 2008 alkaen.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen ja tuotannon arvonalisäyksen ennakkotietojen perusteella työn tuottavuus koheni tehdasteollisuudessa edelleen vuonna 2011. Tehtyä työtuntia kohti laskettu tuottavuus parani noin 2½ %. Metsäteollisuudessa tuottavuus ei kasvanut. Koko metalliteollisuuden tuottavuus koheni vuonna 2011 noin 8 %, mikä vastaa alan keskimääräistä tuottavuuskasvua 2000-luvulla ennen taantumavuosia.

Suomen talouden tuottavuuskehitystä ovat määrittäneet voimakkaasti yksittäisten toimialojen kehityssuunnat. Silti myös talouden tuotantorakenteen muuttumisen vaikutus tuottavuuteen on ollut huomattava. Kansantalouden pääsektoreiden tasolla tarkasteltuna talouden rakennemuutos tuki työn tuottavuuden keskimääräistä kasvua vielä vuosina 2000–2005: keskimääräistä paremman tuottavuuden toimialojen osuus kasvoi tällöin 1990-luvun loppupuoleen verrattuna. Ilman tätä rakennemuutosta tuottavuuden paraneminen vuosina 2000–2005 olisi edelliseen viisivuotiskajaan ver-

Kuvio B.

Työn tuottavuus teollisuuden päätoimialoilla

Taulukko A.

Tuottavuuden muutos edelliseen 5-vuotiskajaan verrattuna, %

	2001–2005 / 1995–2000	2006–2010 / 2001–2005
<i>Tehdasteollisuus</i>	37,9	25,5
<i>Rakentaminen</i>	-6,4	1,8
<i>Julkinen hallinto, koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut</i>	-2,8	-3,8
<i>Yksityiset palvelut</i>	8,5	6,3
<i>Toimialat yhteensä</i>	12,4	8,2
<i>Toimialat yhteensä ilman rakennemuutosta</i>	9,7	9,9
<i>Rakennemuutoksen vaikutus</i>	2,7	-1,7

Taulukko B.

Tuottavuuden muutos edelliseen 5-vuotiskajaan verrattuna, %

	2001–2005 / 1995–2000	2006–2010 / 2001–2005
<i>Metsäteollisuus</i>	21,9	16,8
<i>Kemianteollisuus</i>	30,2	10,2
<i>Metalliteollisuus pl. sähkö- ja elektroniikkateollisuus</i>	11,6	12,7
<i>Sähkö- ja elektroniikkateollisuus</i>	117,6	70,6
<i>Tehdasteollisuus</i>	37,9	25,5
<i>Tehdasteollisuus ilman rakennemuutosta</i>	28,7	28,1
<i>Rakennemuutoksen vaikutus</i>	9,2	-2,6

rattuna jäänyt 2,7 % pienemmäksi (taulukko A). Vuosina 2006–2010 tilanne oli jo päinvastainen. Erityisesti julkisen talouden ja myös yksityisten palvelujen osuuden kasvu heikensi tuottavuuden kohenemista vuosina 2006–2010 verrattuna vuosikymmenen ensimmäiseen puoliskoon 1,7 prosentilla.

Teollisuuden päätoimialoilla rakenteiden vaikutukset ovat olleet erityisen selviä. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto-osuuden kasvu 2000-luvun alussa paransi tuottavuutta keski-

määrin 9 prosentilla, kun keskimääräistä tuottavuutta verrataan 1990-luvun jälkipuoliskon tilanteeseen (taulukko B). Vastaavasti vuosina 2006–2010 alan tuotanto-osuuden pieneneminen vähensi teollisuuden tuottavuutta.

Työn tuottavuuden kehitys lähimenneisyydessä ja indikaattoritiedot vuoden 2011 kehityksestä antavat aihetta sekä huoleen että toiveikkuuteen. Teollisuudessa ollaan kuromassa umpeen taantumaa aiheuttamaa notkahdusta tuottavuuden tasossa. Metallsä- ja kemianteollisuudessa tuot-

tavuuden taso nousi jo vuonna 2010 yli aiemman huipputasoon. On kuitenkin ilmeistä, että teollisuudessa ja varsinkin talouden pääsektoreilla on menossa muutoksia, jotka ovat omiaan hidastamaan tuottavuuden keskimääräistä kehitystä paljon enemmän kuin tähän mennessä on nähty. Teollisuuden meneillään oleva murros ja väestön ikääntymiseen liittyvä palvelutarpeen kasvu lisäävät tulevaisuudessa tuotantoa toimialoilla, joilla tuottavuuden kasvu on keskimääräistä hitaampaa.

Julkinen talous

Julkisyhteisöjen alijäämä pieneni odotettua voimakkaammin vuonna 2011. Bruttokansantuotteeseen suhteutettu alijäämä supistui alle 1 prosenttiin, kun se taantumavuosina oli noussut 3 prosentin tuntumaan. Julkisyhteisöjen taseen vahvistuminen aiheutui kokonaan valtion alijäämän supistumisesta.

Valtion ansio- ja pääomatuloverot kasvoivat suhdannetilanteeseen nähden poikkeuksellisen paljon. Myös välillisen verotuksen kiristäminen kasvatti valtion verotuloja. Kuntien tasapaino sen sijaan heikkeni hieman: verotulot lisääntyivät hitaasti ja erityisesti kulumenomenojen kasvu kiihtyi. Sosiaaliturvarahastojen ylijäämä pieneni niin ikään hieman, mutta pysytteli silti lähellä 3 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, kun eläkemaksujen korotukset kompensoivat eläkemenojen kasvua.

Finanssipolitiikan kiristäminen kohentaa julkisen talouden tasapainoa ennusteajaksolla. Vielä tänä vuonna julkisyhteisöjen rahoitusasema pysyttelee

edellisvuotisella tasolla (taulukko 4). Vuonna 2013 julkisyhteisöjen alijäämä sen sijaan pienenee jo huomattavasti, kun kehyspäätyksen yhteydessä sovitut valtiontalouden vahvistamistoimet tulevat voimaan. Vuonna 2014 julkisyhteisöjen rahoitusasema kohenee edelleen hieman. Rakenteellisen rahoitusaseman arvioidaan muuttuvan ylijäämäiseksi vuonna 2013 ja vahvistuvan edelleen vuonna 2014 lähelle Suomen vakaushjelman keskipitkän aikavälin 0,5 prosentin ylijäämätavoitetta.

Valtion alijäämä pysyy lähellä 3 prosenttia vuonna 2012, kun suhdannetilanne heikkenee ja verotulojen kasvu hidastuu vuoden 2011 kehitykseen verrattuna. Myös yhteisöverojen kasvun arvioidaan hidastuvan selvästi viimevuotisesta. Valtion menojen kasvu nopeutuu mutta pysyttelee selvästi hitaampana kuin taantumavuosina. Vuonna 2013 valtion rahoitusasema vahvistuu lähes prosenttiyksikön suhteessa bruttokansantuotteeseen, kun veroperusteiden muutokset lisäävät tuloja ja menosäästöt alkavat vähitellen

Taulukko 4.

Julkinen talouden rahoitustasapaino ja velka, % BKT:stä							
% BKT:stä	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e	2015 ^e	2016 ^e
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-2,8	-0,9	-0,8	-0,2	0,1	0,0	-0,2
Valtion nettoluotonanto	-5,6	-3,2	-2,8	-1,9	-1,5	-1,4	-1,4
Kuntien nettoluotonanto	-0,2	-0,4	-0,7	-0,8	-0,8	-1,0	-1,2
Sosiaaliturvarahastojen nettoluotonanto	3,0	2,8	2,7	2,5	2,4	2,4	2,4
Julkisyhteisöjen velka	48,4	48,6	52,4	53,5	54,1	54,6	55,1
Valtion ja kuntien velka	50,9	51,6	55,4	56,4	56,8	57,2	57,6
Valtionvelka	41,8	41,6	45,0	45,6	45,6	45,5	45,1
Bruttokansantuote, prosenttimuutos	3,7	2,9	1,5	1,2	1,6	1,5	1,8

e = ennuste.
Lähteet: Tilastokeskus, Valtiokonttori ja Suomen Pankki.

hidastaa menojen kasvua. Finanssipoliitiikan kiristyminen edelleen vuonna 2014 pienentää valtion alijäämän 1½ prosenttiin.

Kuntien talouden tasapaino heikenee ennustejaksolla. Kulutusmenojen kasvu jatkuu ripeänä, kun kuntien palvelujen tarjonnan ei oleteta ennustejaksolla muuttuvan. Yhdessä valtionosuuksien leikkausten ja yhteisöveron jako-osuuden pienenemisen kanssa tämä syventää kuntien rahoitusaliäämää erityisesti vuonna 2012. Myös vuosina 2013–2014 kuntien alijäämä kasvaa edelleen hieman siitä huolimatta, että kuntien keskimääräisen tuloveroprosentin oletetaan suurenevan.

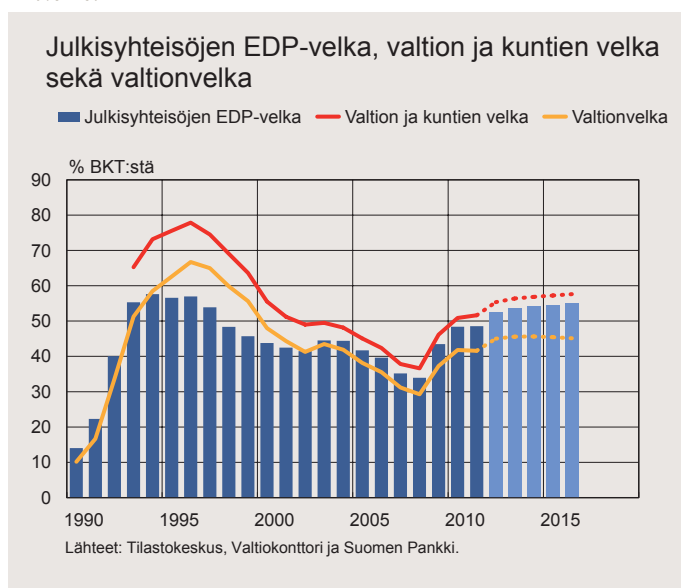
Sosiaaliturvarahastojen ylijäämä pienenee ennustejaksolla 2½ prosentin tuntumaan suhteessa bruttokansantuoteseen. Eläkkeiden suuret indeksikorotukset lisäävät työeläkemenoja etenkin vuonna 2012, ja ennustejaksolla myös eläkeläisten määrä lisääntyy suurten

ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Vaikka eläkemaksujen tuntuva nousu vuosina 2012–2014 kompensoi osittain eläkemenojen kasvua, työeläkerahastojen rahoitusylijäämä pienenee. Osittain tähän vaikuttaa se, että matalan korkotason vuoksi eläkerahastojen tuottoasteen oletetaan jäävän ennustejaksolla pitkän aikavälin keskimääräistä tuottoa pienemmäksi.

Valtion velka-aste kohoaa vuosina 2012 ja 2013, mutta tasaantuu noin 45½ prosenttiin vuonna 2014 (kuvio 16). Velkaa kasvattaa tuntuvasti Euroopan kriisinhallintamekanismeihin liittyvä rahoitus. Tähän kuuluvat Euroopan rahoitusvakaussäilytysväline (ERVV) kautta myönnettävät lainat EU-/IMF-ohjelmalle (Kreikka, Irlanti ja Portugali) ja Euroopan vakaussäilytysmekanismin (EVM) pääomitus. Valtion ja kuntien yhteensä laskettu velka-aste jatkaa nousuaan koko ennustejakson. Julkisyhteisöjen velka-aste kohoaa ennustejaksolla ½ prosenttiyksikköä.

Hallituksen sopimat toimet valtiontalouden vahvistamiseksi ovat korjanneet huomattavasti taantuman aiheuttamaa julkisen talouden rahoitusaseman heikkenemistä. Silti julkisen talouden tilanne on selvästi heikompi kuin ennen taantumaa. Ennusteen mukaan julkisten menojen osuus bruttokansantuotteesta jää likimain yhtä korkealle tasolle kuin se taantumavuosina kasvoi. Valtion menosäästöt eivät siis riitä pienentämään meno-osuutta, kun BKT:n kasvu jää kohtalaisen vaimeaksi (kuvio 17). Koko julkisen talouden tasolla tarkasteltuna tasapainon paraneminen aiheutuu lähes kokonaan kokonaisveroasteen noususta.

Kuvio 16.

Sosiaalivakuutusmaksut mukaan luettuna veroaste on ennustejakson lopulla 1,8 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2010.

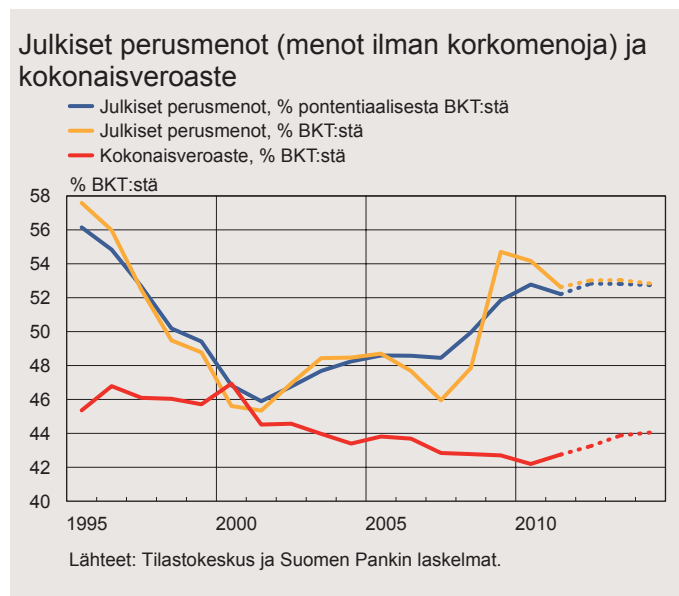
Ennustejakson jälkeen vuosina 2015–2016 valtion alijäämä vakiintuu noin 1½ prosenttiin ja valtion ja kuntien yhteenlaskettu rahoitusaliijäämä noin 2½ prosenttiin bruttokansantuotteesta (taulukko 4). Valtion alijäämä pysyy siten edelleen hieman suurempana kuin hallitusohjelmassa tavoiteltiin. Valtionvelkan sijaan pienenee hieman vuosina 2015 ja 2016, ja hallitusohjelmassa keskeiseksi tavoitteeksi asetettu valtion velkaantumisen pysäyttäminen vaalikauden loppuun mennessä näyttää ennusteen mukaan toteutuvan (kuvio 16). Hitaana jatkuva talouskasvu lisää sen sijaan voimakkaasti kuntien velkaantumista, ja velka-aste suhteessa BKT:hen nousee jo tasolle, jolla se oli viimeksi 1990-luvun laman jälkeisinä vuosina. Julkisyhteisöjen velka on noin 55 % bruttokansantuotteesta vuonna 2016.

Julkinen talouden näkymiin liittyy useita epävarmuustekijöitä, ja kehitys voi osoittautua ennustettua heikommaksi. Suurin epävarmuus liittyy lähivuosien talouskasvuun ja sen kestävyys-teen. Mikäli talouskasvu hidastuu merkittävästi arvioidusta, julkisyhteisöjen tulokehitys jää arvioitua pienemmäksi ja menojen kasvu vastaavasti nopeutuu. Valtiontalouden vakauttamistoimien tehokkuus voisi siten jäädä arvioitua heikommaksi.⁹

Julkinen palvelutuotannon tuottavuuden parantaminen on yksi keskei-

⁹ Ennusteen vaihtoehtolaskelmassa kehikossa 5 esitetään laskelma, jossa ennusteen perusuraa hitaampi talouskasvu heikentää julkisen talouden tasapainoa huomattavasti.

Kuvio 17.

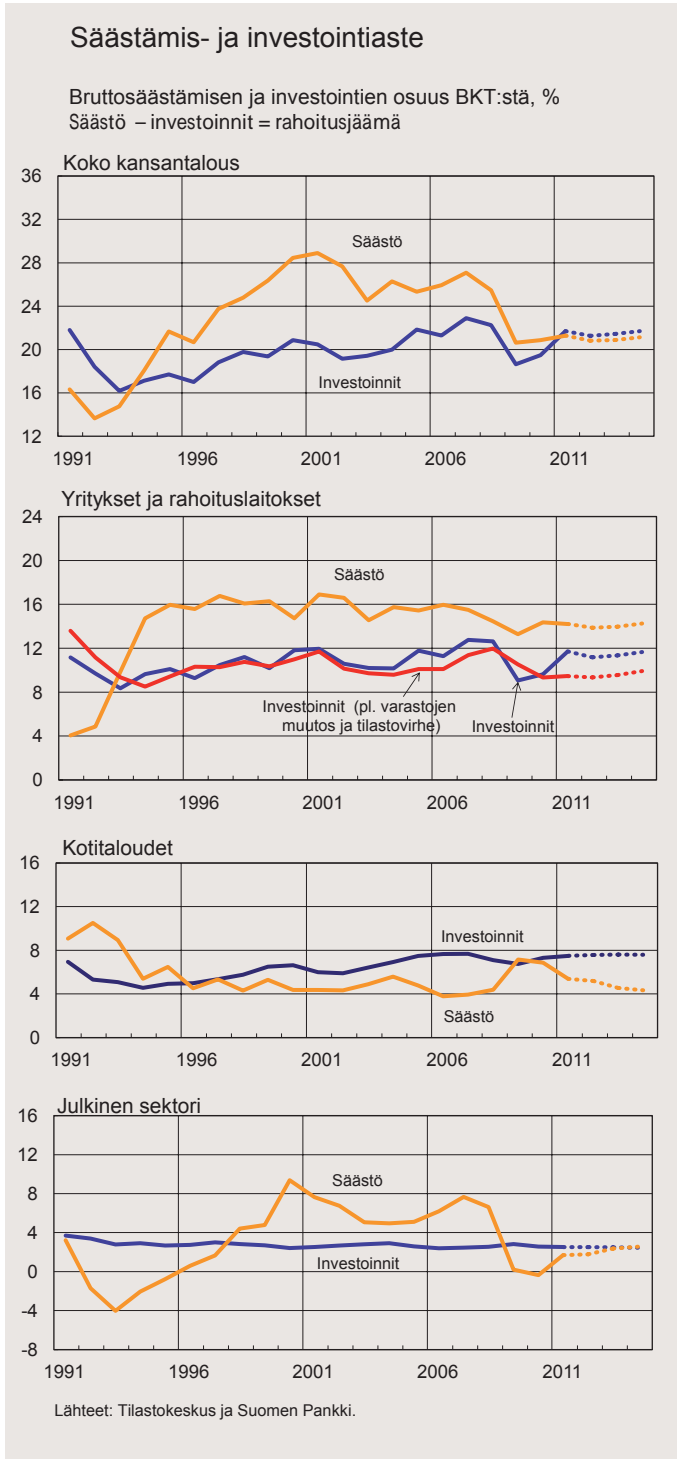
nen pidemmän aikavälin tekijä, kun pyritään hidastamaan julkisyhteisöjen menojen kasvua. Jos tuottavuus ei parane, menojen kasvu voi väestön ikääntyessä kiihtyä merkittävästikin nykyisestä, mikäli saavutetusta palvelutasosta halutaan pitää kiinni. Menojen kasvun hillitsemiseksi palveluiden tuottaminen aikaisempaa tehokkaammin on ratkaisevan tärkeää tulevina vuosina.

Ulkoinen tasapaino

Suomen vaihtotase oli vuonna 2011 alijäämäinen ensimmäisen kerran vuoden 1993 jälkeen. Vaihtotaseen alijäämä oli 1,3 mrd. euroa eli 0,7 % bruttokansantuotteesta. Tavaroiden ja palveluiden taseen alijäämä oli lähes samansuuruisen.¹⁰

¹⁰ Vaihtotaseen viime vuosien kehitystä kuvataan tarkemmin kehikossa 4.

Kuvio 18.

Vaihtotase pysyy alijäämäisenä vajaan 1 prosentin suhteessa BKT:hen koko ennustejakson ajan. Vaihtotaseen heikkeneminen pysähtyy ennustejaksolla, kun kotimaisen kysynnän väheneminen ja energiaraaka-aineiden hintojen lasku taittavat tavaroiden ja palveluiden taseen alijäämän kasvun.

Yksityinen kulutus ja investoinnit lisääntyvät ennustejaksolla hitaasti, mikä vaimentaa tuonnin kasvua. Nettoviennin vaikutus talouskasvuun jää nol-lan tuntumaan, vaikka viennin kehitys on vaatimatonta. Vaihtosuhteen heikkeneminen pysähtyy niin ikään. Öljyn maailmanmarkkinahinnan lasku hidastaa tuontihintojen nousua ennustejaksolla. Vastaavasti muiden raaka-aineiden hintojen nousu pitää yllä vientihintojen kohoamista.

Vaihtotaseen muiden erien eli tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen vaikutus tasapainoon on ennustejaksolla vähäinen. Suomalaisen yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden ja kansainvälisten yritysten Suomessa sijaitsevien tytäryhtiöiden tulokehityksessä ei odoteta olevan merkittävää eroa. Tuotannontekijäkorvausten taseen ylijäämän odotetaan siten pysyvän lähes samalla tasolla kuin viime vuosina.

Vaihtotaseen alijäämä tarkoittaa, että kansantalous kokonaisuutena velkaantuu ulkomaille. Kun koko kansantalouden rahoitusasemaa tarkastellaan talouden eri sektorien rahoitusasemien summana, havaitaan, että vain yritys-sektorilla nettoluotonanto pysyy koko ennustejakson positiivisena (kuvio 18). Kotitalouksien rahoitusasema on negatiivinen ja heikkenee edelleen, mikä

Vaihtotaseen heikkenemisen taustalla useita tekijöitä

Suomen vaihtotase muuttui vuonna 2011 alijäämäiseksi pitkän ylijäämien kauden jälkeen (kuvio A). Vaihtotaseen alijäämä vuonna 2011 oli 0,7 % bruttokansantuotteesta, kun vaihtotaseen ylijäämä suurimmillaan oli 8,5 % BKT:stä vuonna 2002. Edellisen kerran vaihtotase oli alijäämäinen vuonna 1993.

Vaihtotaseen heikkeneminen vuosien 2002 ja 2011 välillä johtui etenkin tavarakaupan taseen heikkenemisestä. Sen sijaan muut vaihtotaseen erät eli palvelukaupan tase, tuotannontekijäkorvausten tase tai tulonsiirtojen tase eivät tänä ajanjaksona muuttuneet merkittävästi.

Tavarakaupan taseen heikkeneminen vuosien 2002 ja 2011 välillä oli seurausta sekä ulkomaankaupan volyymin että hintojen kehityksestä. Viennin volyymi kasvoi pääasiassa hitaammin kuin tuonnin volyymi, ja lisäksi tuontihinnat nousivat suhteessa vientihintoihin.

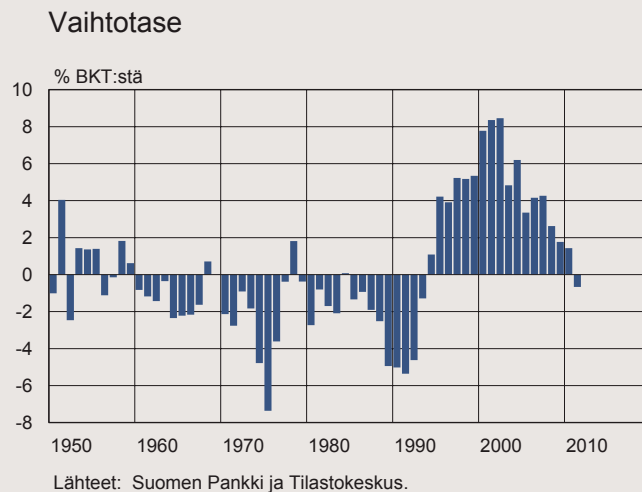
Tuontihintojen kohoaminen johtui etenkin öljyn maailmanmarkkinahinnan kallistumisesta. Vientihintojen kehitykseen puolestaan vaikuttivat metsäteollisuuden vientihintojen vaima kehitys sekä elektroniikkateollisuuden vientihintojen aleneminen. Viimeksi mainittu on seurausta siitä, että alan tuotteiden tilastoissa näkyvät laatukorjatut hinnat alenevat nopeasti, vaikka yksikköhinnat voivat samanaikaisesti nousta. Elektroniikkateollisuuden vientihintojen laskua ja ulko-

maankaupan vaihtosuhteen huononemista sen myötä ei siten ole syytä tulkita yksioikoisesti talouden heikkouden merkiksi.

Tavarakaupan taseen heikkenemiseen ovat vaikuttaneet ongelmat eräillä keskeisillä vientiteollisuuden aloilla. Erityisesti metsäteollisuuden tuotteiden sekä

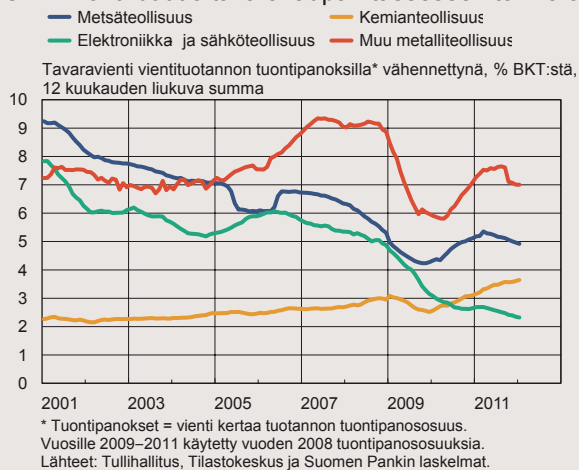
sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotteiden viennin kehitys on ollut heikkoa. Kun toimialan viennistä vähennetään sen vientituotantoon käytettyjen tuontipanososten arvo, saadaan mittari toimialan suorasta vaikutuksesta kauppataaseeseen (kuvio B). Tällä tavalla mitaten metsäteollisuuden

Kuvin A.

Kuvin B.

Viennin kontribuutio tavarakaupan taseeseen toimialoittain

sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden hiipuminen on heikentänyt kauppasetta voimakkaasti, mitä on vain pieneltä osin korvannut kemianteollisuuden suoran vaikutuksen kasvu.

Suomen viennin ongelmat vuoden 2007 jälkeen eivät selity suoraan sen maa- ja tuoterakenteen kautta. Tilastojen valossan nämä rakennetekijät ovat vaikuttaneet jossain määrin negatiivisesti muutaman viime vuoden aikana koettuun heikkoon trendiin, mutta 2000-luvulla rakennetekijät ovat kaiken kaikkiaan tukeneet Suomen vientiä. Tällainen tulos saadaan, kun tarkastellaan, onko Suomen vienti erikoistunut niihin maailman maihin, joiden tuonti on kasvanut keskimääräistä enemmän, ja niihin tuotteisiin, joiden kauppa on kasvanut keskimääräistä enemmän.¹

Palvelujen vienti on 2000-luvulla kasvanut suhteessa tavaroiden vientiin. Palvelujen viennillä on kansainvälisesti vertaillen melko suuri merkitys Suomen taloudessa, kun tarkastellaan muita palvelujen viennin eriä kuin matkailua ja kuljetusta.² Muiden palveluiden vienti on kuitenkin kapealla pohjalla, sillä elektroniikkateollisuuden osuus siitä on vuoteen 2010 asti ulottuvien tilastojen mukaan ollut vii-

¹ *Tavaraviennin kehitystä tarkastellaan lähemmin Seppo Orjasniemen ja Terbi Ravaskan liiteartikkelissa "Suomen tavaraviennin markkinaosuus supistunut voimakkaasti 2000-luvulla" tässä lehdessä.*

² *Palveluiden viennistä lähemmin kehi-*
kossa 2.

me vuosina noin kaksi kolmasosaa. Palveluiden viennin näkymät ovat siten epävarmat. Lisäksi on syytä huomata, että palveluiden viennin lisäksi on 2000-luvulla kasvanut myös palveluiden tuonti, minkä seurauksena palvelukaupan tase on pysynyt jotakuinkin tasapainossa.

Vaihtotaseen kehityksen yksi keskeinen taustatekijä on kustannuskilpailukyky. Palkkojen nousuvauhti on Suomessa ollut 2000-luvulla euroalueen keskiarvoa nopeampaa. Yksikkötyökustannusten kasvu oli puolestaan poikkeuksellisen nopeaa vuosina 2008 ja 2009, mikä johtui sekä palkkojen ripeästä noususta että tuottavuuden heikkemisestä taantuman aikana. Kustannuskilpailukyky onkin viime vuosina osaltaan heikentänyt Suomen vaihtotaseen kehitystä.

Kotitalouksien kulutuksen ja asuntoinvestointien viimeaikainen vilkkaus on yksi tärkeä vaihtotaseen heikkenemisen syy. Kotitalouksien nettoluotonanto on Suomessa ollut selvästi negatiivinen vuotta 2009 lukuun ottamatta. Tämä on kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellista.

Suomen väestön ikärakenteella ei ole vielä ollut vaihtotasetta heikentävää vaikutusta, vaan päinvastoin pelkästään sen perusteella vaihtotaseen olisi voinut odottaa pysyneen ylijäämäisenä. Sen sijaan tulevana vuosina suurten ikäluokkien siirtyminen eläkeikään heikentää osaltaan vaihtotasetta.

Kaiken kaikkiaan vaihtotaseen heikkeneminen 2000-luvulla on ollut seurausta useista taustatekijöistä, jotka ovat merkittävässä määrin olleet toisistaan riippumattomia.

Suomen vaihtotaseen ei ennusteta lähivuosina heikkenevän merkittävästi enempää. Vaihtotaseen kehitystä heikentävistä tekijöistä useisiin muihin maihin verrattuna nopea työkustannusten kasvuvauhti heikentää vaihtotasetta edelleen lähivuosina. Samaan suuntaan vaikuttaa kotitalouksien negatiivisena jatkuva nettoluotonanto. Finanssipolitiikan kiristyminen puolestaan vaikuttaa vaihtotasetta vahvistavasti, joskin julkisen talouden alijäämän supistuminen on vähäisempää kuin sen yleisesti ennustetaan olevan EU-maissa keskimäärin.

kuvastaa kotitalouksien valmiutta kuluttaa ja investoida asuntoihin osin velkarahoituksella. Julkisen talouden sopeuttaminen kohentaa sektorin rahoitusasemaa huomattavasti, ja ennustejakson lopulla sen rahoitusasema on lähes tasapainossa. Julkisen ja yksityisen sektorin rahoitusaseman muutokset kumoavat toisensa ennustejaksolla, minkä seurauksena velkaantuminen ulkomaille jatkuu.

Hinta- ja palkkakehitys

Palkat nousevat vakaasti

Sopimuspalkat nousevat vuosina 2012–2013 työmarkkinajärjestöjen syksyllä 2011 solmiman raamisopimuksen mukaisesti, jolloin palkankorotusten ja muiden työehtojen muutosten kustannusvaikutukset ovat yhteensä 2,4 % vuonna 2012 ja 1,9 % vuonna 2013. Raamisopimuksen päätyttyä vuoden 2014 sopimuskorotusten arvioidaan olevan reilun 2½ prosentin suuruisia. Ansiotasoon vaikuttavien muiden tekijöiden, kuten tulospalkkioiden, kertaerien ja rakenteellisten muutosten, vaikutuksen palkkojen nousuun arvioidaan olevan 0,6–0,8 %-yksikköä ennustevuosina.

Vuonna 2012 ansiotaso nousee 3,2 %, ja vuonna 2013 nousu on 2,7 %, mutta nopean inflaation vuoksi palkansaajien reaaliensiot eivät juuri kasva. Vuonna 2014 ansiotason nousun ennustetaan hieman kiihtyvän 3,2 prosenttiin, ja inflaation vaimeneminen nopeuttaa reaaliensiodien kasvun 1,3 prosenttiin.

Kuvio 19.

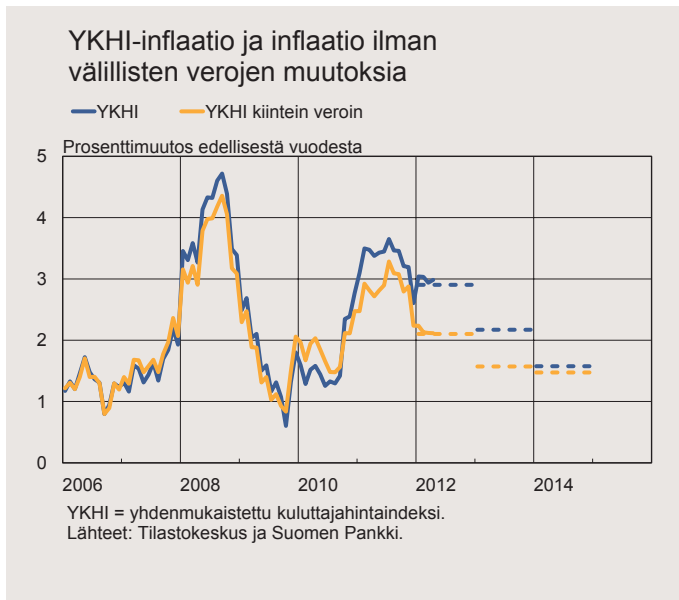
Työllistä kohden lasketun työn tuottavuuden kasvun arvioidaan hidastuvan 1 prosenttiin vuonna 2012 ja nopeutuvan hieman eli 1,4 prosenttiin vuonna 2014 (kuvio 19). Yksikkötyökustannusten kasvu nopeutuu siten kuluvaan vuonna 1,9 prosenttiin ja hidastuu tuottavuuskasvun kohentuessa vuosina 2013–2014 keskimäärin 1,6 prosenttiin.

Kuluttajahintojen nousu jatkuu riipeänä

Inflaatio oli yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä (YKHI) mitattuna 3,3 % vuonna 2011. Tammi-huhtikuussa 2012 inflaatio pysytteli keskimäärin 3,0 prosentissa.

Inflaatiota ovat viime aikoina kiihdyttäneet merkittävästi välillisten verojen korotukset, joiden vaikutus oli 0,5 prosenttiyksikköä vuonna 2011. Vuon-

Kuvio 20.

na 2012 välillisten verojen korotukset kiihdyttävät inflaatiota 0,8 prosenttiyksikköä (kuvio 20). Lisäksi raakaöljyn hinnannousu on jatkunut nopeana myös alkuvuonna, ja sen vaikutusta kuluttajahintoihin on vahvistanut euron heikentyminen dollariin nähden.

Kuluttajahintojen odotetaan nousevan 2,9 % vuonna 2012. Inflaatio hidastuu 2,2 prosenttiin vuonna 2013, vaikka arvonlisäverotuksen kiristäminen yhdellä prosenttiyksiköllä vuoden 2013 alussa nopeuttaa hintojen nousuvauhtia noin 0,6 prosenttiyksikköä. Vuonna 2014 energiaraaka-aineiden hintojen alenemisen odotetaan hidastavan inflaatiota, ja yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin ennustetaan nousevan 1,6 %.

Elintarvikkeet (ml. alkoholiuomat ja tupakka) kallistuivat 4,3 % vuonna 2011, ja hintojen nousun arvioidaan

nopeutuvan vielä vuonna 2012. Elintarvikkeisiin kohdistuneet valmisteverojen korotukset ja raaka-aineiden hintojen kohoaminen vuoden 2011 aikana kiihdyttävät elintarvikkeiden hintojen nousun kuluvana vuonna runsaaseen 5 prosenttiin. Elintarvikkeiden hintojen kohoamisen arvioidaan kuitenkin vähitellen tasaantuvan, kun maatalouden tuottajahintojen nousu on hidastunut merkittävästi ja raaka-aineiden hintojen oletetaan pysyvän nykyisellä tasolla. Elintarvikkeiden kuluttajahintojen ennustetaan kallistuvan hieman keskimääräistä inflaatiota nopeammin vuonna 2013.

Palveluiden hintojen arvioidaan nousevan 2,6 % vuonna 2012 eli lähes samaa vauhtia kuin vuonna 2011. Palkankorotukset ja energian hinnan kohoaminen välittyvät vähitellen palveluiden hintoihin. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluiden indeksisidonnaiset hinnankorotukset sekä työvoimavaltaisten alojen arvonlisäverokokeilun päättymisen ovat nopeuttaneet palveluiden hintojen nousua alkuvuonna 2012. Palveluiden hintojen nousu jatkuu vuosina 2013 ja 2014 keskimääräistä inflaatiota selvästi nopeampana.

Energian hinta kohosi keskimäärin 15 % vuonna 2011, ja hinnannousu jatkui edelleen vuoden 2012 alussa, joskin hidastuen. Polttonesteiden kallistumisesta on vauhdittanut veromuutosten ja raakaöljyn hinnannousun lisäksi jalostusmarginaalin kasvu. Sähkön kuluttajahinnat alkoivat maaliskuussa laskea, kun sähkön kysynnän vähentyminen on alentanut sähkön pörssihintaa. Energian hinnan odotetaan laskevan hieman koko ennustejakson ajan.

Teollisuustuotteiden (pl. energia) hintojen nousu on hieman kiihtynyt vuoden 2012 aikana osin välillisten verojen muutosten vuoksi. Myös kulutustavaroiden tuontihintojen nousu ja kuljetuskustannusten kasvu ovat vaikuttaneet teollisuustuotteiden hintoihin. Hintojen nousu vauhdittuu edelleen vuonna 2013 arvonlisäveron korotuksen vuoksi.

Kansallisen kuluttajahintaindeksin mukainen inflaatio oli vuonna 2011 keskimäärin 3,5 %, ja se on ollut edelleen viime kuukausina hieman YKHI-inflaatiota nopeampaa. Inflaatiomittareiden väliseen eroon ovat vaikuttaneet erityisesti asuntojen hintojen nousu sekä asunto- ja kulutusluottojen korkokehitys. Lisäksi huhtikuussa 2012 eroa kasvatti ajoneuvoveron korotus, joka kiihdytti kansallista kuluttajahintainflaatiota 0,2 prosenttiyksikköä. Asuntojen hintojen vuosimuutos on sen sijaan hidastunut alle 1 prosenttiin.

Inflaatoriskit painottuvat edelleen arvioitua nopeamman inflaation suuntaan. Erityisesti kohonneiden energiakustannusten välittyminen kuluttajahintoihin mm. valmistus- ja kuljetuskustannusten kautta jatkuu edelleen. Raakaöljyn hintakehitystä koskevat markkinaodotukset ovat vaimentuneet kansainvälisen talouskehityksen heikennyttä, mutta kysynnän piristyminen tai geopoliittiset jännitteet saattavat kääntää hinnat nopeasti uudelleen nousuun. Inflaatio voi nopeutua ennustettua enemmän myös kotimaisten tekijöiden vaikutuksesta, mikäli odotettua vahvempi kulutuskysyntä johtaa hintojen nousun kiihtymiseen.

Riskiarvio

Valtioiden velkakriisi voi johtaa pankkisektorin tilan kärjistymiseen uudelleen

Ennustettu talouskehitys nojaa keskeisesti oletukseen, että rahoitusmarkkinoiden vakauttamistoimet tehoavat ja Euroopan velkakriisi pysyy hallinnassa. Kansainvälisen kaupan ja Suomen vientimarkkinoiden kasvun oletetaan vauhdittuvan jo vuoden 2012 loppupuolella. Ennusteessa maailmantalouden kasvu elpyy suhteellisen nopeasti, joskin euroalueella toipuminen on hidasta ja kasvunäkymät selvästi jakaantuneet maittain.

Velkakriisin takia Suomen ulkoisen ympäristön ennustettavuus on kuitenkin poikkeuksellisen heikko jo lyhyellä aikavälillä, ja ennustettua heikomman kehityksen riski on merkittävä. Julkisen sektorin rahoituksen ja siihen liittyvien ongelmien lisäksi kriisin keskelle ovat palanneet eurooppalaisten pankkien varainhankinnan kustannukset. Monissa kriisimaissa pankkien rahoitus nojaa edelleen voimakkaasti keskuspankkeihin. Samanaikaisesti pankkien varavarausvaatimuksia kiristetään. Jos velkakriisi ei rauhoitu ennusteessa oletetulla tavalla, kasvavat myös pankkien luottosalkkuihin liittyvät riskit. Nämä tekijät uhkaavat heikentää euroalueen pankkien luotontarjontaa ja nostaa rahoituksen hintaa. Tällainen kehitys hidastaisi euroalueen talouskasvua ja heikentäisi Suomen vientinäkymiä ennusteen mukaisesta arviosta.

Kotitalouksien kulutus ja velkaantuminen voivat ajautua kestäättömälle uralle

Ennusteen mukaan kokonaistuotannon kasvu on pääasiassa kotimaisen kysynnän varassa, joten ennuste on erityisen herkkä kotitalouksien kulutuksen ja säästämisen suhteen. Viimeaikaiset indikaattoritiedot viittaavat kulutuksen kasvun jatkuneen vahvana epävarmuuden lisääntymisestä huolimatta. Kotitalouksilla on edelleen hyvät mahdollisuudet saada asunto- ja kulutusluottoja, sillä finanssikriisi ei ole juuri vaikeuttanut pankkien luotonantoa kotitalouksille Suomessa. Myös poikkeuksellisen matala korkotaso tukee kotitalouksien luotonkysyntää. Nämä tekijät ennakoisivat kulutuksen reipasta kasvua myös lähitulevaisuudessa.

Toisaalta reaali-palkkojen kehityksen hidastuminen ja julkisen talouden sopeuttamistoimet vaimentavat kotitalouksien ostovoiman kasvua ennustejaksolla, minkä voi odottaa hillitsevän myös kulutuksen kasvua. Ennusteessa on pyritty löytämään tasapaino näiden kahden tekijän välillä. Kotitalouksien säästämisaste alenee, mikä osaltaan puskuroi kulutuksen reaktiota ostovoiman kehityksen hidastumiseen vuosina 2013 ja 2014. Silti yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu tuntuvasti.

Jos kotitalouksien kulutusinto ei hidastukaan ennusteen mukaisesti, bruttokansantuote kasvaa lähivuosina ennustettua nopeammin. Samalla Suomen kansantalous ajautuisi pahenevan epätasapainon tielle, jossa kilpailukyky heikkenee ja velkaantuminen syvenee. Kotimaisen hintatason nousu todennä-

köisesti kiihtyisi, mikä välittyisi ennen pitkää palkkoihin.

Uhkana olisi hinta-palkkakierre, joka heikentäisi entisestään viennin hintakilpailukykyä. Vienti jäisi entistä enemmän jälkeen vientimarkkinoiden kasvusta. Yhdistettynä kotimaisen kysynnän kasvun kiihtymiseen tämä johtaisi vaihtotaseen alijäämän kasvuun. Kotimaiset inflaatiopaineet ja voimakas kysyntä korottaisivat varallisuushintoja, mikä lisäisi kotitalouksien liiallisen velkaantumisen riskiä edelleen. Jo ennustetun kaltaisella kulutuksen kehityksellä kotitalouksien rahoitusasema heikkenee ja velkaantuminen jatkuu, eikä talouskasvu siten ole pitkällä tähtäimellä kestäväällä pohjalla. Kulutuksen ennustettua nopeamman kasvun myötä kotitalouksien velkaantumisen rajat tulisivat nopeammin vastaan, ja koko kansantalouden äkkijarrutuksen riski lisääntyisi.

Kotitalouksien velkaantumisen hillitseminen on talouden vakaan kehityksen kannalta keskeistä. Ennusteen vaihtoehtolaskelmassa (ks. kehikko 5) kuvataan lähemmin, millaiseksi lähivuosien talouskehitys muodostuisi, jos kotitaloudet vähentäisivät rahoitusali-jäämäänsä kestävämmälle tasolle.

Vaihtoehtoislaskelma: Kotitaloudet vahvistavat rahoitusasemaansa kysyntää sopeuttamalla

Ennusteen perusuran mukaan kotitalouksien säästämisaste alenee vuosina 2012–2014 lähes 2 prosenttiyksikköä ja asuinrakennusinvestoinnit kasvavat matalan korkotason tukemina, tosin huomattavasti hitaammin kuin viime vuosina. Aleneva säästämisaste ja korkeana pysyvä kotitalouksien investointiaste merkitsevät kotitaloussektorin rahoitusaliäämän tuntuva kasvua (kuvio A).¹ Talouskasvu perustuu siten ennustejaksolla enenevästi yksityisen sektorin velkaantumiseen.

Kun verotuksen kiristäminen hidastaa voimakkaasti ostovoiman kasvua vuosina 2013–2014, kotitaloudet todennäköisesti pyrkivät pitämään kulutustasoaan yllä sopeuttamalla tilapäisesti säästämistään. Säästämisaste laskee kuitenkin ennustejakson lopulla hyvin matalaksi suhteessa keskimääräiseen säästämiseen (kuvio B). Erityisesti kotitalouksien säästämisaste on alhainen siinä mielessä, että huomattavan suuri osa väestöstä on elinkaarensa siinä vaiheessa, jos-

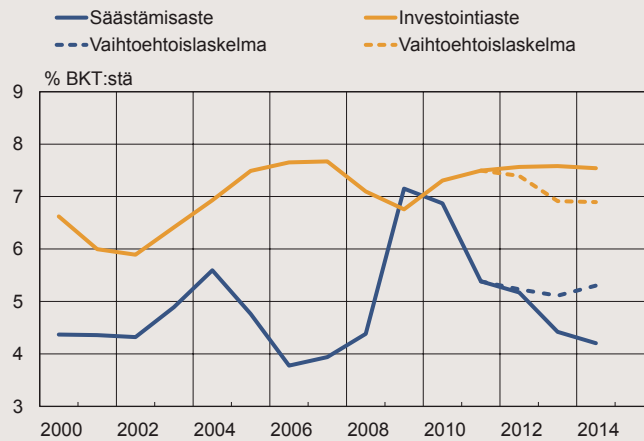
sa säästämisasteen pitäisi olla korkeimmillaan, eli lähellä eläkeikää. Lisäksi se, että julkisessa taloudessa on edelleen tuntuva sopeuttamistarve, edellyttäisi kotitalouksien varautumista tule-

vaisuudessa heikkenevään tulokehitykseen.

Kotitalouksien kulutus- ja investointikysyntä perustuu ennusteen perusuran mukaisessa kehityksessä siten tosiasiallisesti

Kuvio A.

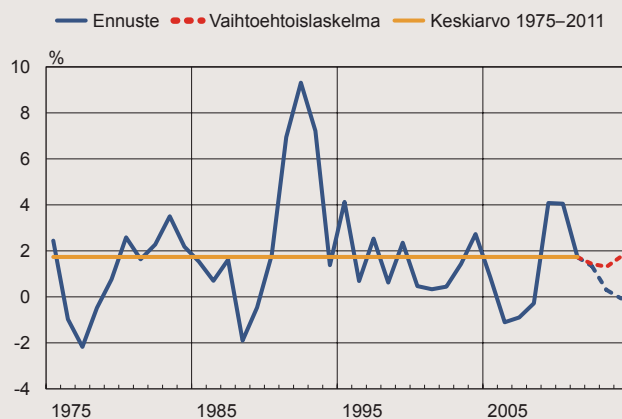
Kotitalouksien bruttosäästämis- ja investointiaste*

* Kotitaloudet ja kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt. Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Kuvio B.

Kotitalouksien säästämisaste vuosina 1975–2014*

* Kotitaloudet ja kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt. Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

¹ Kuviossa A on esitetty bruttosäästämisaste, jossa ei ole otettu huomioon kiinteän pääoman kulumista. Säästämis-investointitarkastelussa tämä on perusteltua, koska myös investoinnit ovat bruttolukuja. Bruttosäästäminen on kuviossa A suhteutettu BKT:hen. Nettosäästämisasteessa kiinteän pääoman kuluminen on vähennetty, ja näin ollen nettoluut ovat bruttolukuja pienempiä. Käsitteellä säästämisaste viitataan tässä laskelmassa nettosäästämisasteeseen, joka on tavanomainen tapa tarkastella kotitalouksien säästämistä. Nettosäästämisaste saadaan vähentämällä vuotuisista nimellisistä käytettävissä olevista tuloista kotitalouden nimelliset kulutusmenot ja jakamalla näin saatu vuosittainen säästö nimellisillä käytettävissä olevilla tuloilla (kuvio B).

kotitalouksien jatkuvaan velkaantumiseen. Voidaankin todeta, että ennusteen mukainen kotitalouksien kulutus- ja säästämis-käyttäytyminen on perusteltua vain, jos kotitaloudet odottavat tulojensa kasvavan huomattavasti tulevaisuudessa. Tässä vaihtoehtolaskelmassa tarkastellaan tilannetta, jossa kotitaloudet sopeuttavat kysyntäänsä lähivuosina vastaamaan paremmin tulevaa tulokehitystä.

Kotitalouksien velkaantumisen taittaminen edellyttää säästämisasteen nousua, kotitalouksien investointiasteen (lähinnä asuntoinvestointien) alenemista tai molempien toteutumista yhtä aikaa. Suomen Pankissa kehitetyllä yleisen tasapainon mallilla tarkastellaan ennusteen perusuralla vaihtoehtoista kehityskulkua, jossa kotitaloudet varautuvat tulevaisuudessa väheneviin tuloihin pienentämällä sekä kulu-tustaan että asuntoinvestointe-jaan. Malliteknisesti tämä käyttäytymismuutos on saatu aikaan kasvattamalla kotitalouksien aikapreferenssiastetta. Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajien halu hillitä velkaantumisen kasvua painottuu kuluttajien valinnoissa enemmän kuin ennusteen perusurassa.

Vaihtoehtolaskelma on mitoitettu niin, että kotitalouksien säästämisaste nousee ennustejakson loppuun mennessä pitkän aikavälin keskimääräiselle tasolle eli noin 2 prosenttiin suhteessa käytettävissä oleviin

tuloihin. Tämä lähtökohta on maltillinen, sillä säästämisaste ei juuri nouse vuoden 2011 tasoltaan.

Laskelmassa mallinnettu säästämisasteen nousu 2 prosenttiyksikön verran ja tästä aiheutuvat dynaamiset vaikutukset kokonaistaloudelliseen kehitykseen merkitsevät, että yksityisen kulutuksen arvo on vuonna 2014 ennusteen perusurasta verrattuna 4 % pienempi. Kulutuksen määrä on 2,5 % vähäisempi, sillä myös kuluttajahintojen nousu hidastuu. Keskimäärin yksityisen kulutuksen vuosittainen kasvu on laskelmassa ennustejaksolla ½ % eli lähes 1 prosenttiyksikön ennustettua hitaampi (taulukko A). Kotitalouksien asuinrakennusinvestoinnit vähenevät reaalisesti yli 7 %. Säästämisasteen nousun ja investointien vähenemisen myötä kotitalouksien nettoluotonotto supistuu ja velkaantumisen kasvuvauhti hidastuu. Tämänäsuuruinen muutos ei kuitenkaan olisi riittävä muuttamaan rahoitusasemaa ylijäämäiseksi (kuviot A).

Kotitalouksien kysynnän sopeuttaminen jarruttaa BKT:n kasvua ennustejaksolla keskimäärin 1/3 prosenttiyksikön verran vuosittain. Tuonnin kasvu hidastuu tätä enemmän, ja vaihtotaseen alijäämä poistuu. Kotitalouksien rahoitusaseman kohe-neminen pienentää jonkin verran myös yrityssektorin rahoitusylijäämää, ja se heikentää julkisen talouden tasapainoa. Kulutuksen

arvon pieneneminen ja palkkasumman kasvun hidastuminen vähentävät valtion ja kuntien verotuloja siinä määrin, että julkisen talouden tasapaino ei laskelman mukaan kohene ennustejaksolla lainkaan. Julkisen talouden velka-aste nousee 56 prosenttiin BKT:stä vuonna 2014 eli runsaat 2 prosenttiyksikköä korkeammaksi kuin ennusteen perusuran mukaisessa kehityksessä.

Vaihtoehtolaskelma osoittaa, kuinka voimakkaasti Suomen julkistalouden koheneminen perustuu kotitalouksien velkaantumisen kasvuun. Tällainen julkisen talouden perusta on hauras. Jo pelkästään kotitalouksien säästämisasteen vakiintuminen nykyiselle, historialliseen keskiarvoa vastaavalle tasolle pysäyttäisi julkistalouden vajeen korjaantumisen ja jättäisi julkisen velan kasvavalle uralle. Kokemus on osoittanut, että jyrkemmätkin muutokset ovat mahdollisia. Talousodotusten heikentyessä kotitalouksien varovaisuus voi äkillisesti lisääntyä, jolloin verotulot voivat alentua selvästi tässä laskelmassa esitettyä enemmän.

Taulukko A.

Vaihtoehtolaskelma: Kotitalouksien säästäminen lisääntyy

	2011	2012	2013	2014
<i>Bruttokansantuote, prosenttimuutos</i>				
Ennuste	2,9	1,5	1,2	1,6
Vaihtoehto		1,3	0,5	1,5
Erotus		-0,2	-0,7	-0,1
<i>Yksityinen kulutus, prosenttimuutos</i>				
Ennuste	3,3	1,4	1,3	1,6
Vaihtoehto		1,0	-0,2	0,8
Erotus		-0,4	-1,5	-0,8
<i>Kotitalouksien säästämisaste, % käytettävissä olevista tuloista</i>				
Ennuste	1,7	1,3	0,3	-0,1
Vaihtoehto		1,5	1,6	2,0
Erotus		0,2	1,3	2,1
<i>Asuinrakennusinvestoinnit, prosenttimuutos</i>				
Ennuste	4,4	0,7	2,0	1,8
Vaihtoehto		-1,5	-4,4	2,8
Erotus		-2,2	-6,4	1,0
<i>Vaihtotase, % BKT:stä</i>				
Ennuste	-0,7	-0,7	-0,9	-0,9
Vaihtoehto		-0,6	-0,3	0,1
Erotus		0,1	0,6	1,0
<i>Yksityisen kulutuksen deflaattori, prosenttimuutos</i>				
Ennuste	3,0	2,8	2,2	1,8
Vaihtoehto		2,7	1,8	0,9
Erotus		-0,1	-0,4	-0,9
<i>Julkisen sektorin nettoluotonanto, % BKT:stä</i>				
Ennuste	-0,9	-0,8	-0,2	0,1
Vaihtoehto		-1,0	-0,7	-0,8
Erotus		-0,2	-0,5	-0,9
<i>Julkisyhteisöjen velka, % BKT:stä</i>				
Ennuste	48,6	52,4	53,5	54,1
Vaihtoehto		52,8	54,7	56,3
Erotus		0,4	1,2	2,2

Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Muutokset edellisestä ennusteesta

Ennusteen välittämä kokonaiskuva Suomen lähivuosien talouskehityksestä ei ole muuttunut merkittävästi sitten Suomen Pankin joulukuussa 2011 julkistaman ennusteen. Talouden odotetaan edelleen kasvavan selvästi hitaammin kuin ennen taantumaa. Bruttokansantuotteen kasvura on muuttunut kuitenkin siten, että BKT:n arvioidaan kasvavan vuonna 2012 reilun prosenttiyksikön nopeammin kuin joulukuussa ennustettiin. Toisaalta vuonna 2013 bruttokansantuotteen kasvu on 0,6 prosenttiyksikköä joulukuussa ennustettua hitaampaa. Bruttokansantuotteen arvioidaan saavuttavan taantumaa edeltävän tasonsa vuoden 2013 lopulla eli joulukuussa ennustettiin.

Vuotta 2012 koskevan ennustekuvan muutos aiemmin arvioitua positiivisemmaksi johtuu alkuvuoden yllättävän vah-

vasta kotimaisesta kysynnästä ja vuoteen 2011 liittyvistä tilastotarkennuksista. Kasvua ovat tukeneet ennustettua parempi työllisyyskehitys ja alhaisempi korkotaso sekä yritysten ja kotitalouksien luottamus, joka on kohentunut vuoden 2011 loppupuolen pohjatasosta.

Sen sijaan vuonna 2013 kasvu jää heikommaksi kuin viime joulukuussa ennustettiin. Viennin ennustetaan lisääntyvän noin 1 prosenttiyksikköä vähemmän kuin joulukuun ennusteessa. Kotimaisen kysynnän kasvua hidastavat maaliskuussa 2012 sovitut mittavat julkisen talouden sopeuttamistoimet. Kotitalouksien ostovoiman kehitystä vaimentavat ansioverotuksen kiristyminen, välillisten verojen korotukset ja hintojen nousu.

Edelliseen ennusteeseen verrattuna kuluttajahintojen arvioidaan nousevan 0,4 prosenttiyksikköä nopeammin vuonna

2012 ja 0,5 prosenttiyksikköä nopeammin vuonna 2013.

Yleisen arvonlisäverokannan suurentamisesta yhden prosenttiyksikön verran päätettiin maaliskuun kehysriihessä. Päätöksen vaikutus vuoden 2013 inflaatiovauhtiin on 0,6 prosenttiyksikköä.

Euroopan velkakriisin pitkittymisen myötä markkinaodotukset euroalueen korkotasosta ovat vaimentuneet edelleen. Markkinat odottavat kolmen kuukauden euriborkoron jäävän 0,5 prosenttiyksikköä alemmaksi kuin oletettiin joulukuun 2011 ennusteessa eli 0,8 prosenttiin vuonna 2012. Seuraavana vuonna euriborin oletetaan olevan 0,7 %, eli 0,7 prosenttiyksikköä alempi kuin edellisessä ennusteessa. Alhainen korkotaso ei kuitenkaan vauhdita yksityisiä investointeja, sillä epävarmuuden lisääntyessä investointien ennustetaan kasvavan hitaammin kuin

Taulukko A

Nykyinen ja joulukuun 2011 ennuste

	2011	2012	2013	2014
<i>BKT, prosenttimuutos</i>	2,9	1,5	1,2	1,6
<i>joulukuun 2011</i>	2,8	0,4	1,8	
<i>Inflaatio (yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi), %</i>	3,3	2,9	2,2	1,6
<i>joulukuun 2011</i>	3,4	2,5	1,7	
<i>Suomen vientimarkkinat, prosenttimuutos</i>	7,1	4,0	5,8	6,2
<i>joulukuun 2011</i>	7,2	4,6	6,4	
<i>Vaihtotase, % BKT:stä</i>	-0,7	-0,7	-0,9	-0,9
<i>joulukuun 2011</i>	0,0	0,2	0,3	
<i>Julkisyhteisöjen nettoluotonanto, % BKT:stä</i>	-0,9	-0,8	-0,2	0,1
<i>joulukuun 2011</i>	-1,3	-1,2	-1,2	

joulukuussa arvioitiin. Myös asuinrakennusinvestoinnit kasvavat joulukuussa ennustettua hitaammin.

Suhdannelilanteen odotetaan vaimentavan kysyntää Suomen vientimarkkinoilla. Verrattuna joulukuun ennusteeseen vientikysyntä kasvaa 0,5 prosenttiyksikköä hitaammin vuonna 2012 ja 0,6 prosenttiyksikköä hitaammin seuraavana vuonna. Joulukuussa 2011 ennustettiin, että vaihtotase olisi ollut alijäämäinen vain vuonna 2011, mutta nyt julkaistavassa ennusteessa vaihtotaseen arvioidaan säilyvän alijäämäisenä koko ennustejakson. Tavaroiden ja palveluiden tuonnin arvo on 3,3 prosenttiyksikköä suurempi vuonna 2012

kuin joulukuussa ennustettiin. Sen sijaan vuonna 2013 viennin arvo jää joulukuussa ennustettua pienemmäksi.

Edelliseen ennusteeseen verrattuna julkisyhteisöjen rahoitusasema vahvistuu selvästi. Vuoden 2011 ennakkotietojen mukaan julkisen talouden rahoitustasapaino oli ennustettua parempi jo vuonna 2011, ja ennustejaksolla kiristynyt finanssipolitiikka vahvistaa edelleen julkista tasapainoa. Kehyspääöksessä sovitut valtiontalouden vakauttamistoimet supistavat alijäämän 0,2 prosenttiin BKT:stä vuonna 2013. Julkisen talouden alijäämä suhteessa BKT:hen on tällöin 1 prosenttiyksikön pienempi kuin joulukuun ennusteessa.

Suomen asuntohintakehityksen arviointia eri mittareita käyttäen

Tässä artikkelissa tarkastellaan Suomen asuntojen hintakehitystä, erityisesti vuokrien ja asuntojen hintojen suhdetta sekä konstruoidaan sen vertailukohdaksi sijoittajan tai omistusasujan käyttökustannukset (user cost). Vuokrien ja asuntojen hintasuhteen sekä käyttökustannusten aikasarjojen vertailu viittaa siihen, että asuntojen hintojen kehitys suhteessa vuokriin on pääpiirteissään vastannut asumisen käyttökustannusten pienenemistä. Käyttökustannusten dynamiikassa tärkeimpiä tekijöitä ovat odotettu asuntojen hintakehitys ja korkotaso. Erityisesti korkotason lasku on vaikuttanut merkittävästi käyttökustannusten pienenemiseen ja siten asuntojen hintoihin. Kotitalouksien tulojen kehitykseen nähden asuntojen hinnat ovat nousseet varsin maltillisesti.

Asuntojen hintojen kehitys Suomessa

Ennen finanssikriisiä asuntojen hinnat nousivat nopeasti useissa maissa. Kriisin aikana asuntojen hinnat ovat laskeutuneet voimakkaasti monissa näistä maista, mutta eivät kaikissa. Suomi lukeutuu niihin maihin, joissa asuntojen hinnat laskivat vain vähän ja ovat jo palautuneet kriisiä edeltäneelle tasolle ja ylikin. Kotitalouksien velka-aste on noussut korkeammaksi kuin koskaan. Velkaantumista ovat vauhdittaneet historiallisen matalat korot ja pankkijärjestelmän vakaa tila, joka on mahdollistanut luotonannon kasvun. Tässä artikkelissa pyritään eri indikaattoreiden avulla selvittämään, ovatko asuntojen hinnat Suomessa kestäväällä tasolla.

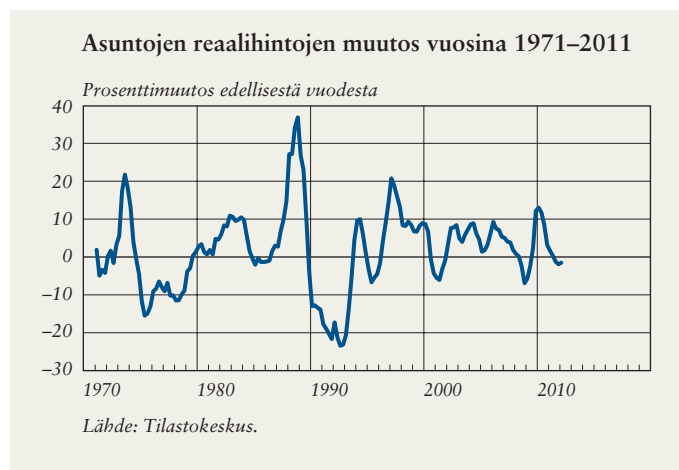
Suomessa omistusasuminen on selvästi yleisin asumismuoto ja sen suosio on jälleen kasvanut 2000-luvulla: 66 %

suomalaisista asuntokunnista asui omistusasunnossa vuonna 2009. Vuokra-asumisen osuus on pienentynyt 2000-luvulla 32 prosentista 30 prosenttiin, eikä asumisoikeusasumisen osuus ole kasvanut noin yhtä prosenttia suuremmaksi. Omistusasumisen osuus on Suomessa lähellä Länsi-Euroopan keskiarvoa ja myös asumisväljyys on kohentunut hyvälle eurooppalaiselle tasolle, vaikka Suomessa asutaankin vielä ahtaammin kuin muissa Pohjoismaissa.¹

Suomen asuntojen hintojen kehitys 1970-luvulta tähän päivään on sisältänyt suuriakin nousuja ja laskuja (kuvio 1). 1970-luvun alussa suuret ikäluokat kasvattivat asuntojen kysyntää, ja vuokrien säännöstely supisti yksityisten vuokra-asuntojen tarjontaa. Vuosien 1972–1974 korkeasuhdanteessa rakentamisen ”hullujen vuosien” aikaan asuntojen reaali hinnat nousivat nopeasti samalla kun asuntojen rakentaminen kiihtyi parhaimmillaan yli 70 000 asuntoon vuodessa. Öljykriisin jälkimainin-

¹ Schauman (2012).

Kuvio 1.

Jarkko Kivistö
ekonomisti
Rahapolitiikka- ja
tutkimusosasto

geissa inflaatio nopeutui ja asuntojen reaali hinnat kääntyivät pitkään laskuun. Asuntojen nimellishinnat ovat laskeneet vain harvoin.

Viimeisen noin 40 vuoden aikana asuntojen hintakehityksessä silmiinpistävintä on vuosien 1987–1989 asuntokupla, jossa hinnat nousivat reaalisesti yli 60 % runsaassa kahdessa vuodessa. Kuplan puhjettua hinnat laskivat voimakkaasti ja lasku jatkui lähes neljä vuotta. Asuntokuplan arvioidaan johtuneen rahoitusmarkkinoiden vapautuksen aiheuttamasta rakenteellisesta muutoksesta asuntojen kysynnässä. Asuntolainojen saatavuus parani, ja vaadittava omarahoitussuos pieneni. Asuntomarkkinoiden kehitys oli samalla osa talouden yleistä ylikuumenemista.

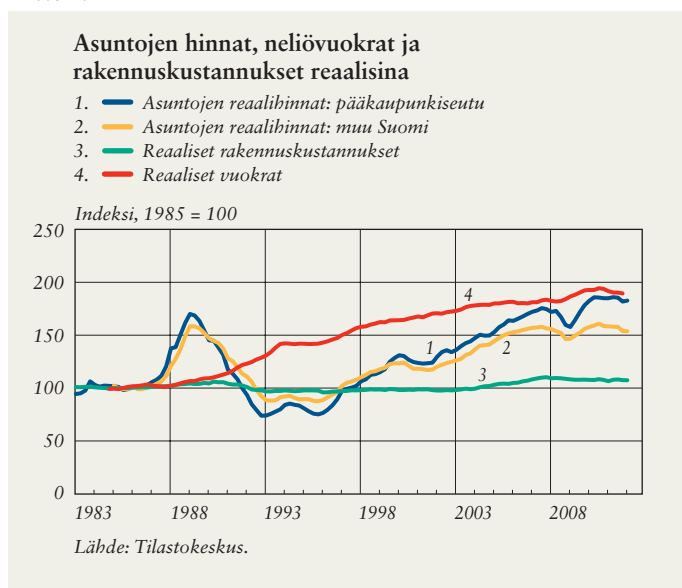
Vasta vuonna 1996 asuntojen hinnat alkoivat nousta pysyvämmiin. Samalla inflaatio hidastui EU-jäsenyyden myötä. Hintojen nousutrendi katkesi vain vuodeksi osakemarkkinoiden IT-kuplan puhjettua vuonna 2001.

Asuntojen reaali hintojen nousu jatkui sen jälkeen ripeänä vuoteen 2008 saakka. Finanssikriisin laukaisema taantuma käänsi asuntojen hinnat laskuun, jota kesti kuitenkin vain vajaan vuoden. Sittemmin asuntojen hinnat ovat nousseet kriisiä edeltänyttä tasoa kalliimmiksi, mutta nousuvauhti on selvästi hidastunut. Pitkällä aikavälillä (1971–2011) asuntojen reaali hintojen nousu on ollut keskimäärin 1,9 % vuodessa, kun reaali palkkojen² nousu on ollut keskimäärin 2,3 % vuodessa.

Asuntomarkkinoiden hintatason arviointi

Asuntojen hintoihin vaikuttavat muutokset asumispalveluiden kysynnässä ja tarjonnassa. Toisaalta asunnon voidaan ajatella myös olevan investointi, jonka arvoon vaikuttaa siitä saatavan tulo virran diskontattu nykyarvo. Asunnon tuottama tulo on joko siitä saatava vuokra tai omistusasunnon tapauksessa siitä saatava etu suhteessa vuokra-asumiseen. Näin ollen myös muutokset diskonttorokossa voivat vaikuttaa asuntojen hintaan. Jos tasapainokorko, kysyntä tai tarjonta ei muutu, asuntojen hintojen voi odottaa kehittyvän rakentamisen panoskustannusten mukaisesti. Pitkällä aikavälillä asuntojen hintojen kehitys voi noudattaa tulojen kehitystä, jos oletetaan, että kotitaloudet ovat valmiita käyttämään aina tietyn osan tuloistaan asumiseen.³ Asumisväljyyden kasvu kertoo siitä, että tulojen kasvusta

Kuvio 2.

² Tässä on käytetty tietoa teollisuuden palkoista. Ansiotasoindeksistä on käytettävissä hieman lyhyempi historia, ja se osoittaa reaali ansioiden nousseen vuosina 1976–2011 keskimäärin 1,6 % vuodessa. Asuntojen hinnat nousivat samassa ajassa 2,1 %.

³ Kajanoja (2012).

tietty osa on kanavoitu asumistason parantamiseen.

Rakennuskustannukset ovat kohonneet suunnilleen samaa vauhtia kuin kuluttajahinnat, mutta rakennusmaan hinta on noussut selvästi nopeammin. Tonttien hinnat ovat nousseet ja laskeneet pääpiirteissään asuntojen hintojen mukaisesti. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin asuntojen hintoja suhteessa vuokriin ja tuloihin.

Asuntojen hinnat nousseet suhteessa vuokriin viime vuosina

Kotitaloudet tekevät valinnan omistaja- ja vuokra-asumisen välillä ainakin osittain taloudellisin perustein. Jos vuokrat nousevat suhteessa asuntojen hintoihin, lisääntyy omistusasumisen kysyntä, mikä pyrkii nostamaan myös asuntojen hintoja. Jos taas asunnot kallistuvat, kanavoituu vuokra-asuntoihin enemmän kysyntää ja vuokrat nousevat. Näin asuntojen hintojen ja vuokrien välille syntyy normaalisti kiinteä yhteys.⁴ Asuntojen hintojen ja vuokrasuhteen poikkeamat pitkän aikavälin keskiarvosta voivat viitata virheelliseen hinnoitteluun ja hintakuplaan.

Suomen asuntomarkkinoilla vuokrien ja asuntojen hintojen suhde⁵ (kuvio 3) on supistunut vuodesta 1997, koska asuntojen hinnat ovat nousseet vuokria nopeammin. Pääkaupunkiseudulla

⁴ Sama yhteys voidaan johtaa myös asuntosijoittajan näkökulmasta. Vuokran voidaan ajatella olevan asuntosijoituksen tuotto samoin kuin osinko on osakesijoituksen tuotto. Samoin kuin osakkeen hintaa voidaan arvioida suhteessa sen tuottoon (P/E), asuntojen hintaa voidaan arvioida suhteessa vuokraan.

⁵ Vuotuinen vapaarahoitteisten asuntojen keskimääräinen vuokra/m² jaettuna vanhojen kerrostaloasuntojen keskimääräisellä neliöhinnalla. Suuri osa vuokra-asunnoista on juuri vanhoja kerrostaloasuntoja, mikä tekee vertailusta mielekkään.

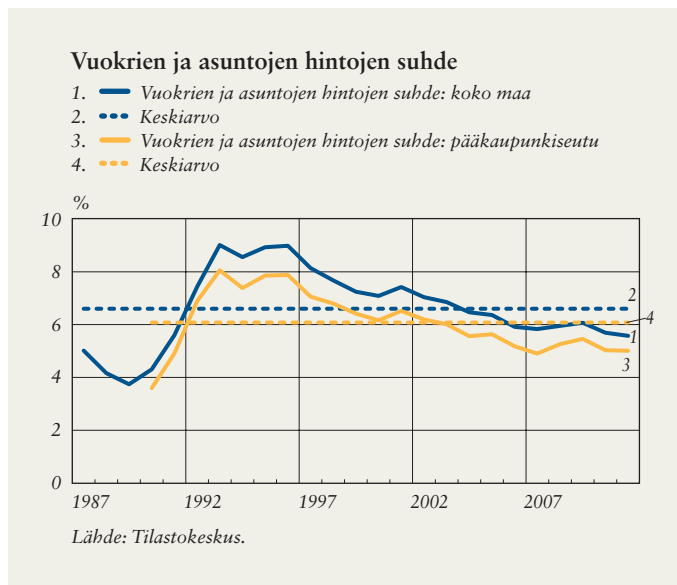
vuokrien ja asuntojen hintojen suhde on pienempi kuin koko maassa, mutta kehitys on hyvin samanlainen, osin koska pääkaupunkiseudun paino on tilastossa suuri. Molemmissa tapauksissa vuokrien ja hintojen suhde on viime vuosina supistunut runsaan 20 vuoden keskiarvoaan pienemmäksi.

Asumisen käyttökustannusten ja asuntojen hintojen kehitys yhdenmukaista

Vuokrien ja asuntojen hintasuhteen keskiarvo tietyllä aikavälillä on jossain määrin mielivaltainen vertailukohta. Kun vuokrien ja hintojen suhdetta tarkastellaan samalla tavalla kuin investointihyödykkeiden tuottovaatimusta, parempi vertailukohta saadaan ns. käyttökustannuksista (user cost of housing / capital).

Sijoittajat etsivät asuntomarkkinoilta vuokratuottoa, joka vastaa kulujen jälkeen vaihtoehtoisista sijoituskohteista saatavaa tuottoa. Kuluttajat ostavat asuntomarkkinoilta asumis-

Kuvio 3.

palveluita joko vuokra- tai omistus-
asumisen kautta. Kuluttajan näkö-
kulmasta asuntomarkkinoiden tasa-
painossa omistusasumisen kustannusten
pitäisi olla yhtä suuret kuin vuokra-
asumisen kustannukset. Näistä lähtö-
kohdista voidaan muodostaa markkina-
tasapainoa luonnehtiva ehto,⁶ jossa
vuokratuoton on katettava asunnon
omistamisesta aiheutuvat kulut:

$$R = ((1-t)i + t_k + d + \alpha - \pi)P \quad (1)$$

Tässä R on vuokra tai omistusasujan
tapauksessa asunnon omistamisesta
saatavan asumispalvelun nettoarvo. t
on pääomaveroaste, ja i on sijoitetun
pääoman nimelliskorko, jolloin $(1-t)i$
on verovähennyksen jälkeinen korko-
kulu. Muuttuja d on ylläpitokustannus,
joka voi koostua esim. yhtiövastikkees-
ta ja asunnon kulumisen aiheuttamista
kuluista. t_k on efektiivinen kiinteistö-
veroprosentti, ts. kiinteistöveroprosen-
tilla kerrottu kiinteistön verotusarvon
suhde käypään arvoon. α on riski-
premio, jonka asuntosijoittaja vaatii
suhteessa riskittömän sijoituksen tuot-
toon. π on asunnon odotettu arvon-
muutos ja P asunnon hinta.

Järjestelemällä yhtälöä 1 uudelleen
voidaan esittää vuokrien ja asuntojen
hintasuhteen ja käyttökustannusten
välinen yhteys:

$$\frac{R}{P} = i_t + t_k + d + \alpha - \pi \quad (2)$$

Tässä i_t on veronjälkeinen korkokustan-
nus. Jos oletetaan, että vuokramarkki-
nat toimivat hyvin ja vuokra-asuminen

⁶ Poterba (1984).

on todellinen vaihtoehto omistusasumi-
selle (läheinen substituuatti), vuokrien ja
omistusasujan asumispalveluiden arvon
pitäisi seurata läheisesti toisiaan.⁷

Seuraavaksi tarkastellaan kaavan 2
mukaista yhteyttä Suomen tietoihin
vuosilta 1989–2011.⁸ Veromuuttujana
käytetään pääomatulojen veroastetta
vuodesta 1993. Nimelliskorko on
asuntolainakannan vuosikorko Suomen
Pankin tilastojen perusteella. Vakituise-
en asuntoon kohdistuva kiinteistöve-
roprosentti vaihtelee tarkastelujakson
aikana 0,22 ja 0,5 prosentin välillä.⁹
Efektiivinen kiinteistövero riippuu kiin-
teistön verotusarvon suhteesta sen
todelliseen markkina-arvoon. Laskel-
massa on käytetty verotusarvon tavoit-
teena olevaa 73,5:tä prosenttia
markkina-arvosta, mutta käytännössä
se vaihtelee kunnittain. Asunnon yllä-
pidon kustannusten arvioinnissa on
käytetty Tilastokeskuksen tietoja kiin-
teistöjen vuotuisista hoitokuluista.

Käyttökustannusten tarkastelussa
asunnon odotettu arvonmuutos on vai-
keasti mitattava muuttuja. Sitä ei voida
oikeasti havaita, vaan arvioissa pitää
nojautua epäsuoriin menetelmiin. Vas-
taavissa selvityksissä sitä on arvioitu
esim. viiden viime vuoden inflaatio-
keskiarvolla tai tulevaa inflaatiota kos-
kevilla kuluttajien odotuksilla. Tässä
käytetään viiden viimeisen vuoden
inflaatiokeskiarvoa. Asuntojen hintojen

⁷ Englund (2011).

⁸ Vuodet 1989–1992 on laskettu olettamalla käytetyt
veroprosentit samoiksi kuin vuonna 1993. Kiinteistö-
veroprosenttiin on vuoden 2007 jälkeen oletettu pieni
korotus.

⁹ Tässä laskelmassa käytetty aikasarja vuodesta 1993,
jolloin vero otettiin käyttöön, vuoteen 2007, on otettu
julkaisusta Helin (2007). Vuosien 2008–2011 tiedot
on saatu Verohallinnosta.

nousuun liittyvillä odotuksilla on suhteellisen suuri vaikutus käyttökustannusten kehitykseen. Näin ollen on tarkasteltava lisäksi käyttökustannuksia ilman oletusta asunnon hintaan kohdistuvista nousuodotuksista (kuvio 4).

Asuntosijoitukseen liittyy muiden vaihtoehtoisten sijoituskohteiden tavoin myös tuleviin (vuokra)tuottoihin ja pääoman arvomuutoksiin kohdistuva riski. Laskelmassa voidaan ottaa huomioon riskilisiä, joka asuntosijoituksesta vaaditaan suhteessa riskittömään sijoituskohteeseen. Asuntosijoituksesta vaaditun riskilisen oikeaa arvoa on kuitenkin haastavaa löytää. Vastaavissa selvitetyksissä on usein käytetty 2 prosentin riskilisiä.¹⁰ Tässä sijoittajan ja omistus-asujan näkökulma poikkeavat toisistaan. Omistusasujalle oma asunto voi tuoda epävarmuudelta turvaa, josta ollaan valmiita maksamaan, jolloin riskipremio voi olla jopa negatiivinen. Sijoittajalle asunto taas on yleensä epälikvidimpi kuin esim. osakkeet tai talletukset, ja riskipremio on selvästi nollaa suurempi. Riskilisiä saattaa myös vaihdella ajan myötä. Tässä tarkastelussa oletetaan riskilisiä aluksi nollassi, koska vakioiksi oletettu riskilisiä ei vaikuta käyttökustannusten dynamiikkaan.

Aluksi tarkastellaan käyttökustannusten ja vuokra-hintasuhteen kehitystä indeksoituina perusvuodelle 1997.¹¹

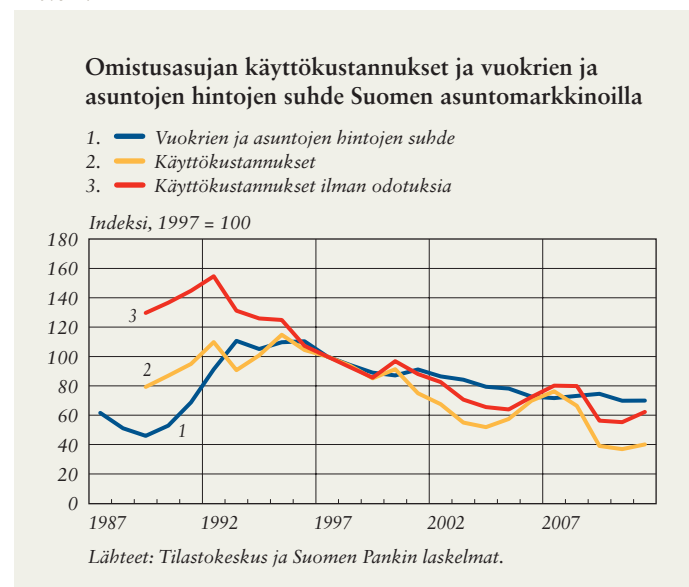
¹⁰ Oikarinen (2010).

¹¹ Käyttökustannusten ja vuokra-hintasuhteen vertailun kiinnepisteen valinta on hankalaa, koska on hyvin vaikea arvioida, milloin vuokramarkkinat ovat tasapainossa. Lisäksi tarkastelun taustalla oleva oletus vuokramarkkinoiden toiminnasta on käytännössä haastava. Kun vertailun perusteella tulkitaan asuntojen oikeaa hintatasoa, oletetaan, että vuokrat kuvastavat joka hetki oikein tulevia tuotto-odotuksia, eikä tarjontarajoitteita ole. Käytännössä Suomen asuntomarkkinoilla vuokra-asuminen ei ole aina varteenotettava vaihtoehto omistusasumiselle markkinoiden alueellisen ja laadullisen rajoittumisen vuoksi.

Tarkastelu (kuvio 4) viittaa siihen, että ennen vuotta 1993 asuntojen hinnat olivat yliarvostettuja suhteessa vuokriin.¹² Vuosina 1995–2000 asuntojen hinnat (vuokra-hintasuhte) näyttävät kehittyneen käyttökustannusten mukaisesti. Vuosina 2000–2003 käyttökustannukset pienenevät selvästi nopeammin kuin vuokra-hintasuhte. Tänä ajanjaksona asuntojen hinnat olivat aliarvostettuja suhteessa vuokriin. Vuosina 2005–2007 käyttökustannukset kallistuivat nopeasti ja vuokra-hintasuhteen kehitys tasaantui, joskin pienen viiveen jälkeen (vuokrien nousu jatkui, kun asuntojen hinnat laskivat). Finanssikriisin myötä ripeästi laskenut korkotaso vähensi nopeasti käyttökustannusta aina vuoteen 2009 saakka. Vuoden 2010 tiedot ja ennakkotiedot vuodelta 2011 osoittavat käyttökustannusten supistumisen pysähtyneen. Vuokrien ja

¹² Tässä on otettava huomioon, että vuokrasääntely päättyi kokonaan vasta vuonna 1995. Sääntely on saattanut pitää vuokrat ”oikeaa” tasoa alempana.

Kuvio 4.

asuntojen hintojen suhde on taas pysytellyt tasoltaan samana vuodesta 2006 lähtien.

Käyttökustannusten mittaamis-tavasta riippumatta tarkastelusta voidaan päätellä, että vuokrien ja asuntojen hintojen suhteen pieneneminen vuodesta 1997 (asuntojen hintojen nopeampi nousu) on pääpiirteissään yhdenmukaista käyttökustannusten supistumisen kanssa. Viime vuosina asuntojen hintojen suurempikin nousu olisi Suomessa ollut perusteltu käyttökustannusten kehityksen perusteella. Täytyy kuitenkin muistaa, että vuokra-markkinat oletetaan tässä tasapainoiksi. Vuokrien sääntelyn lopetus ja vuokra-markkinoiden kireys kasvukeskuksissa ovat saattaneet johtaa myös nopeampaan vuokrien nousuun, jolloin vuokra-hintasuhteen kehitys ei välttämättä anna oikeaa kuvaa.

Kuvio 5.

OECD:n¹³ käyttökustannusanalyysissä vuosilta 1995–2004 päädyttiin Suomen osalta samansuuntaiseen tulokseen. Oikarinen (2010) puolestaan tarkasteli Suomen asuntojen hintoja alueellisesti vuoteen 2008 saakka ja totesi, ettei merkittävää ylihinnoittelua ole analyysin perusteella havaittavissa. Ruotsin keskuspankissa¹⁴ on tehty vastaava analyysi Ruotsin asuntojen hinnoista, ja myös siellä hintojen havaittiin kehittyneen käyttökustannusten pienenemisen perusteella tavalla.

Mitä käyttökustannukset kertovat asuntojen hintoihin liittyvistä odotuksista?

Käyttökustannusanalyysi tarjoaa myös toisen näkökulman asuntomarkkinoihin vaikuttaviin tekijöihin. Jos oletetaan, että vuokrat ja asuntojen hinnat ovat tasapainossa, voidaan käyttökustannusten ja vuokrien ja asuntojen hintojen suhteen erotuksen katsoa indikoivan hintaodotuksia:¹⁵

$$\pi = (i_t + t_k + d + \alpha) - \frac{R}{P} \quad (3)$$

Asuntojen nimellishintoja koskevat odotukset ovat tämän tarkastelun mukaan olleet hyvin maltilliset, jopa negatiiviset useimpina vuosina vuodesta 2001 lähtien (kuvion 5 sininen viiva). Toisin sanoen tällä hetkellä ei ole viitteitä odotuksien ruokkimasta hintakuplasta.

Toisaalta, jos oletetaan jälleen asuntojen odotettu hinnannousu π aiemman tarkastelun mukaisesti viimeisten viiden

¹³ Girouard et al. (2006).

¹⁴ Englund (2011).

¹⁵ McCarthy – Peach (2004).

vuoden kuluttajahintainflaation suuruiseksi ja oletetaan vuokra-hintasuhteen ja käyttökustannuksen erotuksen kuvaavan asuntosijoitukselta vaadittua riskilisää α , havaitaan riskilisen kasvaneen kolmena viime vuotena suurimmilleen koko tarkastelujaksoneen (kuvion 5 keltainen viiva).

Korkojen lasku vaikuttanut eniten asumisen käyttökustannusten pienenemiseen

Käyttökustannusten nopea lasku 2000-luvun alkupuolella johtuu ennen kaikkea asuntolainojen nimelliskorkojen laskusta (kuvio 6). Asuntolainakannan keskikorko on laskenut tuntuvasti vuodesta 1992, jolloin korko oli yli 12 %. Vuoden 2010 puolivälissä asuntolainakannan korko oli alimmillaan 1,9 %. Lainakannan keskikorko on alkanut jälleen laskea vuoden 2012 alussa. Reaalisesti asuntolainakannan korko on ollut negatiivinen jo runsaan vuoden ajan.

Asuntolainakanta alkoi kasvaa vasta vuoden 1996 alkupuolella, minkä jälkeen se on kasvanut keskimäärin 11 % vuodessa. Finanssikriisin aikana kasvuvauhti hidastui, mutta asuntolainakanta on edelleen suurentunut noin 6 prosentin vuotuista vauhtia.

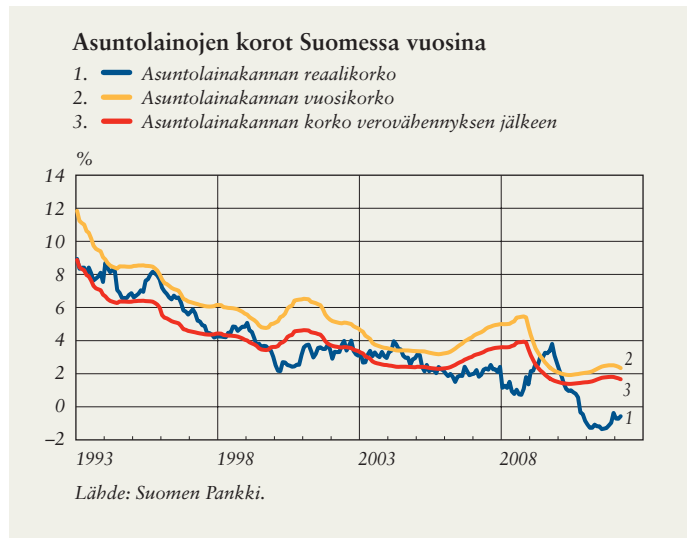
Kun käyttökustannusten muutos jaetaan osiin, havaitaan, että vuosina 1989–1996 käyttökustannusten muutokseen vaikuttivat lähes yhtä paljon, vaikkakin eri suuntiin, asuntolainojen korkojen lasku sekä asuntojen hinnannousuodotusten väheneminen keskimääräisellä kuluttajahintainflaatiolla mitattuna (kuvio 7). Inflaation hidastuessa odotusten merkitys on pienentynyt. Siksi koron suhteellinen vaikutus

käyttökustannusten muutokseen on kasvanut 2000-luvulla.

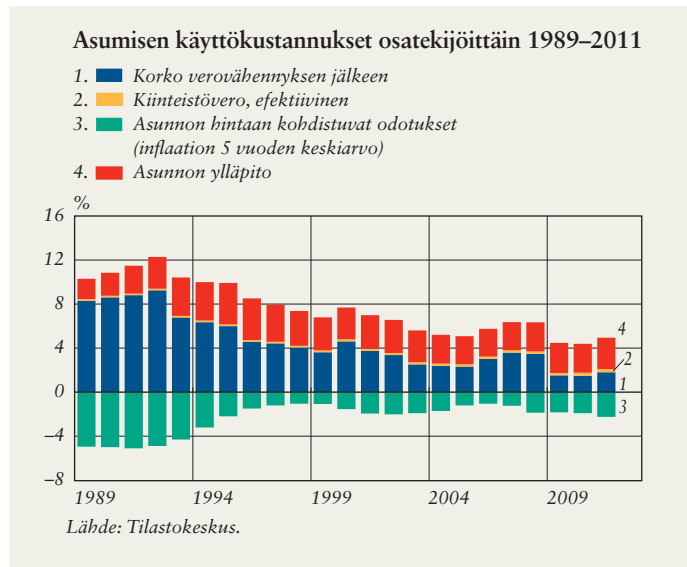
Asuntojen hinnat kotitalouksien maksukykyyn nähden

Korkotason laskiessa myös asuntolainojen maturiteetti on pidentynyt, mikä pienentää asuntolainan ottajien lainanhoidon kuukausirasitetta, jos lainakoko

Kuvio 6.

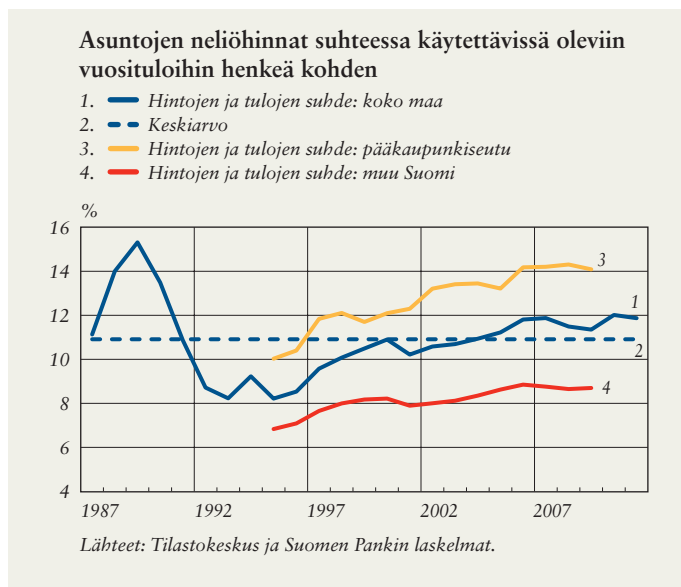

Kuvio 7.

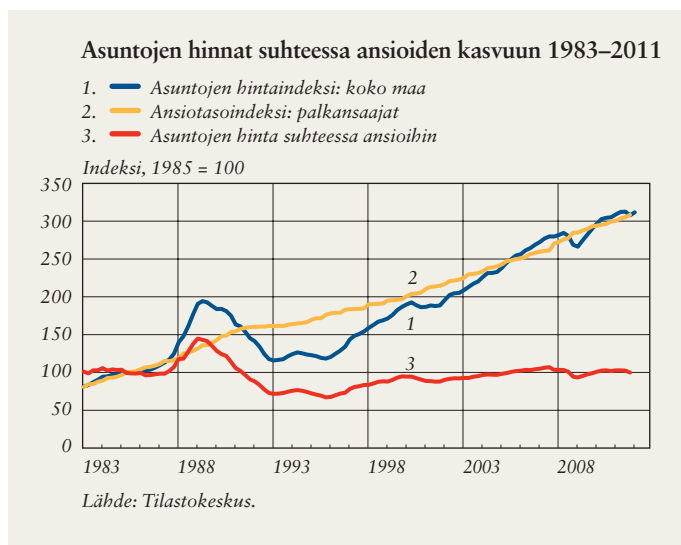

säilyy ennallaan. Vuonna 1998 asuntolainakannan keskimääräinen asuntolainojen maturiteetti oli 11 vuotta, mistä se on pidentynyt noin 18 vuoteen. Pisimmillään se oli 19 vuotta vuosina 2008–2009. Toisaalta tämä kehitys on mahdollistanut aiempaa suuremmat asuntolainat. Vuonna 1999 asuntolai-

Kuvio 8.

Kuvio 9.

nan keskikoko oli noin 20 000 euroa velallista kohden asuntolainakannasta laskettuna, mutta vuonna 2011 jo 82 000 euroa (pääkaupunkiseudulla 102 000 euroa).¹⁶ Lainakoko on kasvanut reaalisesti 2,7-kertaiseksi ja suhteessa asuntojen hintoihin 2,3-kertaiseksi. Suhteessa kotitalouksien käytettävissä oleviin henkeä kohti laskettuihin tuloihin lainakoko on kasvanut 1,7-kertaisesta 4,5-kertaiseksi.

Asuntojen hintakehitystä on syytä tarkastella myös suhteessa tulojen kehitykseen, koska hintojen ja tulojen suhde kuvaa kotitalouksien maksukykyä. Tässä tarkastelussa käytetään koko maan vanhojen kerrostaloasuntojen neliöhinnan suhdetta kansantalouden tilinpidon mukaisiin kotitalouksien henkeä kohden laskettuihin käytettävissä oleviin vuotuisiin tuloihin sekä lyhyemmältä ajalta saatavissa olevaa hintojen ja tulojen suhdetta pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa (kuvio 8). Koko maan suhdeluku oli suurimmillaan vuonna 1989, josta se pieni asuntolainojen hintojen laskun mukana 1990-luvun puoliväliin asti. Sen jälkeen asuntojen hintojen ja tulojen suhde on suurentunut, mutta ei kovinkaan paljon tarkasteluajanjakson keskiarvoa suuremmaksi. Pääkaupunkiseudulla hintojen ja tulojen suhde on tasoltaan suurempi ja myös kasvuvauhti on jonkin verran nopeampi.

Ansiotasoindeksiin suhteutettuna asuntojen hinnat ovat nousseet vuodesta 1985 yhtä paljon (kuvio 9). Ansiotasoindeksissä ei oteta huomioon työttömyyden, verojen, tulonsiirtojen eikä

¹⁶ Finanssialan Keskusliitto (kevät 2011) Säästäminen, luotonkäyttö ja maksaminen. Tutkimusraportti.

pääomatulojen vaikutusta käytettävissä oleviin tuloihin. Toisaalta indeksi kuitenkin kuvaa työssä käyvien kotitalou-teen kuuluvien tulojen kehitystä.

Myös muita kysyntä- ja tarjontatekijöitä hintojen nousun taustalla

Sekä 1970- että 1980-luvun asuntojen hintojen nousuvaiheessa asuntojen rakentaminen lisääntyi voimakkaasti. Tästä tarjontareaktiosta huolimatta asuntojen hinnat nousivat nopeasti. Viime vuosien aikana asuntojen rakentaminen on pysynyt noin 30 000 asunnon vuositasolla. Se, että uusien asuntojen tarjonta ei ole lisääntynyt 2000-luvulla, on saattanut osaltaan vaikuttaa asuntojen hintakehitykseen.

Asuntojen kysyntä on kuitenkin kasvanut sekä väestönkasvun että asuntokuntien lukumäärän ja keskikoon pienentymisen vuoksi. Myös muuttoliike lisää asuntojen kysyntää kasvukeskuksissa. Helsingissä uusia asuntoja on viime vuosina rakennettu asuntokuntien lukumäärän kasvua vähemmän, mikä on kiristänyt asuntomarkkinoita. Asuntojen kysynnän ja tarjonnan kehi-

tyssuunnat ovat siten tukeneet asuntojen hintojen nousua.

Asumisen käyttökustannusten supistuminen selittää asuntojen hintojen nousua suhteessa vuokriin 2000-luvulla. Etenkin asuntolainakorkojen lasku on pienentänyt omistus- asumisen kustannuksia. Samalla käyttökustannustarkastelun ulkopuoliset tekijät, kuten asuntolainojen maturiteetin pidentyminen, ovat jättäneet tilaa asuntolainojen koon kasvulle. Asuntojen hintojen nousu suhteessa tulojen kehitykseen on myös ollut maltillista. Suhteessa talouden perustekijöiden kehitykseen asuntojen hintojen nousua ei siis voi pitää liiallisena. Vaarana kuitenkin on, että talouden kehitys muodostuu selvästi odotettua heikommaksi.

Omistus- asumisen verotukien asteittainen pienentäminen lähivuosien aikana sekä korkotason todennäköinen nousu saavat asumisen käyttökustannukset kasvuun. Muiden tekijöiden säilyessä ennallaan tämä kehityssuunta hillitsee asuntojen hintojen nousua.

Asiasanat: Asuntojen hinnat, vuokrat, käyttökustannukset.

Lähteet

- Englund, P. (2011) Swedish house prices in an international perspective. The Riksbank's inquiry into the risks in the Swedish housing market. Sveriges Riksbank. Huhtikuu 2011.
- Girouard et al. (2006) Girouard, N. – Kennedy, M. – van den Noord, P. – André, C. Recent House Price Developments: The Role of Fundamentals. OECD Economics Department Working Papers No. 475.
- Helin, H. (2007) Kiinteistövero: Suuret kaupungit 1993–2007. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuskatsauksia 5/2007.
- Kajanoja, L. (2012) Asuntojen hinnat, kotitalouksien velka ja makrotalouden vakaus Suomessa. BoF Online 2/2012.
- McCarthy, J. – Peach, R. (2004) Are Home Prices the Next "Bubble"? FRBNY Economic Policy Review. Joulukuu 2004.
- Oikarinen, E. (2010) Empirical Application of the Housing Market No-Arbitrage Condition: Problems, Solutions and a Finnish Case Study. Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research 7:2 (2010) 7–33.
- Poterba, J. (1984) Tax Subsidies to Owner-Occupied Housing: An Asset-Market Approach. The Quarterly Journal of Economics, Vol. 99, No. 4 (Nov. 1984), s. 729–752.
- Schauman, H. (2012) Asuntomarkkinat ja kotitalouksien velka – pohjoismainen vertailu. BoF Online 5/2012.

Suomen tavaraviennin markkinaosuus supistunut voimakkaasti 2000-luvulla

Suomen tavaraviennin osuus maailmankaupasta supistui lähes kolmanneksen 2000-luvulla. Suomi menetti markkinoita kaikissa tärkeimmissä vientimaissa ja tuoteryhmissä. Yhtenä syynä tavaraviennin markkinaosuuden pienenemiseen on maailmankaupan rakenteen muuttuminen, kun nousevien talouksien merkitys maailmankaupassa on kasvanut. Suomen viennin tuote- ja maajakauma ei selitä markkinaosuuden supistumista. Vienti on suuntautunut etenkin lähialueelle sellaisiin maihin, joiden tuontikysyntä on kasvanut nopeammin kuin maailman tuontikysyntä. Tulosten perusteella markkinaosuuden pienenemisen taustalla ei ole viennin epäedullinen maa- ja tuoterakenne, vaan kehitystä selittävät muut tekijät, kuten kilpailukyvyyn heikentyminen.

Suomen tavaravienti kasvoi ripeästi 2000-luvun alusta aina finanssikriisiin asti. Vuonna 2009 tavaravienti supistui 25 % edellisvuotisesta, eikä viennin volyyymi ole tämän jälkeen palautunut kriisiä edeltävälle tasolle. Suomen viennin markkinaosuus maailmankaupasta on pienentynyt kriisin myötä.

Tässä artikkelissa tarkastellaan tekijöitä, jotka ovat 2000-luvulla vaikuttaneet Suomen viennin markkinaosuuden muutoksiin. Lähestymistapana käytetään ns. kiinteän markkinaosuuden menetelmää (*constant market share analysis*).¹ Menetelmällä pyritään arvioimaan, miltä osin markkinaosuuden muutokset voidaan selittää viennin rakenteellisten tekijöiden eli viennin tuote- ja maajakauman kautta. Sen

¹ Kiinteän markkinaosuuden menetelmän kuvaus, ks. Euroopan keskuspankki (2005). Muita maita koskevia analyysejä, ks. Finicelli et al. (2008) sekä Amador – Cabral (2008).

osan markkinaosuuden kehityksestä, joka ei selity rakenteellisilla tekijöillä, voidaan tulkita liittyvän laajassa mielessä kilpailukyvyyn muutoksiin.

Artikkelissa käytetty aineisto koostuu Suomen ja vientimarkkinoiden kauppavirtaluvuista vuosilta 1999–2010. Tiedot on kerätty Yhdistyneiden kansakuntien Comtrade-tietokannasta. Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty hyvin volatiilit erät, kuten poltto- ja voiteluaineet sekä sähkövirta. Näiden tavaroiden osuus Suomen viennistä oli noin 10 % vuonna 2010. Tarkastelussa käytetty aineisto kattaa yli 70 % Suomen tavaraviennistä. Kauppavirtoja koskevat tiedot on esitetty Yhdysvaltojen dollarin määräisinä, mikä altistaa tarkastelun valuuttakurssien muutoksista aiheutuville vaikutuksille.

Maaillmankaupan rakenne muuttunut 2000-luvulla

Kehittyneiden talouksien markkinaosuudet supistuiivat

Kehittyneiden talouksien markkinaosuus maailmankaupan arvosta on supistunut 2000-luvulla, samalla kun nousevien talouksien (*emerging markets*) osuus on kasvanut. Esimerkiksi Kiinan markkinaosuus kasvoi Comtrade-aineiston perusteella 2000-luvulla yli 10 prosenttiyksikköä. Sitä vastoin Yhdysvaltojen markkinaosuus pieneni vuosituhanen alun lähes 30 prosentista noin 20 prosenttiin.

Kehittyneiden talouksien markkinaosuuksien pienentyminen ja nousevien talouksien markkinoiden kasvaminen pitkällä aikavälillä kertovat maailmankaupan laajentumisesta ja

Seppo Orjasniemi
ekonomisti
rahapolitiikka- ja
tutkimusosasto

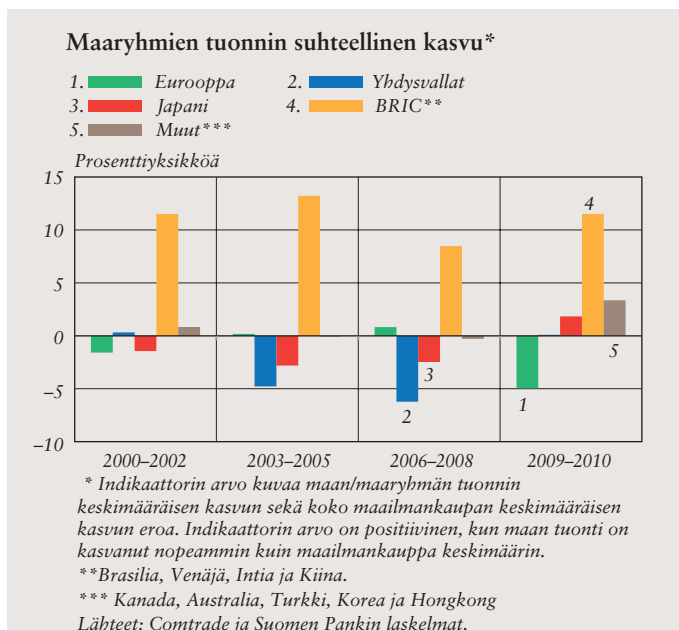
Terhi Ravaska
ekonomisti
rahapolitiikka- ja
tutkimusosasto

uusien maiden liittymisestä kansainvälisen vaihdannan piiriin.² Yksi syy kehittyneiden talouksien markkinaosuuksien pientymiseen on maailmankaupan rakenteen muuttuminen. Yhä suurempi osa teollistuneiden maiden tuotannosta on siirtynyt Aasiaan tai muihin kehittyviin maihin, mikä supistaa teollistuneiden maiden tavaravientiä mutta kasvattaa esimerkiksi ulkomailta kotiutettuja voittoja. Toisaalta Aasian kysyntä on kasvanut niin nopeasti, ettei Suomen kaltaisella pienellä maalla ole ollut tuotantopotentiaalia vastata kysynnän kasvuun.

Teollistuneiden maiden kansainvälisen kaupan markkinaosuuden supistumiseen löytyy monta luonnollista syytä. Maan markkinaosuuden kannalta on kuitenkin tärkeää arvioida, mitä tava-

² Julkaisussa Riad et al. (2012) on kuvattu maailmankaupan rakenteen muutosta viime vuosikymmenten aikana.

Kuvio 1.

roita ja mille maantieteellisille alueille maa vie. Markkinaosuus pienenee tyypillisesti tilanteissa, jossa maan vienti kohdistuu supistuville markkinoille tai tuotteiden kilpailukyky suhteessa kilpailijamaiden tuotteiden kilpailukykyyn heikkenee. 2000-luvulla kasvavia markkina-alueita ovat olleet nousevat taloudet, kun taas kehittyneiden talouksien tuontikysynnän kasvu on jäänyt jälkeen maailmankaupan lisääntymisestä (kuvio 1).

Huipputekniikan tuotteiden kysyntä kasvoi nopeammin kuin maailmankauppa

Viennin markkinaosuuteen vaikuttaa vientimaiden ohella myös viennin tuoterakenne. Vienti tyypillisesti kasvaa nopeasti, jos vietyjen tuotteiden kysynnän kasvu on voimakasta. Tuoteryhmätarkastelua varten tuotteet voidaan jaotella niiden teknisen intensiteetin mukaan tavanomaista tekniikkaa, keskitason tekniikkaa ja huipputekniikkaa hyödyntäviin tuotteisiin.³

Tavanomaista tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden kysynnän arvo kasvoi 2000-luvulla koko tarkasteluajanjakson maailmankauppa hitaammin, kun taas huipputekniikan tuotteiden kysyntä kasvoi nopeammin lukuun ottamatta vuosia 2005–2008 (kuvio 2). Keskitason tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden kysyntä kasvoi maailmankauppa nopeammin aina finanssikrii-

³ Huipputekniikan tuotteita ovat esimerkiksi lääkkeet, lääketieteelliset tarvikkeet, televiestintätavarat sekä aseet. Keskitason tekniikkaa hyödyntäviä tuotteita ovat esimerkiksi koneet ja laitteet, kulkuvälineet, kemianteollisuuden tuotteet, metalli- ja muovituotteet. Tavanomaista tekniikkaa hyödyntäviä tuotteita ovat esimerkiksi paperi, paperimassa, sahatavara, elintarvikkeet sekä vaatteet.

siin asti. Näiden tuotteiden kysyntä on vahvaa nopean talouskasvun aikana, koska niistä iso osa on investointitavaroita. Toisaalta talouskriisin aikana keskitason tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden kysyntä supistui suhteellisesti enemmän.

Maa- ja tuoterakenne tukenut Suomen vientiä

Vientimenestystä voidaan tarkastella markkinaosuuden muutosten kautta. Kiinteän markkinaosuuden menetelmässä Suomen vientimenestystä arvioidaan jakamalla viennin arvolla mitatun markkinaosuuden muutokset kahteen vaikutukseen: viennin maa- ja tuotekaumasta aiheutuvaan rakennevaikutukseen sekä kilpailukykyvaikutukseen.

Menetelmässä rakennevaikutus mittaa markkinaosuuden hypoteettista muutosta kiinnittämällä eri tuoteryhmien ja vientimarkkinoiden osuudet Suomen viennistä perusvuoden 1999 tasolle. Viennin rakenne vaikuttaa markkinaosuuteen positiivisesti, jos maa vie tuotteita, joiden kysyntä kasvaa maailmankauppaa nopeammin, tai jos vienti kohdistuu maihin, joiden tuonti kasvaa maailmankauppaa nopeammin.

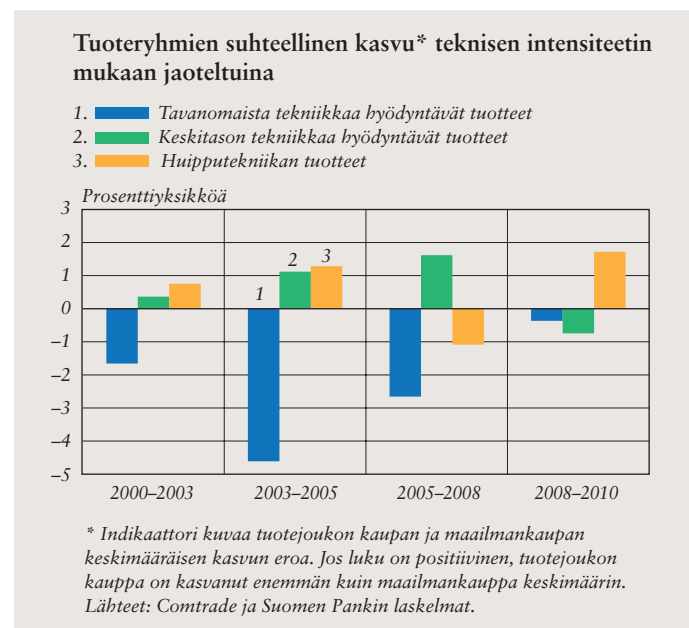
Kiinteän markkinaosuuden menetelmässä kilpailukyvyyn käsite on tavanomaista hintakilpailukykyä laajempi. Kilpailukykyvaikutus lasketaan markkinaosuuden todellisen muutoksen ja rakennevaikutuksesta aiheutuneen hypoteettisen muutoksen erotuksena, joten se sisältää kaikki vaikutukset, joita ei voida johtaa viennin maa- ja tuoterakenteesta.

Vuosina 1999–2010 maailmankaupan arvo yli kaksinkertaistui. Samana

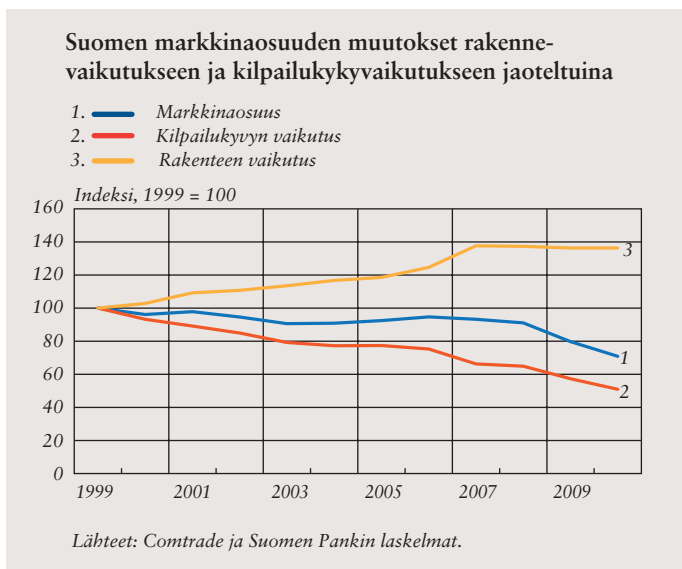
aikana Suomi menetti markkinaosuuttaan lähes kaikissa vientimaissaan ja Suomen markkinaosuus maailmanmarkkinoilla supistui lähes kolmanneksen.⁴ Nopeinta markkinaosuuden menetyks oli vuosien 2009 ja 2010 aikana. Vuonna 2009 Suomen vienti supistui huomattavasti enemmän kuin maailmankauppa, ja vuonna 2010 viennin kasvu jäi selvästi jälkeen vientimarkkinoiden kasvusta. Vuoteen 2010 mennessä Suomen viennin arvo oli kasvanut kumulatiivisesti noin 60 prosenttiyksikköä vähemmän kuin Suomen vientimarkkinat. Tarkastelu kiinteän markkinaosuuden menetelmällä osoittaa, että Suomen viennin rakenne – tuote- ja maajakauma – on tukenut vientiä. Siten markkinaosuuden voimakas supistumi-

⁴ OECD:n arvioissa (2012) esitetään tavaroiden ja palveluiden viennin määrän markkinaosuuden kehityksestä hyvin samansuuntainen kuva. Suomen vienti jäi vuosina 2005–2011 yli 20 % jälkeen vientimarkkinoiden kehityksestä.

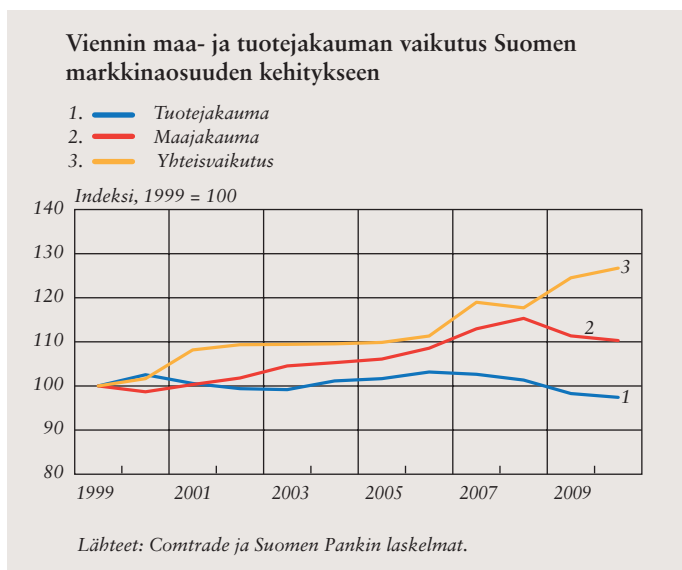
Kuvio 2.

Kuvio 3.

Kuvio 4.

nen ei johdu viennin rakenteesta, vaan taustalla on kilpailukykyyn heikentyminen (kuvio 3).

Rakennevaikutus voidaan jakaa vielä maa- ja tuotejakaumasta sekä näiden yhteisvaikutuksesta johtuvaan muutokseen hypoteettisessa markkinaosuudessa (kuvio 4). Maajakauman vai-

utus Suomen markkinaosuuteen on ollut positiivinen, eli Suomen vienti on keskittynyt kasvaviin markkinoihin enemmän kuin maailmankauppa keskimäärin ja vastaavasti keskimäärin vähemmän kutistuviin markkinoihin.

Tuoterakenteen vaikutus markkinaosuuteen on positiivinen, jos Suomi vie enemmän tuotteita, joiden kysyntä kasvaa maailmankauppa nopeammin, tai jos supistuvan kysynnän tuotteiden osuus Suomen viennistä on pieni. Tuoterakenteen vaikutus hypoteettiseen markkinaosuuteen pysyi lähes muuttumattomana vuoteen 2006 saakka. Sen jälkeen tuoterakenteen vaikutus on muuttunut selvästi negatiiviseksi.

Yhteisvaikutustekijä sisältää sellaiset rakenteelliset tekijät, joiden taustalla on sekä tuoterakenteen että maajakauman vaikutus.⁵ Tuote- ja maajakaumalla on ollut merkittävä positiivinen yhteisvaikutus Suomen markkinaosuuteen.

Maarakenteen vaikutuksen heikentyminen finanssikriisin aikana johtuu osittain siitä, että vienti keskittyi markkinoihin, joiden tuontikysyntä supistui. Tuoterakenteen vaikutus alkoi vähetä jo vuonna 2007, mikä selittyy siten, että investointitavaroiden kysyntä supistui taantuman aikana.

Suomen vienti heikkeni maailmankauppaan enemmän talouskriisin aikana

Suomen tavaraviennistä n. 40 % laskeetaan investointitavaroiksi, joten investointihyödykkeiden kysyntä maailman-

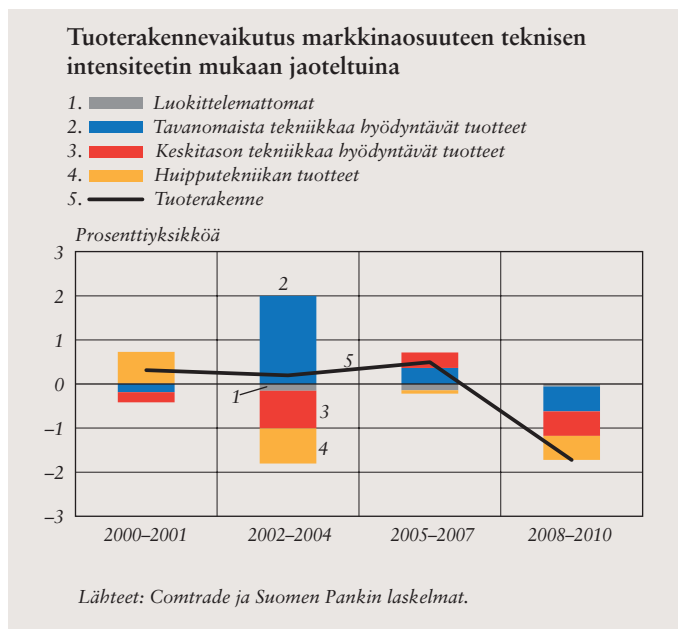
⁵ Yhteisvaikutus liittyy tuote- ja maajakauman väliin korrelaatioihin. Yhteisvaikutus syntyy esimerkiksi silloin, jos Suomi vie nopeasti kauppaosuuttaan kasvattavia tuotteita maihin, joiden tuonti kasvaa keskimääräistä nopeammin.

markkinoilla vaikuttaa merkittävästi Suomen vientimenestykseen. Maailmantalouden kriisi vuosina 2009–2010 supisti voimakkaasti investointihyödykkeiden kysyntää suhteessa muihin tavariin, jolloin myös Suomen markkinaosuus maailmankaupassa heikkeni. Investointitavaroiden merkitystä markkinaosuuden kannalta voidaan tarkastella karkeasti teknisen intensiteetin mukaan, sillä suuri osa keskitason tekniikkaa hyödyntävistä tai huipputekniikan tuotteista on investointitavaroita.

Huipputekniikkatuotteiden osuus Suomen viennistä on pienentynyt 2000-luvulla. Vielä 2000-luvun alussa niiden osuus oli lähes 30 % koko Suomen viennin arvosta, kun vuosikymmenen loppupuolella enää noin 20 % viennistä muodostui näistä tuotteista. Keskitason tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden osuus Suomen tavaraviennin arvosta on kasvanut vuosituhaten alun 35 prosentista 50 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Tavanomaista tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden osuus Suomen viennin arvosta on 2000-luvulla ollut noin 30 %.

Kokonaisuudessaan viennin tuotejakauma ei kiinteän markkinaosuuden analyysin tulosten perusteella ole vaikuttanut merkittävästi Suomen markkinaosuuteen. Tuotejakauman sisällä on kuitenkin merkittäviä eroja. Vuonna 2009 maailmankaupan kysynnän supistuminen kohdistui erityisesti keskitason tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden ryhmään, johon kuuluvat muun muassa koneet ja laitteet, kulkuneuvot sekä metallijalosteet. Tämän tuoterahmnan kysynnän supistuminen johti Suomen markkinaosuuden heikentymiseen

Kuvio 5.

tuoterakennevaikutuksen kautta (kuvio 5).

Ennen kriisiä markkinaosuutta tuki etenkin viennin keskittyminen huipputekniikan ja tavanomaista tekniikkaa hyödyntäviin tuotteisiin. Huipputekniikan tuotteiden vaikutus Suomen markkinaosuuteen oli huomattava vuosina 2000–2001. Vuosina 1999–2001 huipputekniikan vienti Suomesta kasvoi noin 10 prosenttiyksikköä nopeammin kuin näiden tuotteiden maailmankauppa yhteensä. Tänä ajankautena huipputekniikan osuus Suomen viennistä oli lähes sama kuin tuoterahmnan osuus koko maailmankaupasta. Tämän jälkeen kuitenkin huipputekniikan tuotteiden osuus maailmankaupasta on kasvanut nopeasti ja tuoterahmnan osuus Suomen viennistä on supistunut rajusti. Vuosina 2002–2010 huipputekniikan vienti Suomesta on kasvanut noin 30 prosenttiyksikköä

vähemmän kuin maailmankaupassa keskimäärin.

Suomen vientimenestys riippuvainen lähialueiden kehityksestä

Maailmankaupan kasvaessa nopeasti 2000-luvun alkupuolella Suomen markkinaosuuteen vaikutti positiivisesti se, että Suomen vienti suuntautui lähialueiden kasvaville markkinoille, kuten esimerkiksi Venäjälle ja Pohjoismaihin (kuvio 6). Euroopan osuus Suomen tavaraviennistä oli 2000-luvulla noin 70 % ja keskimäärin 25 % suuntautui Venäjälle ja Pohjoismaihin. Toisaalta Kiinan ja muun Aasian vaikutus Suomen markkinaosuuteen oli negatiivinen, koska näiden alueiden osuus Suomen viennistä on koko tarkasteluajanjakson pienempi kuin näiden maiden tuontikysynnän osuus maailmankaupasta. Aasia ja etenkin Kiina kasvoivat 2000-luvulla hyvin nopeasti, ja viennin painottuminen enemmän näihin alueisiin olisi parantanut vientimenestystä.

Maajakauman vaikutus Suomen markkinaosuuteen heikkeni finanssi-

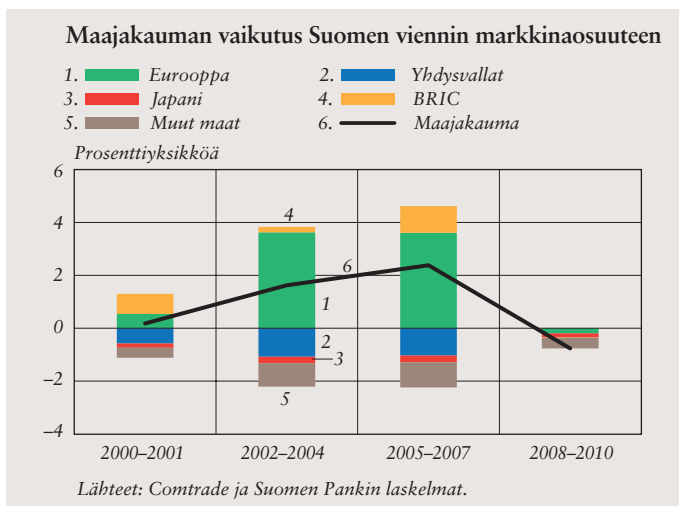
kriisin puhjettua. Vuosina 2008–2010 vienti supistui keskimäärin kaikissa maanosissa lukuun ottamatta Aasiaa. Suomen vienti jäi selvästi jälkeen maailmankaupan kasvusta tänä ajanjaksona. Ajanjakson kuluessa Suomelle tärkeiden lähialueiden tuontikysyntä supistui tai hidastui merkittävästi (kuvio 1). Näin ollen Pohjoismaiden ja Venäjän vaikutus Suomen markkinaosuuden muutokseen oli negatiivinen.

Kiinan ja muun Aasian tuontikysynnän kasvu notkahti vuonna 2009 mutta palautui nopeasti ripeisiin kasvulukuihin, jotka osoittivat vuonna 2010 noin 10 % maailmankaupan keskimääräistä kasvua nopeampaa kehitystä. Myös muiden Aasian maiden tuontikysyntä kasvoi vuonna 2010 merkittävästi maailmankauppaa nopeammin. Suomen viennissä nämä maat ovat olleet aliedustettuina koko 2000-luvun ajan, joten tästä syystä näillä alueilla on ollut negatiivinen vaikutus Suomen vientimenestykseen kiinteän markkinaosuuden menetelmän valossa.

Myös Ruotsin viennin markkinaosuus heikentynyt 2000-luvulla

Suomen viennin markkinaosuuden kehitystä suhteessa Ruotsin ja Saksan markkinaosuuksien kehitykseen voidaan tarkastella kiinteän markkinaosuuden analyysin avulla. Suomessa ja Ruotsissa markkinaosuuksien kehitys on ollut hyvin samankaltainen vuosina 1999–2010. Molempien maiden vienti on jäänyt jälkeen maailmankaupan kasvusta (kuvio 7). Ruotsin markkinaosuus on heikentynyt tasaisesti koko vuosikymmenen ajan, mikä poikkeaa Suo-

Kuvio 6.

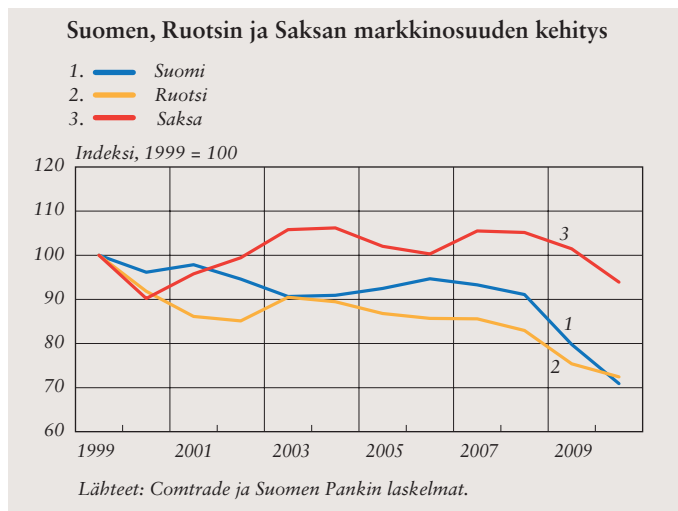
men viennin kehityksestä, sillä Suomen markkinaosuus alkoi supistua selvemmin vuoden 2008 jälkeen.

Saksan vienti jakautuu niin maantieteellisesti kuin tuoterakenteeltaan laajemmalle kuin Suomen ja Ruotsin vienti. Etenkin Saksan maantieteellinen sijainti kasvavan itäisen Euroopan läheisyydessä on parantanut maan vientimenestystä. Saksan vienti kasvoi vuosina 2003–2008 nopeammin kuin maailmankauppa. Kriisin myötä myös Saksan vienti on jäänyt jälkeen maailmankaupan kasvusta.

Ruotsissa maa- ja tuoterakenteen vaikutus markkinaosuuteen alkoi vähentää vuoden 2008 jälkeen ja on sen jälkeen jatkanut heikentymistään. Rakenteen vaikutus on kuitenkin edelleen positiivinen. Erityisesti Ruotsin viennin tuoterakenne on ollut edullinen, kun taas maajakauma on vaikuttanut ainoastaan hieman positiivisesti. Vientin maa- ja tuoterakenteen positiivinen vaikutus ei ole pystynyt kompensoimaan ns. kilpailukytekijän heikkene- mistä, joten tästä syystä Ruotsi on Suomen lailla jäänyt jälkeen maailmankaupan kasvusta. Osittain tätä voidaan selittää samoin syin kuin myös Suomen heikkoa vientimenestystä. Ruotsin tuotantokapasiteetti ei pystynyt vastamaan nopeasti kasvaneeseen maailman tuontikysyntään.

Saksassa maa- ja tuoterakenteen vaikutus markkinaosuuteen on ollut merkittävästi vähäisempi kuin Suomessa. Saksan vientimenestys tulee pääosin ns. kilpailukytekijän kautta. Saksan yksikkötyökustannusten kehitys on ollut 2000-luvulla paljon maltillisempaa kuin Suomen, ja Saksan viennin

Kuvio 7.

hintakilpailukyky on kohentunut selvästi.

Saksan positiivinen rakennevaikutus on tullut miltei yksinomaan maarakenteen kautta, kun tuoterakenteen vaikutus on pysynyt lähes muuttumattomana vuoteen 2008 asti ja muuttunut sitten negatiiviseksi samalla tavoin kuin Suomessa. Maarakenteen positiivinen vaikutus oli erityisen suuri juuri ennen kriisiä, ja Saksa onnistui kohdistamaan vientinsä sellaisille markkinoille, jotka kasvoivat maailmankauppaa nopeammin, kuten itäiseen Eurooppaan.

Suomen vienti ei ole pysynyt maailmankaupan kasvuvauhdissa

Viennin kehityksen taustalla voi olla kilpailukykyyn tai viennin rakenteellisiin tekijöihin liittyviä syitä. Tässä artikkelissa on tarkasteltu Suomen tavaraviennin menestystä rakenteellisten tekijöiden kautta. Viennin rakenteella tässä artikkelissa on tarkoitettu Suomen viennin maa- ja tuotejakaumaa sekä maailmanmarkkinoiden tuontikysynnän rakennetta.

Kiinteän markkinaosuuden analyysin tuloksien perusteella Suomen tavara- viennin rakenne on tukenut Suomen viennin markkinaosuutta maailman- markkinoilla. Suomi on 2000-luvulla vienyt tuotteita, joiden kysyntä on ollut vilkasta, ja vienti on suuntautunut kasvaville markkinoille. Finanssikriisin myötä viennin rakenne kuitenkin heikensi markkinaosuutta.

Tulosten perusteella huipputekniikan vienti kasvatti Suomen markkinaosuutta vain vuosituhannen vaihteen ympärillä, minkä jälkeen Suomen huipputekniikan vientimenestys jäi jälkeen näiden tuotteiden maailmankaupasta. Toisaalta vuosituhannen alkupuolella tavanomaista tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden viennillä oli suuri positiivinen vaikutus markkinaosuuteen. Tämän tuoteryhmän merkitys on kuitenkin muuttunut negatiiviseksi maailmankaupan kysyntärakenteen muuttuessa.

Suomen tavaravienti suuntautuu maantieteellisesti lähialueille. Sijainti kasvavan Venäjän ja vahvojen Euroopan maiden läheisyydessä paransi Suomen tavaravientiä 2000-luvulla. Sen sijaan Aasian nousevilla mailla on ollut negatiivinen vaikutus Suomen markkinaosuuteen, koska nämä taloudet ovat olleet aliedustettuina Suomen viennissä. Kiinan ja muun Aasian tuontikysynnän nopeaa kasvua ei ole pystytty täysipainoisesti hyödyntämään Suomen viennissä.

Kiinteän markkinaosuuden analyysin tulosten perusteella Suomen markkinaosuuksien supistuminen ei ole ollut seurausta niinkään viennin rakenteesta vaan muista tekijöistä. Positiivisesta viennin rakenteen vaikutuksesta huoli-

matta Suomi ei ole pysynyt maailman- kaupan kasvun tahdissa. Tämä ei sinänsä ole poikkeuksellista, vaan markkina- osuuksien kehitys on ollut samansuun- taista kaikilla maailman kehittyneillä päätalousalueilla.⁶

Asiasanat: ulkomaankauppa, vienti, markkinaosuus, kiinteän markkina- osuuden menetelmä

⁶ Riad et al. (2012) ovat todenneet, että Yhdysvaltojen ja Japanin markkinaosuudet ovat supistuneet 2000-luvulla jotakuinkin saman verran kuin Suomen markkina- osuus. Euroalueellakin osuuden pieneneminen on ollut lähes yhtä suuri.

Lähteet

Amador, J. – Cabral, S. (2008) The Portuguese export performance in perspective: a constant market share analysis. Banco de Portugal. Economic Bulletin autumn, s. 201–221.

Euroopan keskuspankki (2005) Competitiveness and the export performance of the euro area. Occasional paper series no. 30.

Finicelli, A. – Sbracia, M. – Zaghini, A. (2008) A disaggregated analysis of the export performance of some industrial and emerging countries. MPRA Paper.

OECD (2012) OECD Economic Surveys, FINLAND. Helmikuu.

Riad, N. – Errico, L. – Henn, C. – Saborowski, C. – Saito, M. – Turunen, J. (2012) Changing patterns of global trade. Strategy, Policy, and Review Department. IMF.

Suomen talouden pitkän aikavälin kasvuennuste

Talouspolitiikan päätöksentekoa varten tarvitaan arvioita talouden pitkän aikavälin kasvunäkymistä, sillä näillä politiikkavalinnoilla on vaikutuksia vuosikymmenten päähän. Talouskasvuun vaikuttavista tekijöistä parhaiten ennakoitavissa on väestön ikääntyminen, joka tulee vähentämään työn tarjontaa ja siten talouden kasvupotentiaalia. Tuottavuuden arviointi on sen sijaan paljon vaikeampaa. Tuottavuuden kasvun hidastuminen vuoden 2008 jälkeen voidaan nähdä väliaikaiseksi ilmiöksi, jota seuraa paluu aiempaan nopean tuottavuuden kasvun trendin mukaiseen kehitykseen, mutta kyse voi olla myös pysyvämmästä hidastumisesta. Ikääntymisen myötä hitaan tuottavuuskasvun palvelualojen osuus tuotannosta joka tapauksessa kasvaa, mikä ennakoit selvästi aiempaa vaimeampaa bruttokansantuotteen kasvua lähivuosikymmeniksi.

Oikeiden talouspoliittisten valintojen teko edellyttää käsitystä talouden pitkän aikavälin kasvunäkymistä. Erityisen tärkeää tämä on finanssipolitiikassa. Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden arvioinnissa joudutaan ottamaan kantaa talouden kehitykseen vuosikymmenten päähän. Julkistalouden kestävyuden turvaamisesta on tulleet lähivuosien keskeisimpiä haasteita.

Arviot pitkän aikavälin talouskasvusta perustuvat yleisesti työvoimaresurssien määrän kehitykseen ja näkemykseen työn tuottavuuden kehityksestä. Työpanoksen arviointi on yleensä suoraviivaista, sillä sen lähtökohdaksi voidaan ottaa Tilastokeskuksen julkistama pitkän aikavälin väestöennuste. Tuottavuuden kehityksen arviointi on paljon vaikeampaa. Suomessa koko

talouden keskimääräisen tuottavuuden arviointi on erityisen ongelmallista sekä eri toimialojen epäyhtenäisen ja voimakkaasti vaihdelleen tuottavuuskehityksen että viime vuosien taantuman takia.

Kasvunäkymien arviointiin vaikuttaa olennaisesti se, nähdäänkö tuottavuuden kasvun hidastuminen vuoden 2008 jälkeen väliaikaiseksi ilmiöksi, jota seuraa paluu aiempaan nopean tuottavuuden kasvun trendin mukaiseen kehitykseen, vai onko kyse pysyvämmästä hidastumisesta. Tuottavuuskehityksen hidastumisen voidaan ajatella olevan luonteeltaan kysyntäjohteista, ts. seurausta syksyllä 2008 alkaneesta taantumasta, jolloin voidaan luontevasti olettaa tuottavuuden kasvun palautuvan tulevaisuudessa finanssikriisiä edeltäneisiin lukemiin. Toisaalta tuottavuuden kasvun hidastumisen voidaan tulkita olevan seurausta väliaikaisten tuottavuutta vauhdittaneiden tekijöiden väistymisestä ja siten luonteeltaan rakenteellista ja pysyvää. Tällaisia väliaikaisia tekijöitä olivat teollisuuden yleinen tuottavuuskuilun kurominen kiinni 1970- ja 1980-luvulla ja 1990-luvun laman jälkeinen tieto- ja viestintätekniikan alan voimakas Nokia-vetoinen tuottavuuden kasvu.

Talouskasvuun lähivuosikymmeninä vaikuttavista tekijöistä parhaiten ennakoitavissa on väestön ikääntyminen. Se vaikuttaa koko talouden tuottavuuteen tuotantorakenteen muutoksen kautta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä myös muiden henkilökohtaisten palvelujen osuus tuotannosta kasvaa. Tällöin tuotanto painottuu hitaan tuottavuuskasvun aloille, mikä väistämättä

Helvi Kinnunen*
neuvonantaja

Petri Mäki-Fränti*
ekonomisti

Elisa Newby*
ekonomisti

Seppo Orjasniemi*
ekonomisti

Jukka Railavo*
ekonomisti

* Kirjoittajat työskentelevät rahapolitiikka- ja tutkimusosastolla

vähentää keskimääräistä tuottavuuden kasvua.

Tässä artikkelissa pohditaan Suomen talouden kehitystä seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana näistä näkökulmista. Artikkelissa esitetään arvioita bruttokansantuotteen kasvuvauhdista kahden seuraavan kymmenvuotisperiodin aikana sekä jaetaan talouskasvu osatekijöihinsä eli työvoiman, pääoman ja kokonaistuottavuuden kasvuun.

Talouspolitiikan kannalta julkisen talouden vakausohjelman mukaiset kasvu- ja investointiarviot ovat keskeisessä asemassa. Ne perustuvat EU:n yhdessä sopimiin arviointiperiaatteisiin.¹ Pitkän aikavälin kasvu- ja investointiarvioita ovat esittäneet satunnaisesti myös kotimaiset ennustelaitokset. Kesällä 2008 Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA), Palkansaajien tutkimuslaitos (PT) ja Pellervon taloustutkimus (PTT) sekä valtiovarainministeriö julkaisivat taloustutkijoiden kesäseminaarissa Jyväskylässä vuoteen 2028 asti ulottuvat talousennusteet. Keskeisiltä talousennustajilta pyydettiin keväällä 2012 samanlaista pitkän aikavälin arviota. Tämä artikkeli pohjustaa Suomen Pankin arviota.

mus (PTT) sekä valtiovarainministeriö julkaisivat taloustutkijoiden kesäseminaarissa Jyväskylässä vuoteen 2028 asti ulottuvat talousennusteet. Keskeisiltä talousennustajilta pyydettiin keväällä 2012 samanlaista pitkän aikavälin arviota. Tämä artikkeli pohjustaa Suomen Pankin arviota.

Taloukskasvun lähteet

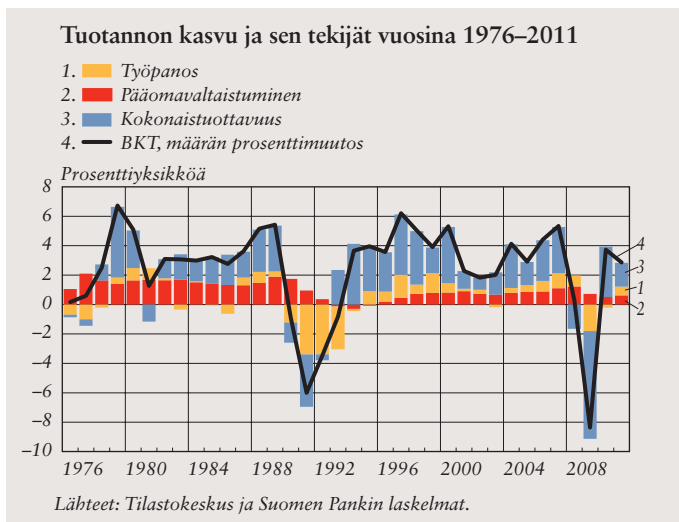
Tuotannon kasvun ositus työn tuottavuuden sekä työ- ja pääomapanoksen kasvuvaikeuksien kesken kuvaa hyvin Suomen talouden kehitysvaiheita ja myös kasvupolitiikan suuntautumista.² 1970-luvun puolivälistä lähtien aina 1990-luvun alun lamaan asti sekä bruttokansantuotteen että työn tuottavuuden kasvu oli suureksi osaksi seurausta pääomakannan kasvusta (kuvio 1). Talouden korkeaa investointiastetta tukivat pääomakannan pienuus alkuvaiheessa sekä investointeja suosiva talouspolitiikka. Investointeja korostavan politiikan juuret ulottuvat 1950-luvulle asti, kun maamme teollistumista haluttiin jouduttaa.

Pääomakannan kasvun lisäksi tuotavuuden paranemista tuki ns. kuroimisvaikutus (catching up) eli mahdollisuus kuroa umpeen tuottavuuseroa kehittyneempiin maihin verrattuna omaksumalla muualla kehitettyä tekniikkaa. Myös voimakas panostus väestön koulutustason kohentamiseksi voidaan laskea osaksi kasvupolitiikkaa, sillä teknisen

¹ Ikääntymistä käsittelevän Euroopan komission työryhmän uusimmat kasvu- ja investointiarviot, ks. Euroopan komissio 2011.

² Suomen taloukskasvun osatekijöitä pohtineen Matti Pohjolan (2011) mukaan Suomi oli pitkään muuta Eurooppaa jäljessä työn tuottavuudessa, mutta on viime vuosina kuroanut tuottavuuseron umpeen. Silti työn tuottavuus on Suomessa edelleen heikempi kuin Yhdysvalloissa. Viime vuosina Suomen talouden vahvuutena muihin Euroopan maihin verrattuna on ollut suotuisasti kehittynyt työn tarjonta.

Kuvio 1.

kehityksen hyödyntäminen edellyttää työvoiman riittävää koulutustasoa. 1990-luvun puolivälistä lähtien kokonaistuottavuuden kasvu on korvannut investoinnit kasvun lähteenä. Laman jälkeisinä vuosina yksi aktiivisen kasvupolitiikan keinoista on ollut T&K-investointien tukeminen. 1990-luvun lopusta alkaen talouskasvua on tukenut myös työvoiman määrän lisääntyminen.

Syksyllä 2008 alkanut maailmanlaajuinen finanssikriisi ja sitä seurannut syvä taantuma vauhdittivat Suomen talouden rakennemuutosta. Jo ennen talouskriisiä teollisuustuotantoa siirtyi Suomesta kehittyviin talouksiin lähelle nopeasti laajenevaa asiakaskuntaa esimerkiksi Kiinassa ja Intiassa. Kriisi kuitenkin myös kiristi globaalia kilpailua ja pakotti suomalaiset yritykset etsimään entistäkin kustannustehokkaampia tuotantoprosesseja. Teollisuustuotannon määrä Suomessa, kuten monissa muissakin kehittyneissä talouksissa, on supistunut lyhyessä ajassa tuntuvasti ja teollisuuden työllisyys on heikentynyt.

Talouden rakennemuutos tuki työn tuottavuuden kohenemistä vielä 2000-luvun alkuvuosina.³ Tilanne on sen jälkeen muuttunut voimakkaasti. Jo ennen taantumaa julkisen talouden ja myös yksityisten palvelujen osuuden kasvu alkoi heikentää tuottavuuden kohenemistä. Samalla sähkö- ja elektro-niikkateollisuuden tuotanto-osuuden pieneneminen painoi teollisuuden keskimääräistä tuottavuuden kasvua.

Tarkasteltaessa talouskasvun eri tekijöiden kehitystä seuraavan kahden vuosikymmenen aikana tässä artikkelis-

sa hyödynnetään laskentakehikkoa, jossa talous on jaettu kolmeen sektoriin: julkiseen talouteen, tehdasteollisuuteen ja tehdasteollisuuden ulkopuoliseen muuhun yksityiseen toimintaan. Sektorijaon avulla voidaan ottaa huomioon erilainen tuottavuuden kasvuvauhti talouden eri toimialoilla. Lisäksi sen avulla voidaan tarkastella, miten väestön ikääntyminen vaikuttaa työn tarjontaan, tuotannon jakautumiseen sektoreiden välillä ja tuottavuuteen.

Kunkin sektorin tuotantoa (Y) kuvataan uusklassisella Cobb–Douglas-tuotantofunktiolla, joka on muotoa $Y = AK^\alpha L^{1-\alpha}$. Parametri α kuvaa pääoman (K) painoa ja $(1 - \alpha)$ vastaavasti työvoiman (L) painoa tuotannossa, ja sen arvoksi on jokaisessa sektorissa asetettu 0,5. Sektorikohtaisesti lasketut tuotannon tasot koostetaan lopuksi koko kansantalouden tuotannoksi.⁴

Työvoiman, pääomakannan ja tuottavuuden kehitys

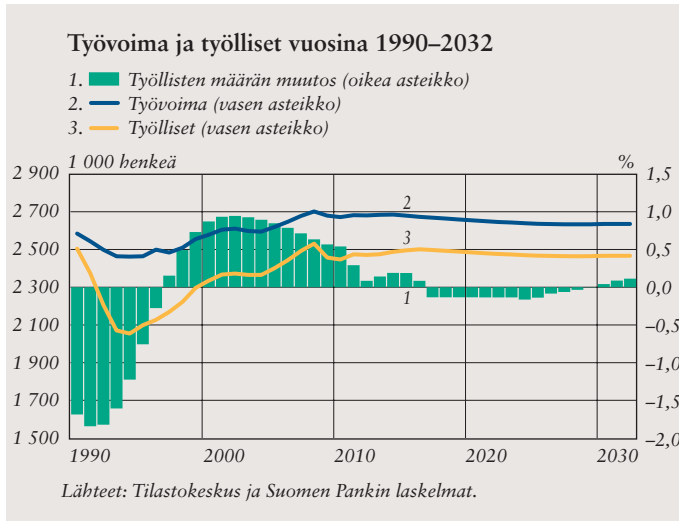
Työvoima

Työvoiman tarjonnan kehitykseen vaikuttaa ratkaisevasti väestönkehitys. Ikääntyvässä taloudessa on kuitenkin merkitystä myös sillä, millaisia valintoja lähellä eläkeikää olevat työntekijät tekevät. Työn tarjontaennusteessa vuosiksi 2013–2032 on hyödynnetty Tilastokeskuksen uusinta, vuonna 2009 julkistettua väestöennustetta 15–74-vuotiaista ikäluokista sekä Suomen Pankissa kehitettyä kohorttikoh-

³ Ks. kehikko 3 tässä lehdessä.

⁴ Koko kansantalouden tuotantoa laskettaessa otettiin huomioon myös sektoreiden välisten suhteellisten hintojen muutokset, joiden arviointiin seuraavan sektorikohtaisten työpanosten kehitystä.

Kuvio 2.

taista työvoimaosuuksien ennustemallia^{5,6} (kuvio 2).

Väestöennusteen ja työvoimaosuusmallin perusteella arvioituna työvoiman määrä (15–74-vuotiaat) olisi lähes 60 000 henkeä nykyistä pienempi 2030-luvulle tultaessa. Korkeampi työllisyysaste suureksi osaksi kompensoi työvoiman määrän vähenemistä niin, että työpanos pienenee yhteensä vain noin 23 000 hengellä vuosina 2013–2032. Laskelmassa työttömyysasteen oletetaan asettuvan 6½ prosenttiin. Työvoiman määrällä on laskelman mukaan siis pieni negatiivinen kasvuaikutus lähivuosikymmenien aikana.

⁵ Kinnunen – Mäki-Fränti (2011).

⁶ Kohorttikohtainen työn tarjontaennuste perustui ekonometrisen malliin, jossa eri vuosina syntyneiden 21–64-vuotiaiden osallistumisasteita selitettiin iän ja syntymävuoden perusteella. Laskelmassa oletettiin estimointitulosten mukaisesti, että kohorttikohtaiset osallistumisasteet ovat kohonneet aina 1970-luvun alkuun saakka. Vanhempien ikäluokkien korvautuminen nuoremmilla kompensoi näin ollen sitä, että työmarkkinoille tulevat ikäluokat ovat aikaisempaa pienempiä. Tässä laskelmassa tarkastellaan työvoiman ennustelaskelmasta poiketen 21–64-vuotiaiden sijasta 15–74-vuotiaita. 15–20-vuotiaiden ja 65–74-vuotiaiden työvoimaosuuksien on oletettu säilyvän ennallaan vuodesta 2012 lähtien.

Työvoiman kokonaismäärän lisäksi talouskasvuun vaikuttaa myös se, miten työvoima jakautuu talouden eri sektoreiden kesken. Kolmen sektorin laskentakehikossa julkisen sektorin työvoiman tarve seuraa julkisten palveluiden tuotannon kasvua, sillä julkisen sektorin tuottavuuden ei laskelmassa oleteta kohenevan. Julkisten palveluiden tuotannon kasvu perustuu palvelutarpeen lisääntymiseen väestön ikääntymässä. Muun kuin ikäsidonnan palvelutuotannon määrän oletetaan pysyvän lähtövuoden 2012 tasolla.⁷ Teollisuustuotannon ja muun yksityisen tuotannon käytössä on jäljelle jäävä työpanos. Näiden oletusten mukaan työvoiman määrä kasvaa vuosina 2013–2032 julkisella sektorilla noin 9 %, ja talouden yksityisillä sektoreilla se vähenee yhteensä noin 3 %.

Pääomakanta

Tehdasteollisuuden pääomakanta on kasvanut noin 0,4 prosentin vuosivauhtia vuoden 1995 jälkeen. Investointien vähäisyyden vuoksi Suomen teollisen perustan on pelätty murenevan. Aineellisten investointien hidastumista on toisaalta kompensoinut aineettomien investointien kasvu. Myös yritysten T&K-menot ovat kasvaneet, mutta koska ne kirjataan kansantalouden tilinpidossa kuluiksi eikä investoinneiksi, ne eivät näy pääomakannan kasvussa. Muulla yksityisellä sektorilla pääomakannan kasvu kiihtyi aina 2000-luvun puoleenväliin saakka, minkä jälkeen se hidastui.

Arvio tehdasteollisuuden pääomakannan kasvusta vuosina 2013–2032

⁷ Ks. Kinnunen – Kostiaainen (2010).

perustuu vuoteen 2014 asti tämän Euro & talous -lehden ennusteartikkelissa julkistettuun Suomen Pankin suhdanneennusteeseen. Vuodesta 2015 eteenpäin tehdasteollisuuden pääomakannan kasvuvauhdin odotetaan vähitellen hidastuvan. Vuodesta 2017 eteenpäin se kasvaa 0,2 % ja ennusteperiodin puolivälistä lähtien enää keskimäärin 0,15 % vuodessa. Oletus pääomakannan kasvun hitaudesta perustuu tehdasteollisuuden viime vuosien matalaan investointiasteeseen. Muun yksityisen tuotannon pääomakanta kasvaa laskelmas-
sa 1,3–1,5 prosentin keskimääräistä vuosivauhtia. Julkisen sektorin pääomakanta on suurentunut noin ½ % vuodessa vuodesta 1995 lähtien. Julkisen sektorin pääomakannan kasvu ei ole tasaista, sillä julkisia investointeja on tyypillisesti käytetty suhdanteita tasaa-
vana instrumenttina, viimeksi edellisessä taantumassa. Julkisen sektorin investointien odotetaan vuosien 2013–2032 aikana hidastuvan ja kasvavan työllisyyttä hitaammin, jolloin pääomanmuodostuksen vaikutus kasvuun on lievästi negatiivinen.

Kokonaistuottavuus

Kokonaistuottavuuden kasvua hidastaa seuraavien vuosien aikana voimakkaimmin talouden tuotantorakenteen muutos. Kokonaistuottavuuden kasvu on syntynyt tähän asti pääosin tehdasteollisuudessa. Teollisuustuotannon osuus kokonaistuotannosta kuitenkin supistuu, kun palvelutuotannon osuus kasvaa. Väestön ikääntyminen lisää etenkin terveys- ja hoivapalvelujen kysyntää. Terveys- ja hoivapalveluiden tuotannossa työpanosta on vaikea – tai usein epätarkoituksenmukaista –

korvata muilla panoksilla, mistä syystä näiden palveluiden tuottavuus kohenee keskimääräistä hitaammin.⁸

Kokonaistuottavuuden paraneminen oli nopeimmillaan vuosina 1995–2001, jolloin sen arvioidaan kasvaneen yli 6 % vuodessa. Sen jälkeen kokonaistuottavuuden kasvu on hidastunut tehdasteollisuudessakin. Viime vuosikymmenen keskimääräinen vuosikasvu on noin 4 %. Muun yksityisen sektorin kokonaistuottavuuden koheneminen on ollut tehdasteollisuuteen verrattuna hitaampaa, eikä se ole juuri koskaan ylittänyt kahta prosenttia vuodessa.

Vuosina 2013–2032 kansantalouden kokonaistuottavuuden ennustetaan kohenevan keskimäärin vajaan prosenttiyksikön vuosivauhtia. Kasvuvauhti on huomattavasti hitaampi kuin viimeisen 40 vuoden aikana, jolloin kokonaistuottavuus kasvoi keskimäärin yli 3 % vuodessa. Kokonaistuottavuuden odotetaan aikaisempien vuosikymmenten tapaan kasvavan selvästi nopeimmin tehdasteollisuudessa, 2,7 % vuodessa. Talouden toimialoista teollisuus on kyennyt hyödyntämään uutta tekniikkaa tehokkaimmin, ja teollisuuden tekniikkaintensiteetti on kasvanut nopeasti. Tuottavuus on teollisuudessa kasvanut myös erikoistumisen myötä, mutta erikoistumisen oletetaan tulevaisuudessa hidastuvan.

Muussa yksityisessä tuotannossa kokonaistuottavuuden keskimääräinen

Vuosina 2013–2032 kansantalouden kokonaistuottavuuden ennustetaan kohenevan keskimäärin vajaan prosenttiyksikön vuosivauhtia.

⁸ Pääasiassa ikääntymisestä aiheutuva palvelutuotannon ja erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen osuuden kasvu vähentää talouden keskimääräistä tuottavuuden kohenemistä. Yleisen tasapainon mallin avulla arvioitu sekä eläkkeensaajien määrän kasvun että julkisen kulutuksen kasvun vaikutus aiheuttavat tuottavuusmenetyksen, jonka vaikutuksen työn tuottavuuden kasvuun arvioitiin olevan keskimäärin 0,2 % vuodessa. Tällöin vertailukohtana on perusura, jossa väestön kasvu pysyy tasaisena eikä ikärakenne muutu. Ks. Kinnunen – Railavo (2011).

kasvuvauhti on 0,9 % vuodessa niin, että kokonaistuottavuuden kasvun odotetaan jonkin verran hidastuvan 2020-luvulle tultaessa. Julkisen talouden kokonaistuottavuuden on oletettu kohenevan vauhtia, joka kompensoi vähäisten investointien kasvua hidastavan vaikutuksen. Tällöin on oletettu, että tieto- ja viestintätekniikan kehitys saattaa pitkällä aikavälillä tukea aikaisempaa enemmän julkisen sektorin sekä yksityisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvua. Etenkin julkisen sektorin palvelutuotannossa olisi varaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa entistä runsaammin. Näiden hyötyjen on oletettu toteutuvan hiukan etupainotteisesti.

Kasvuennuste vuoteen 2032 asti

Laskelman perusteella Suomen bruttokansantuote kasvaa keskimäärin 1,5 %

vuosina 2013–2022 ja 1,3 % vuosina 2023–2032 (taulukko 1). Talouskasvu tulee siis hidastumaan jonkin verran siitä vauhdista, mitä on viimeisen kymmenen vuoden aikana koettu. Koko kansantalouden tasolla talouskasvu tulee kummallakin kymmenvuotisperiodilla yksityisen sektorin työn tuottavuuden kasvusta⁹. Työpanoksen odotetaan kasvavan julkisella sektorilla, mutta koko kansantalouden tasolla työvoimanpanoksen vaikutus kasvuun jää nollan tuntumaan. Työn tuottavuuden vaikutus kasvuun on yksityisellä sektorilla 1,9 % ensimmäisellä kymmenvuotiskaudella ja 1,7 % seuraavalla, ja työn tuottavuutta lisää lähinnä kokonaistuottavuuden kasvu. Julkisen sektorin kokonaistuottavuuteen odotetaan myös

⁹ Kolmen sektorin mallin tehdateollisuus ja muu yksityinen tuotanto on taulukossa yhdistetty yhdeksi yksityiseksi sektoriksi.

Taulukko 1.

Keskimääräinen kasvu sektoreittain	2003–2012	2013–2022	2023–2032
Koko talous			
BKT, %	1,9	1,5	1,3
Työpanos, %	0,4	0,0	0,0
Työn tuottavuus, %	1,5	1,5	1,3
Kokonaistuottavuus, %	0,9	1,0	0,7
Pääomavaltaistuminen, %	0,6	0,5	0,6
Yksityinen sektori			
Tuotanto, %	2,3	1,7	1,5
Työpanos, %	0,4	-0,2	-0,2
Työn tuottavuus, %	1,8	1,9	1,7
Kokonaistuottavuus, %	1,1	1,2	0,9
Pääomavaltaistuminen, %	0,7	0,7	0,8
Julkinen sektori			
Tuotanto, %	-0,6	0,4	0,4
Työpanos, %	0,2	0,4	0,4
Työn tuottavuus, %	-0,8	0,0	0,0
Kokonaistuottavuus, %	-0,9	0,1	0,1
Pääomavaltaistuminen, %	0,1	-0,1	-0,1

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

hienoista parannusta, mutta se riittää pelkästään kompensoimaan julkisten investointien hidastumisen.

Julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kohentaminen ja työurien pidentäminen ovat olleet keskeisiä talouspolitiikan tavoitteita. Näiden tekijöiden vaikutuksia keskimääräiseen talouskasvuun voidaan havainnollistaa herkkyystarkasteluilla.

Herkkyystarkasteluja monimutkistaa se, että julkisen palvelutuotannon määrää ei kansantalouden tilinpidossa kyetä aidosti mittaamaan, vaan tuotanto lasketaan osin työpanoksen pohjalta. Siten vaikka julkisen palvelutuotannon tuottavuuskasvun vauhdittuminen todellisuudessa lisäisi talouden hyvinvointia, se ei välttämättä näkyisi suoraan mitattuna tuotannon kasvuna.

Ensimmäisessä herkkyystarkastelussa oletetaan, että julkinen tuottavuus kasvaa vuosittain ½ %. Lisäksi oletetaan, että julkinen palvelutuotanto pidetään ennallaan, jolloin tuottavuuden koheneminen vapauttaa työvoimaresursseja nopeamman tuottavuuden kasvun yksityisen sektorin käyttöön. Tämä nopeuttaisi talouskasvua ja elintason kohenemistä koko taloudessa. Jos julkisten palvelujen tuottavuus kohenisi ½ % vuosittain, talouskasvu lisääntyisi vuosina 2013–2032 noin 1,9–2,0 prosenttiin (taulukko 2). Bruttokansantuote olisi tällöin vuonna 2032 tasoltaan noin 10 % korkeampi kuin peruslaskelmassa.

Toisessa herkkyystarkastelussa oletetaan, että työpanoksen keskimääräinen vuosittainen kasvu nopeutuu 0,1 % peruslaskelmaan verrattuna. Tällöin

Taulukko 2.

Vaihtoehtolaskelma pitkän aikavälin talouskasvusta: julkisen talouden tuottavuus kasvaa ½ % vuodessa

Koko talous	2003–2012	2013–2022	2023–2032
BKT, %	1,9	2,0	1,9
Työpanos, %	0,4	0,0	0,0
Työn tuottavuus, %	1,5	2,0	1,9
Kokonaistuottavuus, %	0,9	1,5	1,3
Pääomavaltaituminen, %	0,6	0,5	0,6

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Taulukko 3.

Vaihtoehtolaskelma pitkän aikavälin talouskasvusta: työpanoksen kasvu nopeutuu

Koko talous	2003–2012	2013–2022	2023–2032
BKT, %	1,9	1,7	1,5
Työpanos, %	0,4	0,1	0,1
Työn tuottavuus, %	1,5	1,6	1,5
Kokonaistuottavuus, %	0,9	1,1	0,9
Pääomavaltaituminen, %	0,6	0,5	0,6

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

tuotannon kasvu nopeutuisi 1,5–1,7 prosenttiin (taulukko 3). Tällöin oletetaan, että työpanos julkisella sektorilla säilyisi ennallaan, ja työpanoksen lisääntyminen kohdistuisi kokonaan yksityiseen sektoriin. Yksityisen sektorin BKT-osuuden kasvun myötä myös keskimääräinen työn tuottavuus kasvaisi. Bruttokansantuote olisi tässä skenaariorissa vuonna 2032 tasoltaan noin 4 % korkeampi kuin peruslaskelmassa.

Laskelman mukainen julkisen talouden tehostuminen tai työvoimapanoksen kasvu nopeuttaisi siis talouskasvua vain hieman. Varsinkin julkisen tuotannon tehostuminen kuitenkin helpottaisi julkisen talouden kestävyysongelmia, mikä vähentäisi verotuksen kiristystarvetta ja näin osaltaan tukisi myös talouskasvua.

Julkisen talouden kehitys avainasemassa

Talouden pitkän aikavälin kasvunäkymät asettavat ehdot talouspolitiikan valinnoille, kuten finanssipolitiikan mitoitukselle. Tässä artikkelissa esitetyt arviot käytettävissä olevista työvoimaresursseista, palvelusektorin suhteellisen osuuden kasvusta ja nyt havaittavissa olevista toimialoittaisista tuottavuustrendeistä ennakoivat selvästi aiempaa hitaampaa bruttokansantuotteen kasvua lähivuosikymmeniksi. Työn tarjonta tai investoinnit fyysiseen pääomaan eivät enää viime vuosien tapaan tue talouskasvua. Näin pääasialliseksi talouskasvun lähteeksi jää työn tuottavuuden kehitys kokonaistuottavuuden kasvun kautta.

Kokonaistuottavuus kasvaa seuraavan 20 vuoden aikana lähinnä yleisen teknisen kehityksen sekä aineettomaan pääomaan tehtävien investointien myötä.

Kokonaistuottavuuden kasvuvauhtia rajoittaa meneillään oleva talouden tuotantorakenteen muutos. Palveluiden BKT-osuus kasvaa ennusteperiodilla sitä mukaa kuin väestö vanhenee ja palveluiden kysyntä lisääntyy. Teollisuustuotannon BKT-osuutta pienentävät osaltaan myös maailmantalouden työnjaon muutokset. Jo finanssikriisin jälkeinen syvä taantuma vauhditti teollisuustuotannon siirtymistä Suomesta lähemmäs lopputuotemarkkinoita. Teollisuustuotannon osuus bruttokansantuotteesta näyttää asettuneen pysyvästi vaatimattomammalle kasvu-uralle kuin vielä 2000-luvun puolivälissä. Vaikka kokonaistuottavuutta on eniten varaa parantaa sekä yksityisesti että julkisesti tuotetuissa palveluissa, tuottavuuden kasvu palvelutoimialoilla tulee jäämään selvästi vähäisemmäksi kuin teollisuustuotannossa on Suomessa viime vuosina nähty.

Väestön ikääntyessä kasvava osuus työvoimaresursseista sitoutuu verovarojen kustannettavaan toimintaan. Mikäli julkisten palvelujen tuottavuuskehitys jatkuu heikkona, kuten näissä arvioissa oletetaan, lisääntyvät myös julkisten palvelujen kustannukset voimakkaasti suhteessa yleiseen hintakehitykseen. Kun hintojen nousu otetaan huomioon, julkiset palvelut sitovat talouden voimavaroja vielä enemmän kuin julkisen tuotannon määrän kehityksestä voisi päätellä. Kun vielä eläkemenojen kasvu on seuraavien noin 15 vuoden aikana nopeimmillaan, riski julkisen talouden kestäättömästä velkaantumisesta on merkittävä. Mikäli velkaantuminen halutaan saada hallintaan nykyisen julkisten palvelujen mitoituksen ja tuottavuuskehityksen

Pääasialliseksi talouskasvun lähteeksi jää työn tuottavuuden kehitys kokonaistuottavuuden kasvun kautta.

vallitessa, verotusta joudutaan kiristämään, mikä puolestaan vähentää työvoiman tarjontaa ja hidastaa siten tuotannon kasvua edelleen.

Taloukasvun kannalta tehokkainta politiikkaa ovat toimet, jotka kohentavat työvoiman tarjontaa ja lisäävät julkisen talouden tuottavuutta. Jos talouden rakenneuudistuksissa onnistutaan, talous voi kasvaa tässä arvioitua nopeammin. Kasvulukemia voivat kohentaa myös odottamattomat tekniset innovaatiot, jotka johtaisivat tuottavuuspyrähdykseen yksittäisillä toimialoilla. Talouspolitiikkaa ei kuitenkaan voida rakentaa onnenkantamoisten varaan.

Asiasanat: ennusteet, taloukasvu, tuottavuus, rakennemuutos

Lähteet

Euroopan komissio (2011) The 2012 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies. European Economy 4/2011.

Kinnunen – Kostiainen (2010) Julkisen talouden kestävyys taantuman jälkeen: tarkasteluja politiikkavalinnoista. BoF Online 1/2010.

Kinnunen – Mäki-Fränki (2011) Työvoiman tarjonta pitkällä aikavälillä. Euro & talous 3/2011, Talouden näkymät.

Kinnunen – Railavo (2011) Väestön ikääntymisen taloudellisten kokonaisvaikutusten tarkastelu yleisen tasapainon mallilla. Euro & talous 5/2011, Talouden näkymät.

Pohjola (2011) Kasvukauden tilinpäätös. Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2011, s. 274–290.

Aiempia artikkeleita ja kehikoita

Artikkeleita

Rahapolitiikan välittyminen ja velkaantuminen euroalueella. Harri Hasko. Euro & talous 1/2012.

Euroalueen talouspoliittinen koordinaatio: mitä on tehty ja miksi? Samu Kurri. Euro & talous 1/2012.

Rahapolitiikan määrällinen keventäminen. Lauri Vilmi. Euro & talous 1/2012.

Kotitalouksien taloudellinen liikkumavara Suomessa. Petri Mäki-Fränti. Euro & talous 5/2011.

Väestön ikääntymisen taloudellisten kokonaisvaikutusten tarkastelu yleisen tasapainon mallilla. Helvi Kinnunen ja Jukka Railavo. Euro & talous 5/2011.

Finanssipolitiikan reaktiot talouskriisiin euromaissa. Helvi Kinnunen ja Maritta Paloviita. Euro & talous 4/2011.

Keskuspankkitoiminta ja taseen riskit. Tuomas Välimäki. Euro & talous 4/2011.

Makrovakaupolitiikan välineet. Juhana Hukkinen ja Karlo Kauko. Euro & talous 4/2011.

Työvoiman tarjonta pitkällä aikavälillä. Helvi Kinnunen ja Petri Mäki-Fränti. Euro & talous 3/2011.

Estimoitu yleisen tasapainon malli ennustekäyttöön. Elisa Newby, Jukka Railavo ja Antti Ripatti. Euro & talous 3/2011.

Suomen Pankin ennustevirheet vuosina 2004–2010. Elisa Newby ja Seppo Orjasniemi. Euro & talous 3/2011.

Suomen talouden näkymät vuosina 2011–2013. Euro & talous 1/2011.

Kuinka tunnistaa makrovakaudelliset riskit? Heidi Schauman ja Katja Taipalus. Euro & talous 1/2011.

Makrovakaupolitiikka ja sen subde rahapolitiikkaan. Marko Melolinna ja Jukka Vauhkonen. Euro & talous 1/2011.

Euroopan rahoitusmarkkinoita vakautetaan uusilla välineillä. Jenni Hellström. Euro & talous 1/2011.

Taluskriisit muuttavat makrotaloustieteen suuntaa. Jarmo Kontulainen ja Jouko Vilmunen. Euro & talous 4/2010.

Eurojärjestelmän vakuuspolitiikka normalisoituu, mutta ei palaa entiselleen. Kaarina Huumo. Euro & talous 4/2010.

Kansallisesta säännöstelystä Euroopan talous- ja rahaliittoon. Tapio Korhonen. Euro & talous 4/2010.

Rahoitusmarkkinoilla suuri vaikutus reaali-talouden subdannevaihteluihin. Hanna Freystätter. Euro & talous 3/2010.

Rahapolitiikan toimeenpano finanssikriisin aikana. Tuomas Välimäki. Euro & talous 3/2010.

Basel III -uudistus parantaa pankkien riskin-kantokykyä. Jukka Vauhkonen. Euro & talous 3/2010.

Ilmastonmuutos ja rahapolitiikka. Markus Haavio. Euro & talous 3/2010.

Kuinka Japani selviytyy suuresta julkisesta velastaan? Seija Parviainen ja Katariina Tanhua-Tyrkkö. Euro & talous 3/2010.

Julkisen sektorin rahoituksen haasteet euro-alueella. Heli Huhtala ja Mikko Spolander. Euro & talous 2/2010.

Epätavanomaisten rahapoliittisten toimenpiteiden vaikutus euriborkorkoihin.

Mika Pösö. Euro & talous 1/2010.

Paineita pankkien vakavaraisuussäätelyn muuttamiseen. Esa Jokivuolle ja Jukka

Vauhkonen. Euro & talous 1/2010.

Valtioiden rahoitustarpeet ja institutionaaliset sijoittajat. Heli Huhtala. Euro & talous 1/2010.

Skenaarioita maailmantalouden tasapainottomuuksien korjaantumisesta.

Mika Kortelainen ja Marko Melolinna. Euro & talous 1/2010.

Kehikoita

Euro & talous 5/2011, Talouden näkymät

- Vuoden 2011 kolmannen neljänneksen tilinpito (s. 10).
- Kokonaistuotannon lyhyen aikavälin ennustemalli (s. 11–13).
- Yritysten kannattavuus eri toimialoilla Suomessa (s. 24–26).
- Potentiaalisen tuotannon arviointi haastavaa (s. 33–35).
- Suomen julkisen talouden tila (s. 39–43).
- Kaupan alan rakenteiden ja kilpailun vaikutus hintoihin euroalueella (s. 47–49).

Euro & talous 3/2011, Talouden näkymät

- Vuoden 2011 ensimmäisen neljänneksen tilinpito (s. 9).
- Euroalueen viimeaikainen rahapolitiikka (s. 15).
- Työmarkkinoiden kohtaanto taantumajälkeen (s. 23).
- Julkisen talouden näkymät keskipitkällä aikavälillä (s. 27–28).
- Valtion ja kuntien rahoitusvarallisuus (s. 29–30).

- Suomen ulkomainen nettovarallisuusasema kohentunut vaihtotaseiden ylijäämiä vähemmän (s. 32–34).
- Suomessa nopeampi inflaatio kuin euroalueella (s. 37–38).

Euro & talous, Talouden näkymät 2/2010

- Rahoitusmarkkinoiden häiriöt ja reaali-talouden kehitys Suomessa (s. 22–23).
- Kotitalouksien velkaantuminen (s. 24–26).
- Työttömyysaste reagoinut odotettua vähemmän tuotannon pudotukseen (s. 33–34).
- Talouden rakenteiden muuttuminen (s. 35–37).
- Suomen julkisen talouden tila (s. 51–53).
- Palveluiden ulkomaankauppa on kapealla pohjalla (s. 56–59).
- Venäjä ja globaalit öljymarkkinat (s. 60–61).
- Inflaatioerot euroalueella (s. 68–69).

Euro & talous, Talouden näkymät 1/2010

- Yritysten rahoitustilanne Suomessa (s. 23–24).
- Työvoiman tarjonta (s. 31–33).
- Työpanos ja tuottavuus (s. 34–35).
- Talouskriisin vaikutukset potentiaaliseen tuotantoon (s. 36–37).
- Maailmantalous ja ulkomainen kysyntä (s. 49–50).
- Tuottavuus ja palkanmuodostus (s. 58–59).
- Arvonlisäveron muutokset ja inflaatio (s. 60–61).
- Suomen hintakilpailukyky (s. 62–64).

Vaihtoehtolaskelmia

- Vaihtoehtolaskelma: Velkakriisi kärjistyy globaaliksi taantumaksi. Euro & talous 5/2011, Talouden näkymät (s. 54–57).
- Vaihtoehtolaskelma: Kotimaiset palkka- ja hintapaineet voimistuvat. Euro & talous 3/2011, Talouden näkymät (s. 42–44).

- Vaihtoehtolaskelma: Luottamus Suomen kykyyn hoitaa julkista taloutta heikkenee. Euro & talous, Talouden näkymät 2/2010 (s. 73–75).
- Vaihtoehtolaskelma: julkisen talouden vahvistaminen. Euro & talous, Talouden näkymät 1/2010 (s. 68–70).

Ennustetaulukot

1. Huoltotase, määrät

<i>Viitevuoden 2000 hinnoin, prosenttimuutos edellisestä vuodesta</i>					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Bruttokansantuote markkinahintaan</i>	3,7	2,9	1,5	1,2	1,6
<i>Tavaroiden ja palveluiden tuonti</i>	7,7	0,1	1,8	5,3	5,2
<i>Tavaroiden ja palveluiden vienti</i>	7,8	-0,8	2,2	5,1	5,2
<i>Yksityinen kulutus</i>	3,0	3,3	1,4	1,3	1,6
<i>Julkinen kulutus</i>	0,2	0,8	1,1	0,2	0,4
<i>Yksityiset kiinteät investoinnit</i>	4,1	5,0	1,5	3,3	3,5
<i>Julkiset kiinteät investoinnit</i>	-6,7	2,4	0,2	0,6	0,6

2. Kysyntäerien vaikutus kasvuun¹

	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>BKT, määrän prosenttimuutos</i>	3,7	2,9	1,5	1,2	1,6
<i>Nettovienti</i>	0,2	-0,3	0,2	-0,1	0,0
<i>Kotimainen kysyntä, pl. varastojen muutos</i>	2,2	2,9	1,3	1,3	1,6
<i>Siitä: Kulutus</i>	1,7	2,0	1,1	1,0	1,0
<i>Investoinnit</i>	0,5	0,9	0,3	0,6	0,6
<i>Varastojen muutos ja tilastollinen ero</i>	1,4	0,3	0,1	0,0	0,0

¹ Suomen Pankin laskelmat. Vuosittaiset kasvuluvat edellisen vuoden arvopainoin.

3. Huoltotase, hinnat

<i>Indeksi 2000 = 100 ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta</i>					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Bruttokansantuote markkinahintaan</i>	113,9	118,0	120,3	123,0	125,6
	0,4	3,6	2,0	2,2	2,1
<i>Tavaroiden ja palveluiden tuonti</i>	107,3	115,5	118,8	120,6	122,7
	6,4	7,6	2,9	1,6	1,7
<i>Tavaroiden ja palveluiden vienti</i>	96,5	101,1	103,5	105,2	107,2
	3,9	4,7	2,4	1,7	1,8
<i>Yksityinen kulutus</i>	116,6	120,1	123,5	126,2	128,5
	2,0	3,0	2,8	2,2	1,8
<i>Julkinen kulutus</i>	141,2	144,9	148,5	152,5	156,5
	1,8	2,6	2,5	2,7	2,6
<i>Yksityiset kiinteät investoinnit</i>	114,6	118,4	120,4	122,5	125,4
	-3,1	3,3	1,7	1,8	2,3
<i>Julkiset kiinteät investoinnit</i>	124,6	130,0	133,5	135,9	138,3
	-1,3	4,3	2,7	1,8	1,8
<i>Vaihtosuhte, tavarat ja palvelut</i>	89,9	87,5	87,2	87,2	87,4
	-2,3	-2,7	-0,4	0,1	0,2

4. Huoltotase käyvin hinnoin

<i>Milj. euroa ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta</i>					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Bruttokansantuote markkinahintaan</i>	179 721	191 571	198 334	205 173	212 893
	4,2	6,6	3,5	3,4	3,8
<i>Tavaroiden ja palveluiden tuonti</i>	70 526	75 892	79 444	84 993	90 897
	14,6	7,6	4,7	7,0	6,9
<i>Kokonaistarjonta</i>	250 247	267 463	277 778	290 166	303 790
	6,9	6,9	3,9	4,5	4,7
<i>Tavaroiden ja palveluiden vienti</i>	72 099	74 870	78 414	83 747	89 734
	12,0	3,8	4,7	6,8	7,1
<i>Kulutus</i>	143 121	151 011	157 192	162 424	167 875
	4,1	5,5	4,1	3,3	3,4
<i>Yksityinen kulutus</i>	98 942	105 292	109 784	113 627	117 608
	5,0	6,4	4,3	3,5	3,5
<i>Julkinen kulutus</i>	44 179	45 719	47 408	48 796	50 267
	2,0	3,5	3,7	2,9	3,0
<i>Kiinteät investoinnit</i>	33 901	36 687	37 838	39 657	41 836
	-0,3	8,2	3,1	4,8	5,5
<i>Yksityiset kiinteät investoinnit</i>	29 410	31 891	32 902	34 600	36 657
	1,0	8,4	3,2	5,2	5,9
<i>Julkiset kiinteät investoinnit</i>	4 491	4 796	4 936	5 056	5 180
	-7,8	6,8	2,9	2,4	2,4
<i>Varastojen muutos ja tilastovirhe</i>	1 126	4 895	4 334	4 339	4 344
<i>% edellisen vuoden kokonaiskysynnästä</i>	1,3	1,5	-0,2	0,0	0,0
<i>Kokonaiskysyntä</i>	250 247	267 463	277 778	290 166	303 790
	6,9	6,9	3,9	4,5	4,7
<i>Kotimainen kokonaiskysyntä</i>	178 148	192 593	199 365	206 419	214 056
	5,0	8,1	3,5	3,5	3,7

5. Huoltotase, % BKT:stä

<i>Käyvin hinnoin</i>					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Bruttokansantuote markkinahintaan</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Tavaroiden ja palveluiden tuonti</i>	39,2	39,6	40,1	41,4	42,7
<i>Tavaroiden ja palveluiden vienti</i>	40,1	39,1	39,5	40,8	42,1
<i>Kulutus</i>	79,6	78,8	79,3	79,2	78,9
<i>Yksityinen kulutus</i>	55,1	55,0	55,4	55,4	55,2
<i>Julkinen kulutus</i>	24,6	23,9	23,9	23,8	23,6
<i>Kiinteät investoinnit</i>	18,9	19,2	19,1	19,3	19,7
<i>Yksityiset kiinteät investoinnit</i>	16,4	16,6	16,6	16,9	17,2
<i>Julkiset kiinteät investoinnit</i>	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4
<i>Varastojen muutos ja tilastovirhe</i>	0,6	2,6	2,2	2,1	2,0
<i>Kokonaiskysyntä</i>	139,2	139,6	140,1	141,4	142,7
<i>Kotimainen kokonaiskysyntä</i>	99,1	100,5	100,5	100,6	100,5

6. Keskeiset hinnat

Indeksi 2000 = 100 ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, 2005 = 100</i>	110,5	114,2	117,5	120,0	121,9
	1,7	3,3	2,9	2,2	1,6
<i>Kuluttajahintaindeksi, 2005 = 100</i>	109,7	113,5	116,7	119,2	121,3
	1,2	3,5	2,9	2,1	1,7
<i>Yksityisen kulutuksen hinta</i>	116,6	120,1	123,5	126,2	128,5
	2,0	3,0	2,8	2,2	1,8
<i>Yksityisten investointien hinta</i>	114,6	118,4	120,4	122,5	125,4
	-3,1	3,3	1,7	1,8	2,3
<i>Tavaroiden ja palveluiden viennin hinta</i>	96,5	101,1	103,5	105,2	107,2
	3,9	4,7	2,4	1,7	1,8
<i>Tavaroiden ja palveluiden tuonnin hinta</i>	107,3	115,5	118,8	120,6	122,7
	6,4	7,6	2,9	1,6	1,7
<i>Arvonlisäyksen hinnat</i>					
<i>BKT tuottajahintaan</i>	115,5	119,1	122,4	125,3	128,3
	0,5	3,1	2,8	2,4	2,3
<i>Yksityinen sektori</i>	107,8	111,1	114,0	116,6	119,2
	-0,1	3,0	2,6	2,3	2,2
<i>Julkinen sektori</i>	157,7	163,2	168,9	173,9	178,6
	3,2	3,5	3,5	2,9	2,7

7. Ansiotaso ja tuottavuus

Prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Koko talous</i>					
<i>Ansiotaso</i>	2,6	2,7	3,2	2,7	3,2
<i>Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohti</i>	3,5	2,8	2,9	2,7	3,1
<i>Yksikkötyökustannukset</i>	-0,6	1,0	1,9	1,5	1,7
<i>Tuottavuus työllistä kohti</i>	4,1	1,8	1,0	1,2	1,4

8. Työvoimatase

1 000 henkeä ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta

	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Työvoimatiedustelun mukaan, 15–74-vuotiaat</i>					
<i>Työlliset</i>	2 447	2 474	2 486	2 487	2 491
	-0,4	1,1	0,5	0,0	0,2
<i>Työttömät</i>	224	209	207	205	203
	1,5	-6,9	-0,9	-1,0	-0,7
<i>Työvoima</i>	2 671	2 682	2 692	2 691	2 694
	-0,2	0,4	0,4	0,0	0,1
<i>Työikäinen väestö, 15–64-vuotiaat</i>	3 555	3 539	3 523	3 503	3 486
	0,2	-0,4	-0,4	-0,6	-0,5
<i>Työvoimaosuus, %</i>	66,1	66,1	66,1	65,8	65,7
<i>Työttömyysaste, %</i>	8,4	7,8	7,7	7,6	7,5
<i>Työllisyysaste, 15–64-vuotiaat, %</i>	67,8	68,6	69,2	69,6	70,1

9. Julkisyhteisöjen tulot, menot, rahoitusasema ja velka

% BKT:stä					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Julkisyhteisöjen tulot</i>	52,7	53,2	53,6	54,2	54,4
<i>Julkisyhteisöjen menot</i>	55,5	54,0	54,4	54,4	54,3
<i>Julkisyhteisöjen perusmenot</i>	54,2	52,6	53,0	53,0	52,8
<i>Julkisyhteisöjen korkomenot</i>	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
<i>Julkisyhteisöjen nettoluotonanto</i>	-2,8	-0,9	-0,8	-0,2	0,1
<i>Valtion nettoluotonanto</i>	-5,6	-3,2	-2,8	-1,9	-1,5
<i>Kuntien nettoluotonanto</i>	-0,2	-0,4	-0,7	-0,8	-0,8
<i>Sosiaaliturvarahastojen nettoluotonanto</i>	3,0	2,8	2,7	2,5	2,4
<i>Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema</i>	-1,5	0,6	0,6	1,2	1,5
<i>Julkisyhteisöjen velka</i>	48,4	48,6	52,4	53,5	54,1
<i>Valtionvelka</i>	41,8	41,6	45,0	45,6	45,6
<i>Kokonaisveroaste</i>	42,2	42,7	43,2	43,9	44,0

10. Maksutase

Milj. euroa					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>Tavaroiden ja palveluiden vienti</i>	72 099	74 870	78 414	83 747	89 734
<i>Tavaroiden ja palveluiden tuonti</i>	70 526	75 892	79 444	84 993	90 897
<i>Tavaroiden ja palveluiden tase¹</i>	1 573	-1 022	-1 030	-1 247	-1 163
<i>% BKT:stä</i>	0,9	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5
<i>Tuotannon tekijäkorvaukset, netto (+ tilastollinen ero)</i>	2 661	1 385	1 304	1 138	1 089
<i>Tulonsiirrot, netto</i>	-1 660	-1 636	-1 699	-1 741	-1 788
<i>Vaihtotase, netto</i>	2 574	-1 272	-1 425	-1 849	-1 862
<i>Nettoluotonanto, % BKT:stä</i>					
<i>Yksityinen sektori</i>	4,3	0,2	0,1	-0,7	-0,9
<i>Julkinen sektori</i>	-2,8	-0,9	-0,8	-0,2	0,1
<i>Vaihtotase, % BKT:stä</i>	1,4	-0,7	-0,7	-0,9	-0,9

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

11. Korot

Prosenttia					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
<i>3 kk:n euribor¹</i>	0,8	1,4	0,8	0,7	0,9
<i>Uusien luottosopimusten keskiporko</i>	2,9	3,3	2,6	2,6	2,8
<i>Talletuskannan keskiporko</i>	0,7	1,0	0,7	0,6	0,6
<i>Luottokannan keskiporko</i>	2,3	2,6	2,1	1,9	2,0
<i>10 vuoden obligaatiokorko¹</i>	3,0	3,0	2,2	2,5	2,8

¹ Markkinaodotuksiin perustuva tekninen ennusteoletus.

12. Suomen kansainvälinen taloudellinen ympäristö

<i>Eurojärjestelmän asiantuntijoiden ennuste</i>					
	2010	2011	2012 ^e	2013 ^e	2014 ^e
Bruttokansantuote, määrän prosenttimuutos edellisestä vuodesta					
<i>Koko maailma</i>	5,2	3,7	3,2	3,8	4,2
<i>Yhdysvallat</i>	3,0	1,7	2,2	2,2	2,8
<i>Euroalue¹</i>	1,9	1,5	-0,5-0,3	0,0-2,0	
<i>Japani</i>	4,5	-0,7	2,2	1,7	1,6
Tuonti, määrän prosenttimuutos edellisestä vuodesta					
<i>Koko maailma</i>	12,9	6,1	4,4	6,4	7,2
<i>Yhdysvallat</i>	12,5	4,9	4,1	4,9	5,9
<i>Euroalue¹</i>	9,6	3,8	-0,7-2,9	0,9-7,9	
<i>Japani</i>	11,1	5,8	4,9	4,7	4,9
Indeksi 2000 = 100 ja prosenttimuutos edellisestä vuodesta					
<i>Suomen vientimaiden tuonti</i>					
	164,9	176,6	183,7	194,3	206,4
	13,3	7,1	4,0	5,8	6,2
<i>Suomen vientimaiden vientihinta (pl. öljy), kansallisina valuuttoina</i>					
	112,8	115,5	117,3	119,4	121,3
	2,3	2,4	1,6	1,8	1,6
<i>Suomen vientimaiden vientihinta (pl. öljy), euroina</i>					
	96,6	100,9	105,1	107,1	108,8
	8,0	4,4	4,2	1,9	1,6
<i>Teollisuuden raaka-ainehinnat (pl. energia), dollareina</i>					
	212,7	243,4	214,6	218,7	230,1
	38,7	14,4	-11,8	1,9	5,2
<i>Öljyn hinta, dollaria/barreli²</i>					
	79,6	110,9	114,5	107,8	101,9
	28,7	39,3	3,3	-5,9	-5,4
<i>Suomen nimellinen kilpailukykyindikaattori^{2,3}</i>					
	103,6	103,0	100,4	100,3	100,3
	-3,8	-0,5	-2,5	-0,1	0,0
<i>Euron arvo Yhdysvaltain dollareina²</i>					
	1,33	1,39	1,30	1,30	1,30
	-5,0	5,0	-6,3	-0,3	0,0

¹ Eurojärjestelmän asiantuntijoiden arvio euroalueen taloudesta esitetään vuosille 2012–2013. Arvioihin liittyvää epävarmuutta on kuvattu esittämällä ne vaihteluvälleinä. Vaihteluvälit perustuvat aiempina vuosina laadittujen arvioiden ja toteutuneen kehityksen välisiin eroihin. Vaihteluväliden leveys on näiden erojen itseisarvojen keskiarvo kerrottuna kahdella.

² Markkinaodotuksiin perustuva tekninen ennusteoletus.

³ Suppea, euroalueen mailla täydennetty, tammi-maaliskuu 1999 = 100.

Suomen Pankin organisaatio

11.3.2011

PANKKIVALTUUSTO

Ben Zyskowicz, *puheenjohtaja*, Pirkko Ruohonen-Lerner, *varapuheenjohtaja*, Mari Kiviniemi, Jouni Backman, Timo Kalli, Marjo Matikainen-Kallström, Lea Mäkipää, Jan Vapaavuori, Pia Viitanen

Pankkivaltuuston sihteeri Anton Mäkelä

JOHTOKUNTA

<p>Erkki Liikanen johtokunnan puheenjohtaja</p> <p><i>Rahapolitiikan valmistelu ja toteutus, kotimaan talouspolitiikka, EKP:n neuvoston ja yleisneuvoston jäsenyys.</i></p> <p><i>Johdon sihteeristön ja pankkitoimintaosaston osastopäälliköiden sekä tarkastuspäällikön esimies.</i></p>	<p>Pentti Hakkarainen johtokunnan varapuheenjohtaja</p> <p><i>Rahoitusmarkkinoiden vakauskysymykset, rahahuoltopalvelut, taloushallinto, riskienvalvonta, Finanssivalvonnan johtokunnan puheenjohtajuus.</i></p> <p><i>Rahoitusmarkkina- ja tilasto-osaston sekä maksuvälineosaston osastopäälliköiden esimies.</i></p>	<p>Seppo Honkapohja johtokunnan jäsen</p> <p><i>Tutkimustoiminta, rahoitusvarallisuuden sijoittaminen ja hallinto.</i></p> <p><i>Rahapolitiikka- ja tutkimusosaston sekä hallinto-osaston osastopäälliköiden esimies.</i></p>
---	--	--

Johtokunnan sihteeri Arno Lindgren

OSASTOT

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto <i>Tuomas Saarenheimo</i>	<ul style="list-style-type: none">• Ennustetoimisto• Kansainvälisen ja rahatalouden toimisto	Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)	Tutkimusyksikkö
Rahoitusmarkkina- ja tilasto-osasto <i>Kimmo Virolainen</i>	<ul style="list-style-type: none">• Vakaustoimisto• Yleisvalvontatoimisto	Tilastoyksikkö <ul style="list-style-type: none">• Maksutasetoimisto• Rahoitustilastotoimisto	<ul style="list-style-type: none">• Tilastojärjestelmätoimisto
Pankkitoimintaosasto <i>Harri Lahdenperä</i>	<ul style="list-style-type: none">• Markkinaoperaatioiden toimisto	<ul style="list-style-type: none">• Sijoitustoimisto	<ul style="list-style-type: none">• Maksuliiketoimisto
Maksuvälineosasto <i>Mauri Lehtinen</i>	<ul style="list-style-type: none">• Aluekonttorit Kuopio, Oulu, Tampere, Vantaa	<ul style="list-style-type: none">• Rahahuoltotoimisto	<ul style="list-style-type: none">• Rahahuollon tukitoimisto
Johdon sihteeristö <i>Antti Suvanto</i>	Kansainvälinen yksikkö Lakiasiaain yksikkö Viestintäyksikkö	Tiedonhallintatoimisto	Strategia- ja organisaatioryhmä Johtokunnan sihteeripalvelut -ryhmä
Hallinto-osasto <i>Pirkko Pohjoisaho-Aarti</i>	<ul style="list-style-type: none">• Henkilöstötoimisto• Kieli- ja julkaisupalvelutoimisto• Riskienvalvontatoimisto	<ul style="list-style-type: none">• Sisäiset palvelut -toimisto• Taloushallintotoimisto	IT-yksikkö Turvallisuus- ja kiinteistöyksikkö
Sisäinen tarkastus <i>Erkki Kurikka</i>			

Suomen Pankin yhteydessä toimii **Finanssivalvonta**, jonka johtaja on Anneli Tuominen.

Julkaisut

Täydellinen julkaisuluettelo löytyy Suomen Pankin verkkopalvelusta (<http://www.suomenpankki.fi/> > Julkaisut).

Verkkosivuilla on maksuton palvelu, josta voi tilata Suomen Pankin verkkojulkaisuja. Tilaaja saa sähköpostiinsa tiedon tilaamastaan julkaisusta sen ilmestyttyä. Verkkojulkaisuja voi tilata osoitteessa www.suomenpankki.fi > Julkaisut > Sähköisten julkaisujen tilaaminen.

Euro & talous ja Bank of Finland Bulletin sekä Suomen Pankin vuosikertomus suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi ilmestyvät myös painettuina. Niitä voi tilata osoitteessa http://www.suomenpankki.fi > Julkaisut > Painettujen julkaisujen tilaaminen. Samasta osoitteesta voi tilata aiemmin ilmestyneitä painettuja julkaisuja sekä joitakin Euroopan keskuspankin julkaisuja.

Suomen Pankki
Bank of Finland
PO Box 160
FI-00101 HELSINKI
FINLAND

Itella Green

2341